

การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง

บทความจากการประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ
2561

การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง

บทความจากการประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์

การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง
บทความจากการประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์

บรรณาธิการ	ชีวลีทธิ์ บุญยเกียรติ อเล็กซานดรา ดัลเฟอร์โร (Alexandra Dalferro)
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	ชนนชนก พลสิงห์
ผู้อำนวยการผลิต	พัศตรา ขมะวรรณ มุกดาวิจิตร
วิทยากร	คเซเนีย ดักซ์ฟิลด์-การียากินา (Ksenia Duxfield-Karyakina) ทารา กูชาฑูร์ (Tara Gujadhur) แอนดริยาติ ราฮายู (Andriyati Rahayu) เซือง บิ๊ก แฮ็ก (Duong Bich Hanh) อัสมาห์ อไลอัล (Asmah Alias) เหงวียน ดึก ตัง (Nguyen Duc Tang) แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบริดอร์ (Ana Maria Theresa Labrador) อัลวิน ตัน (Alvin Tan) หลิน ห้วย เสียน (Huei-hsien Lin) สเตฟาโน ฮาร์นี (Stefano Harney) สลลชนก เฟื่อนพงษ์ ภาพพิมพ์ จุฑารัตน์ หงษ์คู่ ญานพัฒน์ สุตรประจัน ดลฤดี วันคง ทักษิณา บุญมาก พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนกรกฎาคม 2561 จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ
เลขที่ 4 ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์ 02 225 2777
โทรสาร 02 225 2775

พิมพ์ที่

บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด
45/12-14, 33 หมู่ 4
ถนนบางกรวย-จตุรรม
ตำบลบางขุน อำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี 11130

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ชีวิตวิถี บุญเกียรติ.

การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง บทความจากการประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์.--
กรุงเทพฯ : สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนา
องค์ความรู้ (องค์การมหาชน)), 2561.

280 หน้า

1. พิพิธภัณฑ์. I. ดัลเฟอร์โร, อเล็กซานดรา, ผู้แต่งร่วม. II. ชื่อเรื่อง

069

ISBN 978-616-8162-02-6

สารจากผู้อำนวยการ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

การประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์ที่สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2558 มุ่งหวังให้ผู้ปฏิบัติการในพิพิธภัณฑ์ นักวิชาการและผู้สนใจร่วมแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ประสบการณ์ของการทำงานพิพิธภัณฑ์ งานประชุมฯ นี้ เปิดโอกาสให้นักวิชาการรุ่นใหม่นำเสนอผลงานจากการปฏิบัติและการศึกษา โดยมีพิพิธภัณฑ์เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ จึงนับเป็นเวทีสำคัญที่ส่งเสริมบุคลากรรุ่นใหม่เข้าสู่โลกวิชาชีพและโลกวิชาการพิพิธภัณฑ์

หนังสือ *การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง* : บทความจากการประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์ มาจากบทบรรยายขององค์ปาฐกในงานประชุมวิชาการเมื่อ พ.ศ. 2559 และ พ.ศ. 2560 เนื้อหาการบรรยายของแต่ละท่านมีลักษณะร่วมสมัย และเป็นบทเรียนที่น่าสนใจให้กับผู้ปฏิบัติการในพิพิธภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นภัณฑารักษ์ นักการศึกษาหรือนักวิชาการที่สนใจบทบาทด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑ์กับสังคม

บทเรียนเหล่านี้ไม่ใช่สูตรสำเร็จที่พิพิธภัณฑ์หรือสถาบันทางวัฒนธรรมแห่งอื่นสามารถหยิบใช้โดยสมบูรณ์ หากแต่ผู้ที่สนใจควรเรียนรู้พื้นฐานความคิด กระบวนการทำ หรือแม้แต่ข้อจำกัดและความท้าทายที่พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งเผชิญเมื่อดำเนินโครงการทางการศึกษา จากนั้นพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งสามารถประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม คำว่า “เหมาะสม” ในที่นี้ คงหมายรวมถึงพันธกิจ ศักยภาพของหน่วยงานและบุคลากร ที่สำคัญสังคมหรือชุมชนที่แวดล้อมพิพิธภัณฑ์ต้องแสดงว่าต้องการโครงการทางการศึกษาในลักษณะใด จึงเรียกได้ว่า “พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันที่รับใช้สังคม” ตามนิยาม “พิพิธภัณฑ์” ของสภาการพิพิธภัณฑ์สากลหรือ ICOM ได้อย่างแท้จริง

ราเมศ พรหมเย็น

ผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สารบัญ

สารจากผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ	4
บทบรรณาธิการ	8
มรดกวัฒนธรรมที่ปลายนิ้วสัมผัสในวันที่ “มือถือ” ครองโลก	15
เคเซเนีย ดักซ์ฟิลด์-การ์ยาкина (Ksenia Duxfield-Karyakina)	
มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ	25
สนับสนุนการทำงานนอกพิพิธภัณฑ์อย่างไร	
ทารา กูชาฑูร์ (Tara Gujadhur)	
โปรแกรมสำหรับผู้ป่วยอัลไซเมอร์ในพิพิธภัณฑ์ :	37
โครงการนำร่อง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อินโดนีเซีย	
แอนดริยาตี ราฮายู (Andriyati Rahayu)	
โอกาสในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์เพื่อสาธารณะ :	45
คำแนะนำของยูเนสโกว่าด้วยการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม	
เซือง บิ๊ก แฮ็ก (Duong Bich Hanh)	
Singapore's Little Treasure และ	57
กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมในสิงคโปร์	
อัสมาห์ อไลอัล (Asmah Alias)	

การพัฒนานิทรรศการด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ดอนเมือง	71
เหงวียน ดึก ตัง (Nguyen Duc Tang)	
70 ปีหลังแนวคิด “พิพิธภัณฑสถานไร้กำแพง” ของมาลโรธ : จากแรงบันดาลใจ-แรงสะท้อนสู่ปฏิบัติการพิพิธภัณฑสถานในฟิลิปปินส์	83
แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์ (Ana Maria Theresa Labrador)	
เราสร้างพิพิธภัณฑสถานที่เราเรียนรู้ : การเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงการศึกษาและนิทรรศการ	95
แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์ (Ana Maria Theresa Labrador)	
การศึกษาทั้งภายในและนอกพิพิธภัณฑสถาน : บทเรียนจากสิงคโปร์	109
อัลวิน ตัน (Alvin Tan)	
พิพิธภัณฑสถานจะเปลี่ยนชีวิตผู้คนได้หรือไม่ : ลองสำรวจศักยภาพการศึกษาในพิพิธภัณฑสถาน	127
หลิน ห้วย เสียน (Huei-hsien Lin)	
การศึกษาในพิพิธภัณฑสถานที่พัฒนาความเป็นมนุษย์	145
สเตฟาโน ฮาร์นี (Stefano Harney)	

บทความในหนังสือเล่มนี้มาจากการเรียบเรียงการบรรยายขององค์ปาฐกต่างประเทศจำนวน 10 คนในงานประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจัดโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ งานประชุมวิชาการเมื่อ พ.ศ. 2559 จัดขึ้นในหัวข้อเรื่อง Museum without Walls หรือ “พิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง” ณ ห้องออติทอเรียม หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยหัวข้อการบรรยายจำนวน 7 เรื่อง และการประชุมเมื่อ พ.ศ. 2560 ในหัวข้อเรื่อง Museum Education NOW! ณ หอประชุม ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 เรื่อง ในการประชุมครั้งหลังมีเวทีการนำเสนอบทความทางวิชาการ โดยนักวิชาการและนักปฏิบัติการพิพิธภัณฑ์อีกจำนวนหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้

การจัดทำหนังสือเล่มนี้อาศัยการถอดเสียงการบรรยายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีเนื้อหาทั้งสองภาษา และบรรณาธิการจำนวน 2 คนทำหน้าที่คัดสรรเนื้อหาและเรียบเรียงในแต่ละภาคภาษา ในภาษาไทย ชิวสิทธิ์ บุญยเกียรติ เป็นบรรณาธิการ ส่วนในภาษาอังกฤษคือ อเล็กซานดรา ดัลเฟอร์โร (Alexandra Dalferro) ฉะนั้น เนื้อหาในบทความของแต่ละเรื่องไม่ใช่การแปลจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง แต่เป็นบทความที่เรียบเรียงโดยให้ความสำคัญกับสาระของการบรรยายของวิทยากรตามความเห็นของบรรณาธิการ

สำหรับภาคภาษาไทย ผู้เขียนเรียบเรียงบทความจากการบรรยายทั้ง 11 เรื่อง และเห็นจุดรวมของการจัดงานประชุมวิชาการทั้งสองครั้งนั่นคือ การสื่อสารความรู้และการรับใช้สังคม บทบาทของพิพิธภัณฑ์ทั้ง 2 ลักษณะมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องในตลอด 2 ศตวรรษที่มีพิพิธภัณฑ์กำเนิดขึ้นในทั่วทุกมุมโลก การสะสมและการอนุรักษ์คงเป็นบทบาทหลักของพิพิธภัณฑ์ที่ดำเนินต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด トラバドที่พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่สั่งสม รักษาและถวักถวนวัฒนธรรม และทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้สั่งคม

อย่างไรก็ดี นับแต่ปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา พิพิธภัณฑ์ไม่ได้ครอบครองอำนาจของการสร้างความรู้แต่เพียงผู้เดียว¹ พิพิธภัณฑ์ถูกตั้งคำถามจากสังคมในการตีความ การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคม ผลของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิด กระบวนการมีส่วนร่วมโดยชุมชนในการพัฒนาความรู้ การสื่อสารสาระความรู้ต่าง ๆ และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมโดยชุมชนต้นทาง ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสำคัญของผู้ชม ที่กลายเป็นหัวใจในการคิดค้นวิธีการสื่อสารความรู้ให้เหมาะสม กับพื้นเพของผู้คนที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเพศ วัย วัฒนธรรม สังคม และอุปสรรค ทางกายภาพและสติปัญญา² มากไปกว่านั้น ผู้ชมแสดงบทบาทอย่างสำคัญในวงจรของ การสร้างความหมายของพิพิธภัณฑ์ นั่นคือ ผู้ชมเป็นส่วนหนึ่งของความรู้และความหมายของ กระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่สถานะที่รองรับข้อมูลในการถ่ายทอดเนื้อหาต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ ในพิพิธภัณฑ์อีกต่อไป³

ในการบรรยายของวิทยากรทั้ง 10 คน ใน 11 หัวข้อ ผู้เขียนเห็นประเด็นในการ อภิปรายอย่างน้อย 3 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ นั่นคือ การเข้าถึง (accessibility), เสียง (voices) และการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม (societal change)

¹ Peter Vergo, ed., *The New Museology* (London: Reaktion Books, 1989); Peter Davis, "New Museologies and the Ecomuseum," in *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*, ed. B. J. Graham and Peter Howard, Ashgate Research Companions (Burlington, VT: Ashgate Pub. Co, 2008), 397–413; Mary Bouquet, *Museums: A Visual Anthropology* (London : New York: Berg, 2012).

² L. Bown, "New Needs in Adult and Community Education," in *Museums in Education: Education in Museums*, ed. T. Ambrose (Edinburgh: Scottish Museums Council, 1987); John H. Falk and Lynn D. Dierking, *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, American Association for State and Local History Book Series (Walnut Creek, CA: AltaMira Press, 2000); Anna Johnson, "Museum Education and Museum Educators," in *The Museum Educator's Manual: Educators Share Successful Techniques*, American Association for State and Local History Book Series (Lanham: AltaMira Press, 2009), 7–14.

³ Douglas Worts, "Measuring Museum Meaning: A Critical Assessment Framework," *Journal of Museum Education* 31, no. 1 (April 2006): 41–49, <https://doi.org/10.1179/jme.2006.31.1.41>; David C. Harvey, "Heritage Pasts and Heritage Presents: Temporality, Meaning and the Scope of Heritage Studies," *International Journal of Heritage Studies* 7, no. 4 (January 2001): 319–38, <https://doi.org/10.1080/13581650120105534>.

การเข้าถึงในมิติทางสังคมและในโลกเสมือน

การเข้าถึงนั้นมีนัยอย่างสำคัญต่อการทำงานพิพิธภัณฑ์ในทุกวันนี้ เพราะพิพิธภัณฑ์ต้องก้าวข้ามอุปสรรคนานัปการเพื่อให้การศึกษาเข้าถึงผู้คนทุกหมู่เหล่า ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคทางสังคม ทางกายภาพหรือสติปัญญาหรือในพื้นที่อันห่างไกล

กรณีของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อินโดนีเซีย แอนดริยาตี ราฮายู (Andriyati Rahayu) ยกตัวอย่างกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์เพื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์ โปรแกรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมสนับสนุนการบำบัดรักษาด้วยการกระตุ้นความทรงจำ พิพิธภัณฑ์อาศัยการตีความจารึกภาษาโบราณที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้ป่วย ด้วยการให้ผู้ป่วยฝึกเรียบเรียงเรื่องราวของตนเองด้วยตัวอักษรโบราณ นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวทำหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับผู้ดูแลด้วย โปรแกรมสำหรับผู้ป่วย (และผู้สูงวัย) ทลายอุปสรรคการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคทางกายภาพหรือทางสติปัญญาของผู้เรียน

กิจกรรมเพื่อการศึกษาสำหรับเยาวชนต้องโทษทัณฑ์ กรณีไต้หวัน หลิน ห้วย เสียน (Huei-hsien Lin) ยกตัวอย่างการทำงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระราชวัง ไต้หวัน (National Palace Museum) กรุงไทเปที่พัฒนาความร่วมมือกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พิพิธภัณฑ์ใช้วัตถุจำลองและนิทรรศการจำลองเป็นส่วนหนึ่งในการพูดคุยกับเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษทัณฑ์ พวกเขาไม่เพียงเรียนรู้สาระสำคัญของมรดกวัฒนธรรมแต่ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวตีความสิ่งสะสมและถ่ายทอดให้กับผู้ปกครองและเพื่อนร่วมสถานพินิจ สะท้อนถึงการทำงานของพิพิธภัณฑ์ร่วมกับกลุ่มบุคคลในชายขอบทางสังคม

เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลเป็นเครื่องมือในอีกลักษณะหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์ของการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้คน คเซเนีย ดักซ์ฟิลด์-การ์ยาкина (Ksenia Duxfield-Karyakina) กล่าวถึงการทำงานของสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ภูเก็ต ที่พัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงผลงานศิลปะ โบราณวัตถุ และเรื่องราวทางวัฒนธรรมจากสถาบันทั่วทุกมุมโลก จุดประสงค์ใน 2-3 ลักษณะทำให้เห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยีในงานวัฒนธรรม เทคโนโลยีดิจิทัลเอื้อให้ผู้สนใจศึกษาศิลปวัตถุจากมุมมองที่ไม่เคยมีมาก่อน เพราะได้ย้อนระยะทางในการเข้าถึงสิ่งสะสมจากพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ฉะนั้นผู้สนใจสามารถคัดกรองสิ่งที่ต้องการศึกษามาไว้บนหน้าจอได้อย่างรวดเร็ว มากไปกว่านั้นพอร์ทัลดังกล่าวกลายเป็นเวทีให้คนรุ่นใหม่สำรวจมรดกวัฒนธรรมเพียงปลายนิ้วสัมผัส การสำรวจนั้นเป็นทั้งการเปิดโลกใบใหม่ ๆ ให้กับเด็กและเยาวชน และสร้างแรงบันดาลใจต่อยอดความรู้ต่าง ๆ

ถึงเวลานี้ อุปสรรคทางสังคม ทางกายภาพหรือสติปัญญา หรือพื้นที่อันห่างไกล จะไม่ใช่อุปสรรคอีกต่อไป ถ้าพิพิธภัณฑ์หรือสถาบันทางวัฒนธรรมมองสิ่งเหล่านี้เป็นความท้าทาย พิพิธภัณฑ์ที่วิวัฒน์เคียงคู่กับสังคมมาโดยตลอด การพัฒนาให้ “การเข้าถึง”

UNTOLD HISTORIES

What Can We Learn From 100-year Old Spiritual Voyages?

The significance of pilgrimage in the 21st century

WE WEAR CULTURE

The Famous Faces of African Heritage House

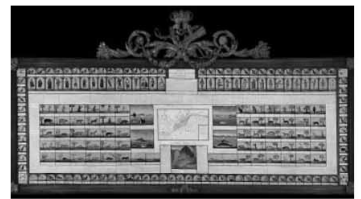
The iconic models of the fashion powerhouse

AN ARTIST'S LIFE

Martha Graham

The life of the influential dancer and choreographer

ART UP CLOSE

Zoom into Peru's History

See the details in this mural encyclopaedia, up close

พอร์ทัลของ Google Arts & Culture

(ภาพจาก <https://artsandculture.google.com>)

ในรูปแบบต่าง ๆ ย่อมเปิดโอกาสให้พิพิธภัณฑ์แสดงบทบาททางการศึกษาที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และในเวลาเดียวกัน เมื่อการเข้าถึงเป็นไปในวงกว้างมากขึ้นการอนุรักษ์มรดกของพิพิธภัณฑ์จึงไม่ใช่เพียงการส่งต่อและให้สิ่งที่มีคุณค่านั้นคงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน แต่การอนุรักษ์จะช่วยให้ผู้คนในการแสวงหาความรู้หรือสร้างแรงบันดาลใจของการศึกษามรดกต่อไปในวันข้างหน้า

“เสียง” ในบริบทพิพิธภัณฑ์

เรื่องราวของ “เสียง” ไม่ได้หมายถึงเสียงที่เปล่งออกทางวาจาเท่านั้น แต่ “เสียง” ในบริบทพิพิธภัณฑ์ คือสรรพสำเนียงของสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ที่มีส่วนในการสร้างความเป็นสถาบันให้กับพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษาของพิพิธภัณฑ์ 4 แห่งแสดงให้เห็นบทบาทของสมาชิกชุมชนอย่างสำคัญในการบันทึกและสร้างเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วย

ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์ในลาว บรรยายโดย **ทารา กูชาทุร์** (Tara Gujadhur) ให้ความสำคัญกับการจัดเก็บข้อมูลเชิงวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของมรดกเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของมรดกที่เป็นกายภาพ ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านพัฒนาให้คนในแสดงบทบาทในการบันทึกความรู้และร่วมตีความการจัดแสดง ที่สำคัญยังพัฒนาช่องทางในการส่งเสริมงานฝีมือพื้นบ้านไว้เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์แทงญ์ ตวานในเวียดนาม บรรยายโดย **เหงวียน ดัก ตัง** (Nguyen Duc Tang) การปรับปรุงการจัดแสดงอาศัยภาคีทุกส่วนในพื้นที่ ทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสมาชิกชุมชน เพื่อให้โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยแท้ ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันตีความ บอกเล่าความหมายของเครื่องมือเครื่องใช้ในพื้นที่ และคัดเลือกคำอธิบายเหล่านั้นไว้เป็นส่วนหนึ่งของป้ายจัดแสดงวัตถุ เมื่อพิพิธภัณฑ์เปิดให้บริการอาสาสมัครของชุมชนทำหน้าที่บอกเล่าและสาธิตการใช้เครื่องมืออย่างเหมาะสมให้กับผู้มาเยือน พิพิธภัณฑ์จึงกลายเป็นพื้นที่ของการสื่อสารระหว่างคนในกับคนในและคนในกับคนนอก โดยมีสิ่งสะสมเป็นสะพานในการเชื่อมต่อ

บทบาทของชนพื้นถิ่นในการตีความวัตถุวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติฟิลิปปินส์ บรรยายโดย **แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์** (Ana Maria Theresa Labrador) การดำเนินงานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานในส่วนพิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยา กระบวนการทำงานเปิดให้ผู้สืบทอดวัฒนธรรมร่วมตีความสิ่งสะสม และร่วมพัฒนาการจัดแสดงที่สะท้อนความหมายทางวัฒนธรรมของสิ่งจัดแสดง นอกจากนี้ ตัวแทนจากสมาชิกชุมชนนำชมและสาธิตการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ให้กับผู้ชม ฉะนั้น ผู้เชี่ยวชาญของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ จึงครอบคลุมถึงผู้สืบทอดความรู้ในท้องถิ่น

มูมรดกในสถานศึกษาในสิงคโปร์ บรรยายโดย **อัสมาห์ อไลอัลส** (Asmah Alias) และ **อัลวิน ตัน** (Alvin Tan) เป็นหนึ่งในโครงการที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการมรดกแห่งชาติสิงคโปร์ (National Heritage Board) โครงการดังกล่าวส่งเสริมให้ครูและนักเรียนร่วมกันพัฒนาประวัติศาสตร์ของสถานศึกษา ความมุ่งหมายของโครงการคือการส่งเสริมคนรุ่นใหม่เข้าใจถึงประวัติศาสตร์และมรดกเป็นสิ่งที่อยู่ล้อมรอบตัวเราและในชีวิตประจำวัน พวกเขายังทำหน้าที่นำชมนิทรรศการให้กับเพื่อนร่วมสถาบันและผู้คนในย่านที่สถานศึกษาตั้งอยู่

จากตัวอย่างต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของความทรงจำและความรู้ ความเชี่ยวชาญของสมาชิกในสังคม การสร้างความหมายให้กับพิพิธภัณฑ์ด้วยชุมชนทำให้สถานภาพของสถาบันทางวัฒนธรรมอย่างพิพิธภัณฑ์อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า “การเป็นส่วนหนึ่ง” และพร้อมที่จะ “กลายเป็น” ตามเงื่อนไขทั้งสองทาง นั่นคือ ภารกิจของพิพิธภัณฑ์และข้อเรียกร้องของชุมชน ฉะนั้นแล้ว “เสียง” ที่อยู่ในการตีความสิ่งสะสมและความรู้ที่ได้รับการบันทึกไว้ในบริบททางพิพิธภัณฑ์ จะช่วยเปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์นั้นปรากฏและสร้างการยอมรับถึงความแตกต่างในสังคม

การเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม

ใน 2 ประเด็นข้างต้น ทั้งการ “เข้าถึง” และ “เสียง” ในพิพิธภัณฑ์ล้วนตอกย้ำให้พิพิธภัณฑ์ต้องพัฒนาบทบาททางสังคมของตนเองให้มากยิ่งขึ้น พิพิธภัณฑ์ไม่สามารถดำรงตนเป็นเพียง “นักสะสม” ได้อีกต่อไป หากแต่ต้องพัฒนาดูแลตนเองให้เป็น “นักสื่อสาร” และสร้างสรรค์ให้พิพิธภัณฑ์กลายเป็นสถาบันทางสังคมที่ร่วมกันกำหนดทิศทางและพัฒนาความสัมพันธ์ และความรู้สึกบางประการเพื่อพัฒนาคนในฐานะของสมาชิกในสังคมทั้งหลิน ห้วย เสียน และ สเตฟาโน ฮาร์นี (Stefano Harney) แสดงนัยของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ที่มากกว่าความรู้

ดังที่ผู้เขียนกล่าวถึงโครงการที่หลิน ห้วย เสียน ยกตัวอย่างการทำงานกับเยาวชน ต้องโทษในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โครงการดังกล่าวต้องการเสนอให้พิพิธภัณฑ์ตระหนักถึงบทบาทของการศึกษาในมิติของอารมณ์ เพราะเมื่อใดที่พิพิธภัณฑ์สามารถสัมผัสกับความรู้สึกบางอย่างของผู้คน และเปิดทางให้พวกเขาทบทวนถึงบทเรียนในชีวิตการศึกษาในบริบทพิพิธภัณฑ์แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนได้ เฉกเช่นเดียวกับสเตฟาโน ฮาร์นี แม้บทบรรยายของเขามีความซับซ้อน แต่แก่นนั้นเน้นย้ำถึงกระบวนการศึกษาที่เชื่อมโยงให้คนก้าวออกจากความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยอาศัย “การอ่าน” ที่หมายถึงการทำความเข้าใจในความคิดและจินตนาการของผู้อื่นอย่างแท้จริง หากการศึกษาสามารถสร้างสิ่งที่เรียกว่า sensible education ได้นั้นคือโอกาสในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่เห็นอกเห็นใจกัน

การศึกษาในบริบทพิพิธภัณฑ์สามารถเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม ต่อเมื่อพิพิธภัณฑ์กล้าและท้าทายกับบทบาทของตนเองสู่การเป็นผู้กระทำการทางสังคม ผู้กระทำการดังนี้ไม่ได้วางเป้าหมายเพียงการพัฒนาความรู้เฉพาะทางหรือปฏิบัติงานในขอบวงของความรับผิดชอบตามหน้าที่ แต่พิพิธภัณฑ์จะร่วมกันกำหนดทิศทางและปลายทางให้สอดคล้องกับพันธกิจทางสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับชุมชนที่แวดล้อมและความคาดหวังของสังคมในแต่ละท้องถิ่น

“การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง” ในที่นี้ จึงให้ความสำคัญกับบทบาทใน 3 เรื่องเป็นอย่างน้อย นั่นคือ การศึกษาที่เพิ่มโอกาสในการเข้าหาสาธารณชน และเปิดให้มวลชนเข้าถึงทรัพยากรของพิพิธภัณฑ์ ในทางกลับกันมากไปกว่านั้น การศึกษาดังกล่าวจะต้องมิให้ “กำแพงพิพิธภัณฑ์” นั้นมาขวางกั้นข้อเรียกร้องและความแตกต่างทางความคิดเห็นของสังคม พิพิธภัณฑ์พึงดำรงตนอยู่ด้วยการฟังและร่วมปฏิบัติการเคียงคู่ชุมชน ทั้งที่ให้การสนับสนุนหรือตั้งคำถามกับตน สุดท้าย การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ที่ไร้กำแพงจะก้าวเดินไปกับการเปลี่ยนแปลง นั่นคือ ความพร้อมในการปรับเปลี่ยนตนเองและวิวัฒน์ตามสถานะที่แวดล้อมอย่างเท่าทัน

ชีวลสิทธิ์ บุญเกียรติ

บรรณาธิการ

การอนุรักษ์แบบดิจิทัล

หมายถึง การส่งต่อมรดกวัฒนธรรม
สู่ชนรุ่นหลัง ในรูปแบบดิจิทัล และ
เปิดโอกาสให้ผู้คนเข้าถึงได้ตลอดเวลา
เทคโนโลยีเชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับศิลปะ
และวัฒนธรรมในทุกระดับ ในทุกหนแห่ง
โดยอาศัยเครื่องมือพกพาที่มีความสะดวก
เทคโนโลยีเอื้อให้เกิดการถ่ายทอดเรื่องราว
ของท้องถิ่นสู่ระดับโลก

คเชเนีย ดักซ์ฟิลด์-การียาทีนา

มรดกวัฒนธรรมที่ปลายนิ้วสัมผัส ในวันที่ “มือถือ” ครองโลก

คเชเนีย ดักซ์ฟิลด์-การียากินา¹

¹ บรรยายวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

คเชเนีย ดักซ์ฟิลด์-การยาภินา กล่าวถึงความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ และบทบาทในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอนุรักษ์ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลอำนวยความสะดวกให้เกิดการบันทึก การศึกษาเปรียบเทียบ และการถ่ายทอดเรื่องราวสู่สาธารณะ ไม่ใช่เฉพาะผู้คนในระดับท้องถิ่น แต่เป็นในระดับนานาชาติ

ดักซ์ฟิลด์-การยาภินา ยกตัวอย่างต่าง ๆ ที่สถาบันวัฒนธรรม กูเกิล พัฒนาโครงการร่วมกับองค์กรทางวัฒนธรรมหรือหน่วยงานระดับชาติและระดับนานาชาติ ข้อเสนอประการหนึ่งจากการทำงานของสถาบันแสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้แทนที่รูปแบบการเรียนรู้ในทางกายภาพ ในทางตรงข้ามเทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมและต่อยอดให้ผู้เรียนซึมซับโลกของศิลปวิทยาการ เข้าใจถึงความสนใจของตนเอง และต่อยอดให้กลายเป็นความสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

เนื้อหาในบทความลำดับให้เห็นสถานการณ์ของการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมที่เพิ่มมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ปลายศตวรรษที่แล้ว จากนั้น วิทยากรกล่าวถึงเป้าหมายการทำงานของสถาบันวัฒนธรรม กูเกิล และตัวอย่างโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการร่วมกับพิพิธภัณฑ์และสถาบันทางวัฒนธรรมหลายแห่ง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมอันจะสะท้อนให้เห็นว่า มรดกวัฒนธรรมมาอยู่ที่ปลายนิ้วของคนรุ่นใหม่ได้อย่างไร

หัวใจสำคัญของ “กูเกิล” (Google) คือการเชื่อมโยงระหว่างเทคโนโลยีกับวัฒนธรรม ด้วยการทดลองสิ่งใหม่ โดยมองหาความเป็นไปได้ทุกวิถีทาง ที่จะผสานความคิดกับสื่อเพื่อส่งต่อไปยังผู้คน จนส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจกับการสร้างสรรค์ใหม่ เทคโนโลยีดังกล่าวทำหน้าที่ทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ เพื่อนำพามรดกและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสู่ปลายนิ้วสัมผัสของผู้คนทั่วทุกมุมโลก ฉะนั้นเทคโนโลยีดิจิทัลจึงเอื้อให้ศิลปินสร้างสรรค์และแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ สู่สายตาชาวโลก พิพิธภัณฑสถานและหอศิลป์ทั้งใหญ่น้อยเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ยืมและยลผลงาน จุดหมายปลายทางมิใช่เพียงการเพิ่มจำนวนผลงานในรูปแบบดิจิทัลบนโลกออนไลน์ หากแต่เป็นการส่งเสริมให้สถาบันทางวัฒนธรรมทั่วทุกแห่งเพิ่มพูนกลุ่มผู้ชมที่สำคัญผู้คนเหล่านั้นจะก้าวข้ามประตูเข้าสู่สถาบันทางวัฒนธรรมในโลกแห่งความเป็นจริง

เช่นนี้แล้ว อินเทอร์เน็ตจึงส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมปรากฏสู่สาธารณะ ลองพิจารณาถึงปริมาณผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ให้ทุกวันนี้ พลังของเทคโนโลยีแผ้วถางหนทางในการเชื่อมโยงผู้คน ช่างทอผ้าในอินเดียสามารถขายสินค้าให้กับลูกค้าในแคลิฟอร์เนีย นักประวัติศาสตร์ศิลปะศึกษาผลงานของแวนโก๊ะจากพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ ได้ในห้องรับแขกที่บ้าน หรือนักไวโอลินในหมู่บ้านเล็ก ๆ สามารถเรียนรู้การสวี่ไวโอลินจากนักดนตรีระดับโลกผ่านยูทูบ (YouTube)

เทคโนโลยีดิจิทัลในโลกวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการเปิดมุมมองใหม่ ๆ และส่งอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมาย คนหนุ่มสาวซึ่งเติบโตมาในฐานะ “ชนพื้นถิ่นดิจิทัล” (digital natives) พวกเขาเติบโตมาพร้อมกับเครื่องมือพกพาในรูปแบบต่าง ๆ เช่นนี้แล้ว โลกของวัฒนธรรมและมรดกทางประวัติศาสตร์จึงกลายเป็นสิ่งที่สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับคนรุ่นใหม่ได้รู้จักศิลปะและวัฒนธรรม ตัวอย่าง “กล้องกระดาศกูเกิล” ที่ประดิษฐ์ขึ้นจากกระดาศกล้องรูปเหมือนกล้องส่องทางไกล ประกอบเข้ากับโทรศัพท์ อำนวยความสะดวก ให้เด็ก ๆ ท่องไปในโลกเสมือนของพิพิธภัณฑสถานโด่งดังทั่วโลก

จากตัวอย่างต่าง ๆ ในที่นี้ ดักซ์ฟิลด์-การ์ยากินา พิจารณาถึงบทบาทของเทคโนโลยีในโลกวัฒนธรรมใน 2 ลักษณะ คือ การอนุรักษ์แบบดิจิทัล นั้นหมายถึงการส่งต่อมรดกวัฒนธรรมสู่ชนรุ่นหลังในรูปแบบดิจิทัล และเปิดโอกาสให้ผู้คนเข้าถึงได้ตลอดเวลา ส่วนบทบาทในลำดับต่อมา คือ หนทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ เทคโนโลยีเชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับศิลปะและวัฒนธรรมในทุกระดับ ในทุกหนแห่ง โดยอาศัยเครื่องมือพกพาที่มีความสะดวก ในทางกลับกัน เทคโนโลยีเองเอื้ออำนวยให้เกิดการถ่ายทอดเรื่องราวของท้องถิ่นสู่ระดับโลก เทคโนโลยีทำให้วิธีการถ่ายทอดเรื่องราวในรูปแบบใหม่เป็นไปได้

ถึงเวลานี้ “พิพิธภัณฑสถานไร้กำแพง” คือโลกของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา อำนวยให้ทุกคนเข้าถึงและสร้างแรงบันดาลใจในสาระการเรียนรู้เหล่านั้น ในลำดับต่อไป ดักซ์ฟิลด์-การ์ยากินา นำเสนอตัวอย่างเทคโนโลยีในโลกวัฒนธรรม ทั้งในบทบาททางการศึกษา และในบทบาทของการอนุรักษ์ โดยนำเสนอกรอบแนวคิดกว้าง ๆ และตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม

คเซเนีย ดักซ์ฟิลด์-การ์ยาкина
Ksenia Duxfield-Karyakina

คเซเนีย ดักซ์ฟิลด์-การ์ยาкина (Ksenia Duxfield-Karyakina) แผนกยุทธศาสตร์และปฏิบัติการ สถาบันวัฒนธรรม กูเกิล (Public Policy Strategy & Operations Google Cultural Institute) สำนักงานฮ่องกง ทำหน้าที่ดูแลเนื้อหาในด้านวัฒนธรรมการศึกษา และลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงโครงการที่เกี่ยวข้องกับสังคมในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

ดักซ์ฟิลด์-การ์ยาकिनาจบการศึกษาในระดับปริญญาเอกด้านเศรษฐศาสตร์สื่อใหม่ (new media economics) ก่อนร่วมงานกับกูเกิลเมื่อ ค.ศ. 2011 เธอทำงานร่วมกับองค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) รับผิดชอบส่วนอาชญากรรมทางการเงิน และผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์ในกลุ่มธนาคารวิทีบีสากล (International VTB Banking Group) และการรถไฟแห่งรัสเซีย ตามลำดับ

บทบาทของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการเรียนรู้

มักมีคนเข้าใจกันไปเองว่า เทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้ามาแทนที่พิพิธภัณฑ์ และยังผลให้ผู้คนไม่ไปเยี่ยมชมสถานที่จริง แต่จากการศึกษาของหน่วยงานคลังสมองเศรษฐกิจ (Economic Intelligence Unit) งานศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีกับการเรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ในประเทศต่าง ๆ ของยุโรปและเอเชียแปซิฟิก กลับแสดงให้เห็นว่ายิ่งผู้คนตื่นตาตื่นใจกับเนื้อหาทางวัฒนธรรมในโลกดิจิทัลมากเท่าไร ยิ่งส่งผลให้ผู้คนต้องการเดินทางไปสัมผัสกับผลงานจริงในสถานที่จริง เพราะเนื้อหาที่เรียนรู้ผ่านโลกอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้ศึกษาค้นเคยกับเนื้อหาก่อนเดินทางไปยังสถานที่จริง

สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการใช้เทคโนโลยีสำหรับการเรียนรู้ คือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในระดับโลก ตัวอย่างการทำงานของกูเกิลกับสถาบันต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งยูเนสโก (UNESCO) ด้วยเทคโนโลยีสามมิติ หรือ 3D Technology ดังเช่น นครประวัติศาสตร์ปอมเปอี (Pompeii)² และนครวัด³ ที่บันทึกอาณาบริเวณต่าง ๆ และให้บริการในลักษณะภาพพานอรามาสามมิติบนแผนที่กูเกิล ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับแหล่งมรดกโลกทั้งสองแห่ง คือ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นมากกว่าร้อยละ 30 และร้อยละ 180 ตามลำดับ นี่แสดงให้เห็นว่า ผู้คนเรียนรู้ออนไลน์แล้วเกิดความสนใจและความอยากรู้อยากเห็น จนเดินทางไปยังสถานที่จริง

เว็บไซต์ของพิพิธภัณฑ์และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพิ่มผู้ใช้บริการที่หลากหลาย เด็กและเยาวชนเข้าเยี่ยมชมเว็บมากขึ้นและเดินทางต่อไปยังสถานที่จริง ผู้คนนั้นเดินทางมาจากทั่วสารทิศ เทคโนโลยีดิจิทัลได้สลายพรมแดนทางภูมิศาสตร์และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ข้ามอาณาบริเวณทางวัฒนธรรม

“สถาบันวัฒนธรรม กูเกิล” หรือ Google Cultural Institute ศึกษาการใช้ประโยชน์จากเนื้อหาบนโลกดิจิทัล ค้นพบว่า ไม่เพียงผู้คนใช้เนื้อหาออนไลน์ แต่พวกเขายังมีส่วนช่วยในการพัฒนาเนื้อหา เรียกได้ว่าเป็นความเท่าเทียมทั้งการเข้าถึงและการสร้างสรรค์เนื้อหาทางวัฒนธรรม ลองพิจารณากรณีของ **ลินด์ซี สเตียร์ลิง** (Lindsey Stirling) นักไวโอลินชื่อดังชาวสหรัฐอเมริกา ที่ถ่ายทอดบทเพลงของเธอผ่านยูทูบ จากนั้น โปรโตคอลเรคคอร์ดเห็นผลงานและมีส่วนผลักดันให้เธอกลายเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงอย่างในปัจจุบัน หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง “Ormschool - ออมความรู้ ออมวิชา ออมปัญญา ออมสกุล”⁴ เว็บไซต์ของไทย ที่มีผลงานด้านการศึกษาอำนวยความสะดวกและนักเรียนเข้าถึงความรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะนักเรียนในพื้นที่อันห่างไกล พวกเขาได้เรียนรู้เนื้อหาจากสื่อในเว็บไซต์ และได้

² ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/entity/m0632h>

³ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/entity/%2Fm%2F019xf1>

⁴ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.ormschool.com/ormschool13/index.php>

แรงบันดาลใจในการคิดสร้างสรรค์ ผู้ที่พัฒนาเนื้อหายังได้เข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ และแบ่งปันความรู้และทักษะที่มีให้กับคนในแวดวงการศึกษา

โครงการที่สำคัญอีกหนึ่งตัวอย่างที่เริ่มเมื่อ ค.ศ. 2011 คือ “ศิลปะและวัฒนธรรม ภูเก็ต” (Google arts and culture) ทำงานร่วมกับสถาบันทางวัฒนธรรมในการคัดสรร ผลงานศิลปะจากพิพิธภัณฑ์ทั่วโลก เพื่อถ่ายทอดให้เห็นผลงานในรูปแบบดิจิทัล และเนื้อหา ที่สะท้อนให้เห็นประวัติ พัฒนาการ และแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน จากโครงการ นวัตกรรมขนาดเล็ก ในปัจจุบัน มีนครศการกว่า 2,000 ชุด มีผลงานศิลปะกว่า 600,000 ชิ้น ที่เข้าถึงได้ด้วยคอมพิวเตอร์หรือเครื่องมือพกพา นับได้ว่าเทคโนโลยีมีส่วนสนับสนุนสถาบัน ทางวัฒนธรรมในการเผยแพร่ผลงานโดยเสรี

เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการอนุรักษ์

กล่าวถึงบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลกับการอนุรักษ์ ลองพิจารณา “สตรีทอาร์ต” (Street Art)⁵ หรือผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ในที่สาธารณะ ที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวัน รูปแบบของศิลปะดังกล่าวอาจสูญหายในวันใดวันหนึ่ง เทคโนโลยีดิจิทัลมีส่วนสำคัญในการ อนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมเมือง ด้วยการบันทึกผลงานของศิลปินในรูปแบบดิจิทัล ปัจจุบัน มีผลงานกว่า 10,000 ชิ้นจากทั่วทุกมุมโลกที่ทั้งศิลปินและสถาบันทางวัฒนธรรมจากหลาย ประเทศมีส่วนร่วมในการบันทึกและเผยแพร่ เช่น ผลงานของ “คิง ออฟ เกาลูน” (King of Kowloon) ซึ่งเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงของฮ่องกง และนับวันจะสูญหายไป แต่คงสามารถชม ได้ในรูปแบบดิจิทัล หรือผลงานจากเทศกาล “บุกรุก” ซึ่งเป็นเทศกาลสตรีทอาร์ต กรุงเทพ⁶ ผู้ชมสามารถชมผลงานต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์และเครื่องมือพกพาในลักษณะสามมิติ ด้วยกล้องกระดาศ

บทบาทสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัล คือ การรักษาและการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรม สู่สาธารณะชน ผลงานศิลปะในรูปแบบดิจิทัลสร้างสรรค์ด้วย “กล้องศิลปะ” (Art Camera)⁷ กล้องทำหน้าที่บันทึกผลงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความละเอียดสูง ไม่เพียงแต่บันทึก มรดกศิลปะและวัฒนธรรมที่สามารถสูญหายได้ในวันหนึ่ง แต่ผลงานศิลปะในรูปแบบดิจิทัล ช่วยให้เราสามารถศึกษารายละเอียดบางอย่างที่ไม่สามารถมองด้วยตาเปล่า ตัวอย่างสำคัญที่ ดักซ์ฟิลด์-การ์ยากินากล่าวถึง ได้แก่ เพดานของโรงละครครอเปรา กรุงปารีส (Paris National Opera)⁸ ซึ่งเป็นผลงานจิตรกรรมของมาร์ค ชากัลล์ (Marc Chagall) ตำแหน่งของเพดานอยู่ สูงถึง 20 เมตรจากระดับพื้น ฉะนั้น แม้ผู้ชมจะมองเห็นผลงานดังกล่าว แต่ไม่มีโอกาสพินิจ

⁵ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://streetart.withgoogle.com/th/>

⁶ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://bukruk.com/festival/>

⁷ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/project/art-camera>

⁸ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.operadeparis.fr/en/visits/palais-garnier/prepare-your-visit/google-cultural-institute>

ผลงานในรายละเอียด เมื่อสถาบันวัฒนธรรม กูเกิล บันทึกผลงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลแล้วเสร็จ ก็ได้เชิญลูกชายของชากัลล์มาชมผลงานเขาร้องให้เพราะได้เห็นความวิจิตรของผลงานจิตรกรรม รายละเอียดปรากฏอย่างเด่นชัด ทำให้เขาเห็นรูปเด็กน้อยที่ซ่อนตัวอยู่ เขาเองเคยได้ยินเพียงเรื่องราวที่กล่าวถึงชากัลล์ว่าดรูบของเขาไว้ แต่ไม่มีโอกาสที่จะเห็น แต่เมื่อชมผลงานของผู้เป็นบิดาในรูปแบบดิจิทัล สิ่งที่เคยรับรู้กลับปรากฏให้เห็นอยู่เบื้องหน้าอย่างงดงาม

ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล บัดนี้เราสามารถเดินทางไปในสถานที่สำคัญทั่วโลก ทั้งปารีสในฝรั่งเศส ทัชมาฮาลในอินเดีย บุโรพุทโธในอินโดนีเซีย หรือสถานที่สำคัญ ๆ ในกรุงเทพมหานคร เทคโนโลยีสามมิติเปิดประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้คนในการชมสถานที่เหล่านั้นเสมือนอยู่ท่ามกลางแหล่งมรดกวัฒนธรรม ที่สำคัญเทคโนโลยีเปิดโอกาสให้เราสามารถสร้างสรรค์การเล่าเรื่องราวด้วยวิธีการใหม่ และความร่วมมือกับสถาบันทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างน่าตื่นตาตื่นใจ

ลองพิจารณาผลงานส่วนต่าง ๆ ของวินเซนต์ แวนโก๊ะ (Vincent Van Gogh) เช่น “ห้องนอนของแวนโก๊ะ” ในเมืองอาร์ลส์ (Van Gogh’s bedroom in Arles)⁹ ผลงานหลายชิ้นของศิลปินได้รับการรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์หลายแห่ง ทั้งในกรุงอัมสเตอร์ดัม เนเธอร์แลนด์¹⁰ หรือวอชิงตันแบ็บ ซึ่งได้รับการดูแล ณ หอสมุดและพิพิธภัณฑ์มอร์แกน (Morgan Library and Museum)¹¹ ในสหรัฐอเมริกา เทคโนโลยีดิจิทัลอำนวยความสะดวกให้เราสามารถศึกษาเปรียบเทียบผลงานต่าง ๆ และพัฒนาการทางความคิด ด้วยการพิจารณารายละเอียดในชิ้นงานโดยไม่ต้องเดินทางไปยังพิพิธภัณฑ์หลายแห่งในหลายประเทศ มากไปกว่านั้น สถาบันทางวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถสร้างสรรค์นิทรรศการออนไลน์และสื่อการศึกษาที่ให้ความรู้กับสาธารณชนจากทั่วทุกมุมโลก

ตัวอย่างอื่น ๆ ที่ดั๊กซ์ฟิลด์-การ์ยากินา กล่าวถึงรูปแบบการเล่าเรื่องด้วยกลวิธีใหม่ ๆ เช่น การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เกาะร็อบเบน (Museum of Robben Island) แบบสามมิติ สถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่คุ่มขัง เนลสัน แมนเดลา (Nelson Mandela) อดีตประธานาธิบดีแอฟริกาใต้ หรือจะเป็นการท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญและชมศิลปะในห้องถิ่นของนครนิวยอร์กสหรัฐอเมริกา¹² หรือการเที่ยวชมโรงอุปรากรที่ซิดนีย์ (Sydney Opera House)¹³ ออสเตรเลีย ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นบทบาทอย่างสำคัญที่กูเกิลทำงานร่วมกับสถาบันทางวัฒนธรรมเพื่อนำเรื่องราวของแต่ละท้องถิ่นเผยแพร่สู่ชาวโลก

⁹ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/asset/van-gogh-s-bedroom-in-arles/kQEugEsNjGDZfw?hl=fr>

¹⁰ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/asset/the-bed-room/KwF-AdF1REQL6w>

¹¹ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.themorgan.org/drawings/artist/gogh-vincent-van>

¹² ข้อมูลเพิ่มเติมที่ https://www.google.com/culturalinstitute/beta/entity/m02_286

¹³ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/partner/sydney-opera-house>

ตัวอย่างอื่น ๆ ของการอนุรักษ์และการส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม

นอกเหนือจากการพัฒนาเนื้อหาที่อิงกับสถานที่หรืองานสะสมในพิพิธภัณฑ์แล้ว สถาบันกูเกิลได้พัฒนางานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ เช่น การบอกเล่าเรื่องราวของงานหัตถศิลป์ของอิตาลี ในนามของ “เมด อิน อิตาลี” (Made in Italy)¹⁴ โครงการดังกล่าวดำเนินงานร่วมกับกระทรวงการค้าและการท่องเที่ยว (Ministry of Trade and Tourism) ของอิตาลี ในการบันทึกเรื่องราวของงานศิลปหัตถกรรมในสถานที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยผู้ชมสามารถเลือกเข้าชมด้วยแผนที่ของแหล่งผลิตนั้น ๆ ทำนองเดียวกับการทำงานกับกระทรวงเศรษฐกิจ ญี่ปุ่น หรือ “เมด อิน เจแปน” (Made in Japan)¹⁵ โครงการนี้เกี่ยวข้องกับงานช่างในแต่ละท้องถิ่น นับเป็นโอกาสในการบันทึกและบอกเล่าเรื่องราวของงานช่างในรูปแบบดิจิทัล

ห้องปฏิบัติการของสถาบันวัฒนธรรม (Cultural Institute Lab)¹⁶ คงคิดค้นกรรมวิธีใหม่ ๆ ในการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีในงานวัฒนธรรม เช่น การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะดิจิทัลกับศิลปินรุ่นใหม่ ที่ใช้เทคโนโลยีการพิมพ์แบบสามมิติ

หัวใจสำคัญคือการพัฒนางานด้านการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ตื่นตาตื่นใจกับเรื่องราวทางวัฒนธรรมด้วยเทคโนโลยี ประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ไม่รู้จัก ตัวอย่างที่น่าสนใจที่ดำเนินการโดยสถาบันวัฒนธรรม กูเกิล นั่นคือ การศึกษาผลงานศิลปะ สกอลิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ผ่านเส้นทางเวลา ผู้ชมสามารถชมผลงานด้วยพาเลทสี (color palettes) ที่แตกต่างกัน เพื่อทำความเข้าใจกับพัฒนาการของศิลปินบางคน เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกและเยาวชนหาประสบการณ์ใหม่ นับเป็นการเพิ่มกลุ่มผู้ชมที่เข้าถึงสาระทางวัฒนธรรมมากขึ้น

เครื่องมือพกพาเป็นอีกทางเลือกที่พิพิธภัณฑ์หลายแห่งทั่วโลกเลือกใช้ในการพัฒนาประสบการณ์ให้กับผู้ชม เช่น เมื่อพิพิธภัณฑ์แวนโก๊ะ ในอัมสเตอร์ดัม เนเธอร์แลนด์ ปิดปรับปรุง พิพิธภัณฑ์เคลื่อนย้ายผลงานศิลปะไปยังสถานที่จัดแสดงชั่วคราว นักท่องเที่ยวที่ไม่ทราบข่าว และเดินทางมายังพิพิธภัณฑ์จะได้รับคำแนะนำให้ดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน “แวนโก๊ะเคลื่อนไหว” (Van Gogh Moves) เพื่อแนะนำเส้นทางให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังหอনিทรรศการชั่วคราว ขณะที่นักท่องเที่ยวเดินทาง พวกเขาจะเรียนรู้ชีวิตประจำวัน และผลงานของศิลปินด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริง (augmented reality) ตามรายการ นับเป็นการสร้างประสบการณ์ของผู้ชมในบริบทที่เคยแวดล้อมศิลปินในการใช้ชีวิตและสร้างสรรค์ผลงาน เมื่อเดินทางถึงสถานที่ปลายทาง พวกเขาจะมีความพร้อมที่จะเข้าใจเนื้อหาต่าง ๆ ในผลงานศิลปะมากยิ่งขึ้น

¹⁴ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/project/made-in-italy>

¹⁵ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/project/made-in-japan>

¹⁶ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.google.com/culturalinstitute/thelab/#intro>

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum) กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา ที่พัฒนาเกมดิจิทัลในรูปแบบที่เป็นวอร์คราฟต์ (Warcraft) แต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอาหาร หรือ “ฟู้ดคราฟต์” (Foodcraft) เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคสร้างโลกจนถึงร่วมสมัย ผ่านเรื่องราวของอาหารและห่วงโซ่อาหาร นับเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่เพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติวิทยา และเตรียมเด็กให้พร้อมในการเข้าเยี่ยมชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์

โครงการที่ใช้เทคโนโลยีสามมิติ หรือ 3D virtual reality ยังมีการพัฒนาในพิพิธภัณฑ์อีกหลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ ย่อยงก ที่การติดตั้งฐานการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวโลกยุคโบราณ พิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย สิงคโปร์ ที่ใช้เกมอินเทอร์แอคทีฟ¹⁷ ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาพื้นฐานของพิพิธภัณฑ์ก่อนการเยี่ยมชม หรือเทคโนโลยีที่ใช้กับเครื่องมือพกพาเพื่อเพิ่มประสบการณ์เยี่ยมชมที่น่าสนใจให้กับเด็กและเยาวชน

ปัจจุบัน สถาบันกุกเกิล พัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ “Expedition”¹⁸ ที่เป็นการพัฒนาบทเรียนในชั้นเรียนในรูปแบบทัศนศึกษาเสมือน (virtual field trip) ขึ้น เนื่องจากในหลายกรณี โรงเรียนไม่สามารถนำนักเรียนไปเยี่ยมชมสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน เช่น ในชั้นเรียนวรรณคดี การเยี่ยมชมเสมือน ณ เวิร์นา (Verona) สถานที่ที่โรมิโอกับจูเลียตพบกัน สถาบันกุกเกิลยังมีโครงการนำร่องที่กำลังดำเนินการในสิงคโปร์ ที่อาศัยเทคโนโลยีสามมิติช่วยในกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน และจะพัฒนาให้มีความพร้อมสำหรับสถานศึกษาอีกหลายแห่งทั่วโลก

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นทั้งโอกาสและเครื่องมืออย่างสำคัญที่จะช่วยให้คนรุ่นใหม่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม ความตื่นตาตื่นใจในเทคโนโลยีจะสร้างความกระหายใคร่รู้ แต่ในอีกทางหนึ่ง เทคโนโลยีดิจิทัลนับเป็นกลไกในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่สามารถสูญหายได้ เทคโนโลยีจะช่วยส่งต่อมรดกดังกล่าวให้กับคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ ยังอำนวยความสะดวกการศึกษาเปรียบเทียบสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ต่างพื้นที่ ก่อให้เกิดการต่อยอดความรู้ นับเป็นการคลายข้อจำกัดของการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมที่เคยดำเนินมา

¹⁷ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://acm.org.sg/visit-us/mobile-apps>

¹⁸ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://edu.google.com/expeditions/#header>

การบันทึกมรดกวัฒนธรรม

ที่ไม่เป็นกายภาพ ...ร่วมกับสมาชิกชุมชน
ในการระบุบุคคลที่สืบทอดมรดกวัฒนธรรม
และร่วมบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ
ในวัฒนธรรมของพวกเขาเอง ความร่วมมือ
ในกระบวนการทำงานครอบคลุมทั้งเด็ก
วัยรุ่น ผู้อาวุโส ผู้ชาย และผู้หญิง
เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับนั้นมีความหลากหลาย
และสะท้อนมุมมองที่แตกต่างมากที่สุด
เท่าที่จะเป็นไปได้

การา กูชาทุร์

มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ สนับสนุนการทำงานนอกพิพิธภัณฑ์อย่างไร

การา ภูเขาทุรี¹

¹ บรรยายวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ทारा กุชาซุร์ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำงานพิพิธภัณฑ์ที่จะต้องร่วมมือกับชุมชนในหลายมิติ ทั้งการทำงานวิจัย การพัฒนาชุดนิทรรศการ หรือการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ หรือ intangible cultural heritage นับเป็นแนวคิดสำคัญของศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา เพราะวัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑ์จะมีความหมาย ก็เมื่อถูกถ่ายทอดในบริบทของชุมชน โดยตัวแทนจากชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจที่จะทำให้การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์มีความยั่งยืน

เพื่อแสดงให้เห็นการทำงานที่มีส่วนร่วมกับชุมชน กุชาซุร์ยกตัวอย่างนิทรรศการเรื่อง “เต้าในลาวเหนือ ว่าด้วยความงามและความศรัทธา” ที่จัดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2009-2011 ว่า การทำงานในทุกขั้นตอนซึ่งประกอบด้วย การวิจัย การบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรม การคัดสรรวัตถุจัดแสดง การติดตั้งนิทรรศการ ล้วนแสดงให้เห็นกระบวนการทำงานนอกพิพิธภัณฑ์ มากไปกว่านั้น ตลอดระยะเวลาการจัดแสดงนิทรรศการ ชุมชนได้ร่วมถ่ายทอดความรู้และเป็นโอกาสของการขายสินค้าที่ผลิตโดยชุมชนให้แก่ผู้มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

เนื้อหาในการบรรยายเริ่มต้นจากสภาพทั่วไปของประเทศลาวและความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นที่มาของการจัดตั้งศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา จากนั้นวิทยากรกล่าวถึงเป้าหมายของพิพิธภัณฑ์และภาพรวมของการทำงานในทุกมิติ สิ่งสำคัญในช่วงท้ายสะท้อนให้เห็นภารกิจของการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน โดยอาศัยมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพที่สมาชิกในชุมชนภาคภูมิใจ และเกื้อหนุนให้เกิดการสืบสานมรดกวัฒนธรรม

สภาพลากับศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา

ลาวนับเป็นประเทศกำลังพัฒนาและมีประชากรมากกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท ยังชีพด้วยเกษตรกรรม นอกจากนี้ประชากรลาวยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประชากรทั้งประเทศลาว 6.8 ล้านคน กลุ่มไทลาวมีจำนวนร้อยละ 55 อีกครึ่งหนึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประมาณ 49 กลุ่มตามการสำรวจของรัฐบาล ทั้งนี้ ประชากรโดยส่วนใหญ่เป็นชนกวน

กล่าวเฉพาะเมืองหลวงพระบาง อันเป็นสถานที่ตั้งของศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์ หรือ Traditional Arts and Ethnology Centre (TAEC) เป็นสถานที่ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นเมืองมรดกโลกโดยยูเนสโก เมืองหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคทางตอนเหนือของประเทศ และมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เติบโตมากกว่าร้อยละ 40 ด้วยเหตุนี้ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์จึงมุ่งส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม แนวคิดหลักในการทำงานเน้นถึงการบันทึกเรื่องราวและถ่ายทอดวัฒนธรรมร่วมสมัย ในกระบวนการดังกล่าวนี้ มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพคือหัวใจของการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์

ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาเป็นองค์กรอิสระที่จัดตั้งร่วมกันระหว่างกุชาทุร์กับทองคูน สูดทิวไล อดีตนักทาร์กซ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หลวงพระบาง เธอเคยปฏิบัติงานเป็นนักทาร์กซ์อยู่ที่พิพิธภัณฑ์ ณ พระราชวังเดิมยาวนานกว่าสิบปี โครงการจัดตั้งศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์ เริ่มต้นเมื่อ ค.ศ. 2005 ด้วยการระดมทุนจากผู้บริหารเอกชน ในเวลานั้น อาศัยการระดมทุนและการทำวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยาพร้อม ๆ กันไป องค์กรดังกล่าวมีสถานะภาพเป็นสถานประกอบการทางสังคมอิสระ (independent social enterprise) ตามระบบของลาว ซึ่งจะต้องหาทุนสนับสนุนด้วยตนเอง

โดยพื้นฐาน ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาจัดแสดงนิทรรศการถาวรที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ 7 กลุ่ม เน้นการถ่ายทอดเรื่องราวด้วยวัตถุจัดแสดงและภาพถ่าย เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์อีกหลายแห่ง อย่างไรก็ตาม นิทรรศการชั่วคราวนับเป็นกิจกรรมที่ขับเคลื่อนการทำงานให้พิพิธภัณฑ์ลงมือปฏิบัติร่วมกับชุมชน ทั้งในแง่ของเนื้อหาสาระ และในการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวเกี่ยวกับแม่หญิงลาว ที่สะท้อนให้เห็นพลวัตของวัฒนธรรมร่วมสมัย พวกเขาจึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนงานบันทึกเรื่องราวในชุมชนและวัฒนธรรมที่อยู่รอบเมืองหลวงพระบาง ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาทำงานร่วมกับองค์กรสัญชาติอเมริกัน ในการอบรมเทคนิคการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้ตัวแทนชุมชนได้ถ่ายทอดเรื่องราวของพวกเขาสู่สาธารณชน

แม้ในปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ดูแลวัตถุจำนวนกว่า 400 ชิ้น ซึ่งครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์ 30 กลุ่ม แต่การทำงานที่สำคัญคือการวิจัยและการบันทึกเรื่องราวร่วมสมัยของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เน้นการทำงานด้วยวิธีการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ เช่น การทำแผนที่วัฒนธรรมที่ตัวแทนชุมชนร่วมระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

ทารา กูชาฑูร์
Tara Gujadhur

ทารา กูชาฑูร์ (Tara Gujadhur) ผู้อำนวยการร่วม ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์ (Traditional Arts and Ethnology Centre หรือ TEAC) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นผู้ดูแลเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์และกำหนดทิศทางการดำเนินงาน การระดมทุน การวิจัย การจัดการเนื้อหาการจัดแสดง และกิจกรรมเกี่ยวเนื่อง รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

กูชาฑูร์จบการศึกษาระดับปริญญาโทด้านการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และการพัฒนา สำนักตะวันออกและแอฟริกาศึกษา (School of Oriental and African Studies) มหาวิทยาลัยลอนดอน สหราชอาณาจักร จากนั้น ปฏิบัติงานในหลายตำแหน่งขององค์กรพัฒนานานาชาติ เช่น หน่วยงานพัฒนาเอสเอ็นวี เนเธอร์แลนด์ (SNV Netherlands Development Organization), จีทีแซด เยอรมนี (GTZ), โครงการพัฒนาลุ่มน้ำโขงไอเอฟซี (IFC-Mekong Private Sector Development Facility) เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนการร่วมจัดตั้งศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์

นอกจากนี้ ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยายังจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษาให้กับคนลาวรุ่นใหม่ พวกเขาเรียนรู้เรื่องราวของประเทศตนเอง ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมให้เด็กร่วมปฏิบัติงานพิพิธภัณฑ์ นับมีความสำคัญอย่างยิ่ง พวกเขาเรียนรู้ทักษะการเป็นมัคคุเทศก์และการทำงานพิพิธภัณฑ์ ซึ่งกลายเป็นโอกาสที่พวกเขาจะได้ทำงานด้านมัคคุเทศก์และพิพิธภัณฑ์อีกหลายแห่งทั่วประเทศ มากไปกว่านั้น พวกเขาทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราววัฒนธรรมของตนเองด้วยทักษะวัฒนธรรมที่มี และสามารถพัฒนาให้ความสามารถดังกล่าวเป็นช่องทางในการสร้างรายได้กับตนเองและครอบครัว

ประเด็นของรายได้นับว่าสำคัญอย่างยิ่ง นอกเหนือจากการทำงานที่ร่วมมือกับชุมชนในการบันทึก ตีความ และบอกเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมแล้ว ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยามีส่วนในการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน การทำงานกับผู้ผลิตกว่า 600 คน ในหมู่บ้าน 33 แห่งทั่วประเทศช่วยให้สมาชิกขายสินค้าหัตถกรรมในร้านขายของที่ระลึกของพิพิธภัณฑ์ ห้างร้านต่าง ๆ และผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การพัฒนารายได้ให้กับผู้ผลิตในชุมชนมีส่วนสนับสนุนให้งานของศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์ดำเนินกิจการได้เป็นอย่างดี

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติและมีประสบการณ์ในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ โดยมีค่าธรรมเนียมในการเข้าชมเป็นเงิน 3 ดอลลาร์สหรัฐฯ พวกเขารู้จักพิพิธภัณฑ์จากแหล่งข้อมูลท่องเที่ยว เช่น ทริป แอดไวเซอร์ (Trip Advisor) หนังสือแนะนำเที่ยว หรือจากคำบอกเล่าของผู้ที่มาเยือน ส่วนคนท้องถิ่นไม่เสียค่าธรรมเนียมในการเข้าชม แต่กลับมีคนเข้าชมไม่ถึงร้อยละ 10 จากจำนวนผู้เข้าชมทั้งหมด 21,000 คนในแต่ละปี ด้วยเหตุนี้ ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาจึงร่วมมือกับสถานศึกษา และทำงานกิจกรรมภายนอกพิพิธภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมจากท้องถิ่น กิจกรรมในสถานศึกษาได้ช่วยเพิ่มจำนวนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยและโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา

กูซาทูร์ตั้งข้อสังเกตถึงข้อจำกัดเกี่ยวกับประสบการณ์เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ของคนลาว ในสายตาของคนลาว เห็นว่าพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ ไม่ต่างจากการไปโรงเรียน และมองว่า พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่สำหรับนักท่องเที่ยวมากกว่าคนท้องถิ่น สำหรับกลุ่มผู้ชมประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ จะมาเยือนพิพิธภัณฑ์ตามคำเชิญ หรือมาติดต่อขายสินค้าหัตถกรรมที่พวกเขาผลิตขึ้น นอกจากนี้ ยังมาร่วมจัดกิจกรรมเมื่อมีนิทรรศการชั่วคราว เพื่อเปิดโอกาสตัวแทนของชุมชนร่วมบอกเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรม และนำผลงานต่าง ๆ มาขายเพื่อเป็นรายได้

มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพกับการทำงานร่วมกับชุมชน

ในปัจจุบัน ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยามีเจ้าหน้าที่ 20 คน ทั้งหมดเป็นสมาชิกชุมชนชาติพันธุ์ การทำงานให้ความสำคัญทั้งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพ และไม่เป็นกายภาพ โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปกป้องมรดกวัฒนธรรมดังกล่าว และต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในทัศนะของกูซาทัวร์แล้ว ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาจึงแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ เมื่อเปรียบเทียบกับความหมายของพิพิธภัณฑ์ที่กำหนดโดยสภาการพิพิธภัณฑ์สากล หรือ International Council of Museum (ICOM) ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และความรื่นรมย์ในการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ สำหรับศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา นับเป็นพิพิธภัณฑ์ทางชาติพันธุ์วิทยาที่น่าเสนอวัฒนธรรมร่วมสมัย ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ผู้คน ทั้งความเหมือนและความแตกต่างของกลุ่มชน วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่จบสิ้น ฉะนั้น การบันทึกมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพคือจุดมุ่งหมายของการทำงานพิพิธภัณฑ์และสาระต่าง ๆ จากการทำงานนี้เองทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์

การวิจัยและการบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรมต้องอาศัยการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานิทรรศการ สาระทางวัฒนธรรมของสิ่งสะสม และเพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับแบบแผนทางวัฒนธรรม จึงกล่าวได้ว่านิทรรศการต่าง ๆ ของศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาอยู่บนพื้นฐานของงานวิจัยที่เป็นปัจจุบัน งานวิจัยนั้นอาศัยการทำงานร่วมกับชุมชนหรือนักมานุษยวิทยาเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์ดังกล่าว ไม่ใช่เพียงการสัมภาษณ์ บันทึกสิ่งต่าง ๆ และสร้างนิทรรศการ ในทางตรงข้าม ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุดนิทรรศการและได้รับประโยชน์จากงานฝีมือที่พัฒนาควบคู่กับการจัดนิทรรศการ

การวิจัยและการบันทึกมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ

การบันทึกมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในรูปแบบเสียงสัมภาษณ์และวิดีโอ ในงานภาคสนาม สามารถนำมาใช้ประกอบการถ่ายทอดเรื่องราวในนิทรรศการ ในบางกรณี นักวิจัยที่เป็นสมาชิกชุมชนก็มีส่วนร่วมในการทำงาน ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา จึงร่วมกับสมาชิกชุมชนในการระบุบุคคลที่สืบทอดมรดกวัฒนธรรม และร่วมบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในวัฒนธรรมของพวกเขาเอง ความร่วมมือในกระบวนการทำงานครอบคลุมทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้อาวุโส ผู้ชาย และผู้หญิง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับนั้นมีความหลากหลายและสะท้อนมุมมองที่แตกต่างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ในการทำงานวิจัยและบันทึกเรื่องราวของมรดกวัฒนธรรม ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาไม่ได้กำหนดสมมติฐานแบบคำถามวิจัยทางวิชาการ แต่เน้นการบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับมรดกที่ไม่เป็นกายภาพ ฉะนั้น การทำงานภาคสนามจึงไม่ใช่ งานวิจัยในความหมายที่เคร่งครัด หากแต่อาศัยการพิจารณาประเด็นที่ชุมชนระบุและมอง ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทร่วมสมัย การทำแผนที่วัฒนธรรมแบบอาศัยชุมชน ช่วยกันระบุข้อมูล บุคคล ความรู้และทักษะที่สำคัญ เพื่อศึกษาและบันทึกเรื่องราวเหล่านั้น

กระบวนการวิจัยมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพมีความซับซ้อน เพราะไม่ใช่เป็นไปเพื่อการจัดหมวดหมู่เป็นสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ แต่จะต้องเป็นการบันทึกเรื่องราวในเชิงลึก รูปแบบของบันทึกประกอบด้วยชีวประวัติ คำบอกเล่า ภาพถ่ายและวิดีโอ ศูนย์ศิลปะพื้นบ้าน

งานภาคสนามโดยคนใน ขั้นตอนของการจัดเก็บข้อมูลมรดกวัฒนธรรม
ที่ไม่เป็นกายภาพ (ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

และชาติพันธุ์วิทยาจึงไม่วางเป้าหมายในการจัดหาโบราณวัตถุ หากแต่เป็นการศึกษา วัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพที่ร่วมสมัย ในบางกรณี ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา อาจได้วัตถุที่มีอายุกว่า 70 ปี แต่บางอย่างก็เป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นใน 2-3 ปี ผลจากการศึกษาจึง เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงและมีพลวัต

วิดีโอ คำสัมภาษณ์ และภาพถ่ายกลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดแสดงนิทรรศการ อย่างไรก็ตาม ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยานั้นเป็นองค์กรอิสระและไม่ได้รับเงิน สนับสนุนจากรัฐบาล การทำงานจึงดำเนินไปตามศักยภาพขององค์กร ในเวลานี้ สมาร์ทโฟน เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกในการทำงานสะดวกมากยิ่งขึ้น ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาจึงฝึก ให้สมาชิกชุมชนบันทึกเรื่องราวด้วยเครื่องมือดังกล่าว และนำผลงานจากการบันทึกด้วย สมาร์ทโฟนโดยสมาชิกชุมชนมาใช้ประกอบการนำเสนอเรื่องในนิทรรศการด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างนิทรรศการ เรื่อง “เต้าในลาวเหนือ ว่าด้วยความงามและความศรัทธา” ที่จัดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2009-2011 แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการทำงานวิจัยและการบันทึก

เรื่องราว ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยายันทิกพิธีกรรมจำนวนหนึ่งตลอดระยะเวลา 3 ปีในการเตรียมการ ทั้งนี้ ด้วยความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นมา ก่อนหน้านั้นอย่างแนบแน่นกับชุมชน ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาจึงได้รับเชิญและมีโอกาสบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ

ในขั้นตอนการทำงาน เรายังให้ความสนใจกับบันทึกชื่อเรียกวัตถุและคำสำคัญในภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกเหนือจากการระบุสิ่งต่าง ๆ ในภาษาลาวและภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ การบันทึกขั้นตอนในการเตรียมการเครื่องประกอบพิธีเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ เพราะเครื่องพิธีหลายอย่างไม่มีลักษณะถาวร เช่น เครื่องพิธีที่ทำจากกระดาษ ดอกไม้ไฟ

เมื่อถึงเวลาการติดตั้งนิทรรศการ ชุมชนที่เกี่ยวข้องได้รับการสนับสนุนให้เดินทางมายังศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา เพื่อช่วยในการติดตั้ง จัดวางวัตถุ และระบุเรื่องราวที่ควรบอกเล่า สมาชิกตัวแทนชุมชนยังประดิษฐ์เครื่องประกอบพิธีประเภทกระดาษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พวกเขายังสาธิตการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ การเขียนภาพอักษรจีน ในช่วงเวลาเดียวกัน เยาวชนที่ได้รับการฝึกฝนการปฏิบัติงานมรดกฯ ศักดิ์สิทธิ์ผู้อาวุโสของชุมชนที่ร่วมในพิธีเปิดงานและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทรรศการ พวกเขาพร้อมกันถ่ายทอดเนื้อหาของนิทรรศการได้ดีมากยิ่งขึ้น

การศึกษาและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

นอกเหนือจากการวิจัย การบันทึก และการจัดแสดงเรื่องราวทางวัฒนธรรมแล้ว ยังมีการทำงานมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในอีกลักษณะคือการศึกษาและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ในระยะ 2 ปีที่ผ่านมา ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาให้ทุนสนับสนุนการเดินทางของเด็กมาชมนิทรรศการ และทำกิจกรรมร่วมกับผู้อาวุโส เช่น การสานตะกร้า งานผ้าปัก รวมทั้งกิจกรรม “ล่าสมบัติ” ในนิทรรศการ

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เน้นหนักที่การทำงานกับกลุ่มหนุ่มสาว และขับเคลื่อนกิจกรรมภายนอกเป็นสำคัญ ดังเช่น การบันทึกประวัติศาสตร์คำบอกเล่าที่บันทึกเรื่องราวของผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เด็ก ๆ ที่เข้าร่วมโครงการสามารถช่วยบันทึกบทสัมภาษณ์ และเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น ยูทูบ ผู้หญิงจากกลุ่มม้ง ไทลื้อ ได้บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีของตนด้วยภาษาของแต่ละกลุ่ม และมีคำบรรยายได้ภาพสำหรับให้ความรู้กับคนทั่วไป นอกจากนี้ เนื้อหาสามารถเป็นทางเลือกในการทำงานกิจกรรมร่วมกับเยาวชน โดยให้พวกเขาคัดเลือกเรื่องราวที่สนใจ และพัฒนาเป็นการ์ตูนให้กับเด็ก ๆ ที่นิยมเรียนรู้เรื่องราวผ่านสื่อนี้ของภาพเคลื่อนไหวนั้น

นอกจากนี้ จากตัวอย่างของนิทรรศการเรื่องเต่า ตัวแทนจากชุมชนจำนวน 4 คน ได้ทำหน้าที่นำหรือช่วยประกอบกิจกรรมสำหรับนักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่ เมื่อพวกเขาเดินทางกลับไปยังชุมชน พวกเขามีส่วนสนับสนุนการทำงานวิจัยในฐานะที่เป็นนักวิจัย

ชาวบ้าน ในบางกรณี พวกเขามีส่วนร่วมในการพัฒนางานฝีมือให้เป็นสินค้าของท้องถิ่น กระบวนการต่าง ๆ นานาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของเหล่าเยาวชน และพวกเขายินดีที่จะสืบสานวัฒนธรรมดังกล่าวต่อไปในวันข้างหน้า

การพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในส่วนสุดท้าย ภูเขาตุรกล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะแม้ในทศวรรษที่ชั่วครวจะปรับเปลี่ยนเพียงปีละหนึ่งครั้ง แต่โครงการสนับสนุนรายได้ให้กับสมาชิกชุมชน จากงานฝีมือของตนเองต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง สมาชิกของชุมชนบอกเล่าผ่านผลงานที่พวกเขาผลิตขึ้นและภาคภูมิใจกับสิ่งเหล่านั้น เช่น สินค้างานฝีมือของชนกลุ่มเย้า ซึ่งมีเนื้อหาส่วนหนึ่งจัดแสดงในนิทรรศการ กลายเป็นรายได้ไม่น้อยกว่า 15,000 เหรียญสหรัฐฯ และเมื่อมีกิจกรรมการสาธิตงานฝีมือในพิพิธภัณฑ์ ก็เพิ่มรายได้ให้กับพวกเขามากยิ่งขึ้น

สินค้าจากชุมชนในร้านขายของที่ระลึก เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิต
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

ทุกวันนี้ พิพิธภัณฑสถานร่วมมือกับผู้ผลิตมากกว่า 600 คน ในการสร้างชิ้นงานฝีมือ ทั้งผ้าทอมือ งานสลักไม้ งานไม้ไผ่ งานผ้าปัก งานเครื่องเงิน งานผ้าบาติก ชิ้นงานจากผ้าไหม ผ้าฝ้าย หรือใยกล้วยง โดยส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจจำกัด หรือเป็นผู้หญิงชนบทในพื้นที่ห่างไกล รายได้จากการขายสินค้ากว่าร้อยละ 50 จะถูกจัดสรร กลับไปยังชุมชน ทั้งหมดนี้อาศัยหลักการค้าอย่างยุติธรรม (fair trade) ซึ่งศูนย์ศิลปะพื้นบ้าน และชาติพันธุ์วิทยาเป็นสมาชิกองค์กรการค้าแบบยุติธรรมของประเทศไทย

ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นผลประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมที่ชนชาติพันธุ์ได้รับการ ทำงานร่วมกับพิพิธภัณฑสถาน รายได้จากการทำงานกลายเป็นรายได้เสริมของครอบครัว อย่างแท้จริง ครอบครัวไม่ต้องขายวัตถุดิบเป็นมรดกตกทอดของครอบครัว เพราะเมื่อพวกเขาสามารถหารายได้จากงานฝีมือที่เป็นผลิตภัณฑ์เหล่านี้ มรดกตกทอดจะได้รับการรักษา และสืบทอดต่อไปภายในชุมชน ไม่ต้องจำหน่ายให้กับผู้ค้าของเก่า สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง เมื่อคนรุ่นใหม่เห็นช่องทางในการทำมาหากินจากงานฝีมือที่สืบทอดกันมาภายใน ชุมชน พวกเขา ก็จะเรียนรู้ทักษะและความรู้เหล่านั้น เพราะสภาพการณ์ในปัจจุบัน สังคม ในประเทศลาวนั้นเป็นสังคมบนฐานของตลาด เด็ก ๆ รุ่นใหม่นิยมออกจากหมู่บ้านเพื่อหา รายได้ หากงานฝีมือที่เป็นมรดกของชุมชนกลายเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ให้กับพวกเขาเช่นกัน ย่อมมีส่วนช่วยลดสัดส่วนการเดินทางออกจากหมู่บ้านสู่การทำงานในเมือง มูลค่าทาง เศรษฐกิจจะต้องเติบโตไปพร้อมกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่พวกเขาภาคภูมิใจ

การทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยงานฝีมือนับเป็นความภาคภูมิใจของ ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา เพราะหลายชุมชนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจจำกัด บางชุมชนไม่คุ้นเคยกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เพื่อเป็นช่องทางในการจำหน่าย ศูนย์ศิลปะ พื้นบ้านและชาติพันธุ์จึงกลายเป็นช่องทางจำหน่ายให้กับผู้ซื้อทั้งในเมืองหลวงพระบาง และตลาดในระดับกว้างกว่า และยังให้ความช่วยเหลือในการเดินทาง การเปิดบัญชีธนาคารเพื่อ การโอนเงินรายได้ และพัฒนาชิ้นงานจากเดิมที่เป็นการทำใช้ภายในครัวเรือน ให้สอดคล้องกับ ความต้องการของตลาด สี รูปแบบ จำนวน มรดกวัฒนธรรมจะกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และสร้างมูลค่าให้พวกเขาฟื้นฟูและสืบสานความรู้และทักษะต่อไปในวันข้างหน้า

ข้อท้าทายในการทำงานมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ

จากที่กล่าวมานี้ แม้ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาจะเป็นองค์กรขนาดเล็ก แต่เผชิญกับข้อท้าทายในการทำงานเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ เพราะ กระบวนการวิจัยและบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรมอาศัยทักษะในการทำงานหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งต้องใช้เวลาในการทำงานและการสร้างความสัมพันธ์ กับชุมชน นอกจากนี้ การจัดแสดงมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในนิทรรศการมีลักษณะ ซับซ้อน เพราะไม่เพียงแต่ใช้วัตถุจัดแสดง แต่จะต้องบอกเล่าถึงกระบวนการของการสร้าง ชิ้นงาน เช่น ผ้าทอมือ ที่จะต้องกล่าวถึงการย้อมเส้นด้าย การทอผ้าเป็นผืน บริบทที่เกี่ยวข้อง และรูปแบบการใช้งานดั้งเดิมและร่วมสมัย เทคโนโลยีมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราว

ดังกล่าว แต่ต้องใช้ต้นทุนในการทำงานเช่นกัน หรือหากกล่าวถึงการศึกษาและกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ทั้งการสาธิตงานฝีมือของสมาชิกจากชุมชน และการจัดงานเทศกาลล้วนต้องใช้เงินสนับสนุนจำนวนไม่น้อย ทั้งหลายทั้งปวงชุมชนสามารถใช้มรดกวัฒนธรรมในแนวทางที่เหมาะสม และภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง

ในอนาคต ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาวางแผนส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นในกลุ่มสถานศึกษา เช่น การเดินทางไปยังโรงเรียนเพื่อประกอบกิจกรรม นอกจากนี้ ศูนย์ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยายังคงมุ่งมั่นพัฒนาความร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับสมาชิกในชุมชนในการพัฒนานิทรรศการ แม้งานทุกขั้นตอนจะเรียกร้องทั้งทุน กำลังคน และเวลา แต่เมื่อพวกเขาได้เรียนรู้กระบวนการศึกษา การบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรม จนนำมาสู่การตีความเพื่อบอกเล่าให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้คนซึมซับกับวัฒนธรรมที่หลากหลายด้วยคำบอกเล่าของชุมชนเอง

**... เพราะพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่เพียงสถานที่
ถ่ายทอดข้อมูลหรือความรู้เท่านั้น**

หากต้องพยายามตอบโจทย์
ความต้องการของสังคมต่าง ๆ
ในที่นี้ โปรแกรมพิพิธภัณฑ์
เพื่อผู้ป่วยโรคอัลไซเมอร์
คือ การสร้างความเท่าเทียมในสังคม
และสะท้อนให้เห็นการใช้ประโยชน์
สิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ เพื่อการศึกษา
ต่อคนหลากหลายกลุ่ม

แอนดริยาตี ราฮายู

โปรแกรมสำหรับผู้ป่วยอัลไซเมอร์ในพิพิธภัณฑ์ : โครงการนำร่อง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อินโดนีเซีย

แอนดริยาตี ราฮายู¹

¹ บรรยายวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

แอนดริยาตี ราฮายู กล่าวถึงโครงการพิพิธภัณฑ์เพื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อินโดนีเซีย ด้วยการนำเสนอภาพรวมของการทำงานเพื่อเป็นบทเรียนให้กับคนทำงานพิพิธภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้สูงวัย โดยเฉพาะผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ที่ควรได้รับการกระตุ้นความทรงจำและกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

พิพิธภัณฑ์จำเป็นต้องพัฒนาความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ ในส่วนของเนื้อหากิจกรรม ผู้รับผิดชอบโครงการและทีมงานคัดเลือกธีมหรือประเด็น เพื่อเชื่อมโยงกับสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ ดังปรากฏในตัวอย่างการทำงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร่วมกับมหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย ในการคัดเลือกจารึกหลักสำคัญ ๆ จากนั้น เชื่อมโยงกับหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคมให้กับผู้ป่วยได้ระลึกถึง เช่น ครอบครัวและวงศาคณาญาติ กิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ เพื่อสร้างบทสนทนากับผู้ดูแลและเจ้าหน้าที่โครงการพิพิธภัณฑ์ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารและสถานที่อย่างเหมาะสม

หัวใจของการทำงานคือการพัฒนากลุ่มผู้ชมพิพิธภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ไม่เพียงเด็กและเยาวชนที่เป็นอนาคตของสังคม แต่ผู้สูงวัยและผู้มีความต้องการพิเศษเป็นกลุ่มบุคคลที่พิพิธภัณฑ์ควรพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ พิพิธภัณฑ์จึงจะสามารถตอบโจทย์สังคมที่หลากหลายอย่างทั่วถึง

โปรแกรมพิพิธภัณฑ์เพื่อผู้ป่วยโรคอัลไซเมอร์เป็นโครงการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอินโดนีเซีย ที่อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน ทั้งนี้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมองว่าพิพิธภัณฑ์ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ที่ถ่ายทอดข้อมูลหรือความรู้เท่านั้น หากเป็นที่ที่ตอบใจความต้องการของสังคมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งในที่นี้ คือการสร้างความเท่าเทียมในสังคม เพื่อการพัฒนาสังคมและสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน

โรคอัลไซเมอร์นับเป็นอาการทางสมองที่เกิดจากการสูญเสียระบบการควบคุมและมีลักษณะของความถดถอยของสมองที่เกิดขึ้นเป็นลำดับ ผู้ป่วยค่อย ๆ สูญเสียความสามารถในการสนทนาและการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม แม้โรคอัลไซเมอร์จะเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ แต่ก็ไม่ใช่ว่าอาการเจ็บป่วยนี้จะเกิดขึ้นกับทุกคนในวัยชรา การบำบัดรักษาให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการฝึกใช้สมองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่นเกมคำศัพท์ การอ่าน การเขียนบันทึกประจำวัน หรือการร้องเพลง การบำบัดดังกล่าวมีส่วนช่วยชะลออาการความเสื่อมถอยที่เกิดจากโรค ฉะนั้น การบำบัดเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมกลุ่ม และความพยายามในการฟื้นฟูความทรงจำของผู้ป่วย ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กันระหว่างผู้ป่วยกับผู้ดูแล

โครงการพิพิธภัณฑ์เพื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์ปรากฏในพิพิธภัณฑ์หลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา หรือ MOMA ที่พัฒนาโครงการในนาม “ศิลปะเพื่อผู้ป่วยที่มีความจำถดถอย” (Making Art Accessible for People with Dementia)² หรือโครงการ “บ้านแห่งความทรงจำ” (The House of Memories) ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติลิเวอร์พูล สหราชอาณาจักร (National Museum in Liverpool)³ หรือโครงการของพิพิธภัณฑ์สเตเดิลิจก์ กรุงอัมสเตอร์ดัม เนเธอร์แลนด์ (Stedelijk Museum in Amsterdam)⁴

แนวคิดและขอบเขตในการทำงาน

โครงการสำหรับผู้ป่วยอัลไซเมอร์ มีชื่อว่า “Prasasti & Memori: Peran Koleksi Museum bagi Penderita Alzheimer’s” อันหมายถึงการเชื่อมโยงระหว่างจารึกและความทรงจำ หรือการพัฒนากิจกรรมเพื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์ด้วยสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ โครงการดังกล่าวจัดขึ้นสัปดาห์ละครั้งในช่วงเดือนกันยายนของทุกปี ซึ่งเป็นเดือนที่มีกิจกรรมในการสร้างความตระหนักถึงโรคอัลไซเมอร์ทั่วโลก โครงการนี้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอินโดนีเซีย ได้พัฒนาร่วมกับศูนย์ศึกษาภาวะสูงวัย (Center for Ageing Study) ของมหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย และสื่อมวลชนอื่น ๆ

² ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.moma.org/meetme/index>.

³ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://houseofmemories.co.uk>.

⁴ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.stedelijk.nl/en/museum/inclusive-programming/unforgettable-stedelijk>.

แอนดริยาตี ราฮายู
Andriyati Rahayu

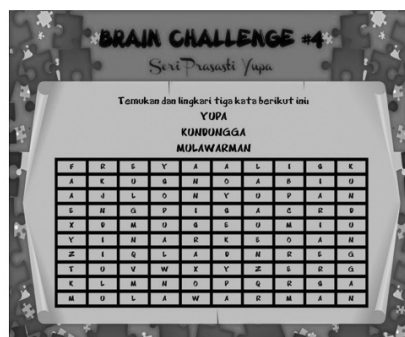
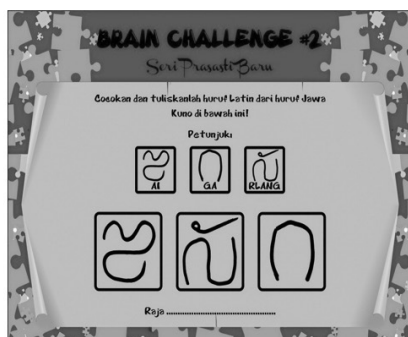
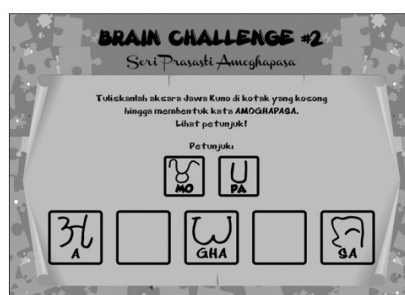
แอนดริยาตี ราฮายู (Andriyati Rahayu) เป็นอาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย (Universitas Indonesia) วิจัยและศึกษาเกี่ยวกับอักษรโบราณ และโบราณคดีอีกหลายแห่งในชวา อินโดนีเซีย เธอตีพิมพ์ผลงานจากการวิจัยในวารสารทางวิชาการ เช่น พัฒนาการอักษรชวาโบราณ, ความเสื่อมสภาพของจารึกหิน, Patirthan : Masa lalu dan Masa kini (สถานที่แห่งการชำระล้างโบราณในชวา) เป็นต้น

ราฮายูจบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านโบราณคดี จากมหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย และร่วมงานวิจัยอีกหลายโครงการ เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อมในโบราณสถานชวา, มโนทัศน์เกี่ยวกับภูเขานในจังหวัดชวาตะวันออกและสิ่งที่ปรากฏร่วมสมัย เธอได้เข้าร่วมอบรมโปรแกรมนานาชาติด้านมรดกวัฒนธรรม เช่น โครงการแลกเปลี่ยน ณ ประเทศญี่ปุ่น (ACCU Invitation Programme for International Educational Exchange of Teachers and Professionals Training of Leaders in Cultural Heritage Protection in Asia and the Pacific)

กิจกรรมสำหรับผู้ป่วยอัลไซเมอร์เน้นการบริหารสมองด้วยอักษรโบราณในจารึกของอินโดนีเซีย เริ่มต้นจากการชมวิดีโอที่เกี่ยวกับจารึก จากนั้น เป็นวงสนทนาทั้งสามฝ่ายระหว่างผู้ป่วย ผู้ดูแลผู้ป่วย และเจ้าหน้าที่โครงการ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วย และส่งเสริมให้ผู้ดูแลเข้าร่วมกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์กับผู้ป่วย โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและการอำนวยความสะดวกช่วยเหลือด้านการแพทย์อื่น ๆ

จารึก 4 หลักได้รับการคัดเลือกเพื่อเชื่อมโยงกับประเภทกิจกรรมที่กระตุ้นสมองและความทรงจำ ได้แก่ (1) จารึกยूपิ (Yupa Inscription) ที่กล่าวถึงพระราชวงศ์ในกษัตริย์มุลาวาร์มัน (King Mulawarman) (2) จารึกอโมกหะสะ (Amoghapasa Inscription) กล่าวถึงเครื่องบรรณาการที่กษัตริย์แห่งชาวถวายให้กับกษัตริย์แห่งสุมาตรา (3) จารึกบาร์ (Baru Inscription) กล่าวถึงสงครามแอลังกา (Airlangga) และ (4) จารึกปาลังงัน (Palungan Inscription) กล่าวถึงการบริจาคทาน เพื่อให้ผู้ป่วยระลึกถึงวงศ์วาน, ของกำนัล, การต่อสู้

Brain challenge

สมุดงานสำหรับกิจกรรมในผู้ป่วยอัลไซเมอร์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ (ภาพจากสโลด์การนำเสนอของวิทยากร)

และความดีงามที่ตนเองได้ประกอบไว้ในอดีต ผู้ป่วยจะได้เรียนรู้แบบอักษรโบราณและจะเล่นเกมจับคู่กับอักษรละติน

เจ้าหน้าที่โครงการจะดำเนินการทดสอบที่เรียกว่า HVL⁵ ในผู้ป่วยทั้งก่อนและหลังการรวมกิจกรรมบริหารสมองด้วยจารึก เพื่อพัฒนาการความทรงจำ ผลจากการทดสอบแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ป่วยอัลไซเมอร์ที่จดจำได้มากขึ้น มากไปกว่านั้น ในระหว่างโครงการ มีผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมและยินดีเข้าร่วมการทดสอบ เพื่อระบุว่าพวกเขามีอาการของโรคอัลไซเมอร์หรือไม่ บทเรียนสำคัญจากการพัฒนาโครงการนี้ ดร.ราฮายู สนับสนุนให้พิพิธภัณฑสถานพัฒนากิจกรรมสำหรับคนหลากหลายวัย ไม่ใช่เน้นการพัฒนากิจกรรมเฉพาะกับเด็กในวัยเรียนเท่านั้น พิพิธภัณฑสถานควรมองหากลุ่มเป้าหมายใหม่ในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนสูงวัย ครอบคลุม โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคอัลไซเมอร์

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์

สำหรับผู้ที่มีสนใจพัฒนากิจกรรมเพื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ต้องเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานในการทำงานร่วมกับสถาบันอื่น ๆ เช่น สถาบันทางการแพทย์ สถาบันทางการศึกษา และศูนย์ศึกษาภาวะสูงวัย จากนั้น คัดเลือกประเด็นเพื่อพัฒนาเป็นกิจกรรม โดยสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑสถาน และเปิดโอกาสให้เกิดการสนทนาระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

นอกจากเนื้อหาและรูปแบบของกิจกรรมแล้ว พิพิธภัณฑสถานยังต้องให้ความใส่ใจกับสภาพแวดล้อมภายในพิพิธภัณฑสถาน ที่ต้องเหมาะสมกับการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้ป่วยอัลไซเมอร์และผู้สูงวัย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วยและผู้สูงวัยในการเข้าร่วมกิจกรรม ในระยะแรก พิพิธภัณฑสถานควรกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง ในจำนวนที่จำกัด เพื่ออำนวยความสะดวกในการดูแลผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง จากนั้นสามารถเพิ่มปริมาณผู้เข้าร่วมอย่างเหมาะสม ในการสรุปผลการทำงาน การประเมินผลถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมกับการพัฒนาความทรงจำให้กับผู้ป่วยจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้พิพิธภัณฑสถานพัฒนาการทำงานได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมในอนาคต

เมื่อพัฒนาโปรแกรมพิพิธภัณฑสถานสำหรับผู้ป่วยอัลไซเมอร์แล้ว การประชาสัมพันธ์นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารและส่งเสริมให้ผู้ป่วยหรือผู้สูงวัยเข้าร่วมกิจกรรม เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ อีเมล หรือสื่อสังคมออนไลน์ และส่งไปยังกลุ่มเป้าหมาย บ้านพักผู้สูงวัย สถานพักฟื้นและดูแลผู้สูงวัย รวมทั้งการจัดประชุมสื่อมวลชนเพื่อให้ส่งข่าวสารในระดับที่กว้างขวางมากขึ้น

⁵ HVL คือ Hopkins Verbal Learning Test การทดสอบเบื้องต้นสำหรับผู้ป่วยโรคหลงลืม

การจัดกิจกรรมให้ความสำคัญทั้งผู้ป่วยอัลไซเมอร์กับผู้ดูแล
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

พิพิธภัณฑ์ต้องรำลึกไว้เสมอว่ากิจกรรมที่ดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ไม่ใช่การบำบัดรักษาทางการแพทย์ ฉะนั้น กิจกรรมจึงเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับผู้ดูแลผู้ป่วย กิจกรรมที่ยกตัวอย่างในที่นี้สะท้อนให้เห็นการใช้ประโยชน์สิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษาให้คนหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กในวัยเรียนหรือวัยรุ่น ในอินโดนีเซียเองพิพิธภัณฑ์คงเน้นการทำงานกับสถานศึกษาและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังมองข้ามคนสูงวัยซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกลุ่มผู้ชมพิพิธภัณฑ์ได้เช่นกัน

บทบาทของพิพิธภัณฑ์ในการปกป้อง

มรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วย

หน้าที่ต่าง ๆ ทั้งการอนุรักษ์ ทะเบียน
งานวิจัย การสื่อสาร และการศึกษา
โดยรัฐบาลของประเทศสมาชิก
ควรให้การสนับสนุนทั้งด้านบุคลากร
งบประมาณ และนโยบายที่เหมาะสม
กับการพัฒนางาน การดำเนินงานต่าง ๆ
ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและ
เศรษฐกิจในภาพรวม

เชื่อง บิ๊ก แห็ก

โอกาสในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์เพื่อสาธารณะ : คำแนะนำของยูเนสโกว่าด้วยการ อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

เซื่อง บิ๊ก แฮ็ก¹

¹ บรรยายวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

เชื่อง บิ๊ก แห็ก นำเสนอบทบาทขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม โดยเฉพาะบทบาทในการสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ เพราะในวันนี้พิพิธภัณฑ์เป็นหน่วยงานทางวัฒนธรรมที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในระดับโลกาภิวัตน์และข้อเรียกร้องจากสังคม บทบาทของพิพิธภัณฑ์ในการอนุรักษ์ การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้จากการวิจัยมรดกวัฒนธรรม ควรดำเนินการอย่างมีมาตรฐานและหลักการ

ในการนี้ยูเนสโกจึงดำเนินการในหลายระดับ เช่น การพัฒนาในระดับนโยบายในการผลักดันให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกเล็งเห็นบทบาทของพิพิธภัณฑ์ และสนับสนุนกิจการพิพิธภัณฑ์ “คำแนะนำเกี่ยวกับการปกป้องและการส่งเสริมพิพิธภัณฑ์และสิ่งสะสมเพื่อธำรงความหลากหลายและบทบาทของตนเองในสังคม” (Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society) การพัฒนาในระดับปฏิบัติการด้วยการเผยแพร่ขั้นตอนและวิธีการในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และการพัฒนาโครงการนำร่องเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้ปฏิบัติการด้านมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ในภูมิภาค เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เป้าหมายอย่างสำคัญคือการอนุรักษ์และส่งต่อมรดกวัฒนธรรม โดยมีชุมชนเป็นหัวใจของการทำงาน ผลกระทบของโครงการต่าง ๆ ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์และส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนและภาพรวมของประเทศสมาชิก

สงครามเริ่มต้นที่จิตใจของมนุษย์ฉันใด
ความหวงแหนสันติภาพก็ต้องสร้างขึ้นในจิตใจของมนุษย์ด้วยฉันนั้น

*Since wars begin in the minds of men,
it is in the minds of men that the defenses of peace must be constructed.*

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) เป็นสถาบันที่ส่งเสริมความสามัคคีในสังคมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป้าหมายของสันติภาพในจิตใจของมนุษย์ ยูเนสโกจึงดำเนินงานในด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ การสื่อสารและข้อมูล และวัฒนธรรม เพื่อตอบโต้ภัยกับภารกิจดังกล่าว สำหรับการทำงานในด้านวัฒนธรรม ยูเนสโกจัดทำอนุสัญญาร่วมกับประเทศสมาชิก และดำเนินโครงการอีกจำนวนหนึ่ง โดยอยู่ในความรับผิดชอบของสภาการพิพิธภัณฑสถาน หรือ International Council of Museums (ICOM)

กิจกรรมนั้นมีความหลากหลายตามความต้องการของพิพิธภัณฑสถาน เช่น การสร้างเสริมความเข้มแข็ง การส่งเสริมนโยบายเพื่อสนับสนุนงานพิพิธภัณฑสถานเพื่อการปกป้อง และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม หนังสือ ผลงานศิลปะ แหล่งประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ พันธกิจดังกล่าวนี้เป็นหัวใจของงานพิพิธภัณฑสถาน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมของพิพิธภัณฑสถานก็ต้องอาศัยการระดมทุน และการจัดหางบประมาณเพิ่มเติมอยู่เสมอ

บทบาทและความท้าทายในการทำงานพิพิธภัณฑสถานในทุกวันนี้

สถานการณ์สากลชี้ให้เห็นว่าพิพิธภัณฑสถานเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยประเมินกันว่าเมื่อ ค.ศ. 1975 มีพิพิธภัณฑสถานเพียง 22,000 แห่ง เมื่ออย่างเข้าสู่ ค.ศ. 2012 พิพิธภัณฑสถานเพิ่มขึ้นถึง 55,000 แห่ง ในวันนี้พิพิธภัณฑสถานเผชิญกับโจทย์ใหม่ ๆ จึงส่งผลให้พิพิธภัณฑสถานต้องปรับตัวเองให้ทำหน้าที่มากกว่าที่เคยปฏิบัติกันมา ดังเช่น ศูนย์ศิลปะและชาติพันธุ์ในลาว หรือการจัดกิจกรรมเพื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ล้วนแสดงให้เห็นรูปแบบการทำงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ในการทำงานหนึ่งในข้อท้าทาย ได้แก่ แรงตึงระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม มรดกวัฒนธรรมควรได้รับการอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจหรือมรดกพึงได้รับการรักษาไว้ แต่ต้องอยู่ในสภาวะของความยากจนดังที่เคยเป็นมา

ในระยะเวลาที่ผ่านมาการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้กับชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพราะชุมชนแสดงบทบาทในการอนุรักษ์มากขึ้น ดังที่ปรากฏในอนุสัญญาหลายฉบับที่ส่งเสริมบทบาทของชุมชน อนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพต่อย้ำถึงบทบาทของชุมชนและความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ที่ควรได้รับการส่งเสริม ทั้งเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

เชื่อง บิ๊ก แฮ็ก
Duong Bich Hanh

เชื่อง บิ๊ก แฮ็ก (Duong Bich Hanh) เป็นหัวหน้าฝ่ายวัฒนธรรมของสำนักงานยูเนสโก กรุงเทพฯ (Chief of Culture Unit at UNESCO Bangkok Office)

เธอจบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านมานุษยวิทยาจากมหาวิทยาลัยวอชิงตัน (University of Washington) สหรัฐอเมริกา จากนั้น ทำงานในหน่วยงานของเวียดนามสภาประชากร (Population Council) และทำงานวิจัยในระดับหลังปริญญาเอก ตั้งแต่ ค.ศ. 2009 เชื่อง บิ๊ก แฮ็ก ร่วมงานกับยูเนสโก

คนทำงานพิพิธภัณฑ์ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าพิพิธภัณฑ์ควรเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษา การสร้างบทสนทนาทั้งในระดับชาติและระดับสากล และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในเวลานี้ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกิดขึ้นในกระบวนการโลกาภิวัตน์ นับเป็นทั้งข้อท้าทายและโอกาสให้กับพิพิธภัณฑ์

- ความร่วมมือระหว่างสถาบันและองค์กรต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งภายในประเทศ ระหว่างประเทศ และระหว่างภูมิภาค
- ความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์กับชุมชนเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในหลายลักษณะ เช่น ศิลปหัตถกรรม ศิลปะการแสดง ที่พัฒนารายได้ให้กับชุมชน และถ่ายทอดประสบการณ์ที่ชวนจดจำให้กับผู้มาเยือน
- เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการพัฒนาโอกาสใหม่ของพิพิธภัณฑ์

ในอีกทางหนึ่งโลกาภิวัตน์เองก่อให้เกิดสิ่งสร้างความวิตกกังวล จนต้องพัฒนามาตรการในการปกป้องมรดกวัฒนธรรม นั่นคือ

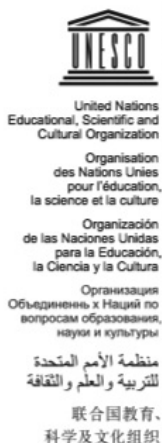
- การลักลอบค้าโบราณวัตถุ ยูเนสโกดำเนินการในหลายลักษณะเพื่อต่อต้านการลักลอบการค้าวัตถุพิพิธภัณฑ์
- สถานการณ์อันตรายที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ เช่น สงครามและความขัดแย้งดังที่เกิดขึ้นในตะวันออกกลาง ผู้ก่อการร้ายโจมตีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

ในเวลานี้แนวคิดเกี่ยวกับ “พิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง” (Museum without Walls) คือการส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับพิพิธภัณฑ์ในทุกมิติ ทั้งกิจกรรมด้านการศึกษา และการปกป้องมรดกวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์สามารถพัฒนากิจกรรมสาธารณะ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้แสดงความต้องการ จนก่อให้เกิดผลกระทบในสังคม

“คำแนะนำเกี่ยวกับการปกป้องและการส่งเสริมพิพิธภัณฑ์และสิ่งสะสม เพื่อธำรงความหลากหลายและบทบาทของตนเองในสังคม”²

ในปัจจุบันมีอนุสัญญาว่าด้วยวัฒนธรรมถึง 6 ฉบับ และมี 2 ฉบับเป็นที่รู้จัก ได้แก่ อนุสัญญามรดกโลก และอนุสัญญาเพื่อการปกป้องมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ ประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญาเพื่อการปกป้องมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในลำดับที่ 169 อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนั้น เน้นส่งเสริมการแสดงออก

² Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society

Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society

Adopted by the General Conference at its 38th Session
Paris, 17 November 2015

Recommandation concernant la protection et la promotion des musées et des collections, leur diversité et leur rôle dans la société

Adoptée par la conférence générale à sa 38e session
Paris, le 17 novembre 2015

Recomendación relativa a la protección y promoción de los museos y colecciones, su diversidad y su función en la sociedad

Aprobada por la conferencia general en su 38ª reunión
París, 17 de noviembre de 2015

Рекомендация об охране и популяризации музеев и коллекций, их разнообразия и их роли в обществе

Принята генеральной конференцией на ее 38-й сессии
Париж, 17 ноября 2015 г.

关于保护和加强博物馆与收藏
及其多样性和社会作用的建议书
大会第三十八届会议通过
巴黎，2015年11月17日

التوصية الخاصة بحماية وتعزيز المتاحف ومجموعات
التحف وتنوعها والدور الذي تؤديه في المجتمع
اعتمدها المؤتمر العام في دورته الثامنة والثلاثين
باريس، في ١٧ تشرين الثاني/نوفمبر ٢٠١٥

2015 Recommendation concerning the Protection
and Promotion of Museums and Collections
(ภาพจาก <http://www.unesco.org>)

ทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในทางหนึ่ง และอีกทางหนึ่ง เพื่อต่อต้านการลักลอบค้าโบราณวัตถุและสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ

ตั้งแต่จุดเริ่มต้นเมื่อ ค.ศ. 2011 ยูเนสโกดำเนินการเป็นระยะ เช่น การจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ ณ ประเทศบราซิล เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2012 และการมอบหมายให้ผู้เชี่ยวชาญศึกษาและพัฒนาคำแนะนำในระยะสองปีต่อมา ในที่สุดเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2015 ยกร่างคำแนะนำเกี่ยวกับการปกป้องและการส่งเสริมพิพิธภัณฑและสิ่งสะสมฯ แล้วเสร็จ และเสนอในการประชุมทั่วไปของยูเนสโก เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2015 แม้คำแนะนำเกี่ยวกับการปกป้องและการส่งเสริมพิพิธภัณฑและสิ่งสะสมฯ ไม่ใช่เครื่องมือที่สร้างข้อผูกพันทางกฎหมาย แต่ยูเนสโกให้ความสนับสนุนแก่ประเทศสมาชิกในการประยุกต์ใช้ในประเทศของตนเอง ประเทศสมาชิกยูเนสโกต้องรับผิดชอบในการประยุกต์ข้อแนะนำต่าง ๆ และส่งรายงานเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้กลับมายังยูเนสโก

โครงสร้างของคำแนะนำเกี่ยวกับการปกป้องและการส่งเสริมพิพิธภัณฑ และสิ่งสะสมฯ ประกอบด้วยคำนำ นิยาม และความหลากหลายของพิพิธภัณฑ บทบาทหลักของพิพิธภัณฑ (อนุรักษ์, วิจัย, สื่อสาร, ศึกษา) บทบาทของพิพิธภัณฑในสังคม โลกาภิวัตน์ ความเกี่ยวข้องของพิพิธภัณฑกับเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต บทบาททางสังคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ) นโยบาย (นโยบายทั่วไป และนโยบายเชิงหน้าที่)

ในการบรรยาย เชื่อง บิ๊ก แห็ก หยิบยกเนื้อหาบางส่วนจากคำแนะนำ เกี่ยวกับการปกป้องและการส่งเสริมพิพิธภัณฑและสิ่งสะสมฯ เป็นข้ออภิปราย เช่น

ในส่วนของบทบาทหลักของพิพิธภัณฑว่าด้วยการอนุรักษ์

7. การอนุรักษ์มรดกประกอบด้วยการจัดหา การจัดการสิ่งสะสม รวมทั้งการวิเคราะห์ ความเสี่ยง และการพัฒนามาตรการเตรียมพร้อมและแผนรองรับเหตุฉุกเฉิน นอกจากนี้ ต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัย การอนุรักษ์เชิงป้องกันและการซ่อมแซมวัตถุพิพิธภัณฑ โดยคำนึงถึงองค์รวมของสิ่งสะสมที่ใช้และที่จัดเก็บ

8. องค์ประกอบสำคัญในการจัดการสิ่งสะสมคือการสร้างและดูแลระบบทะเบียน และคัมภีร์สิ่งสะสมอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบทะเบียนเป็นเครื่องมือจำเป็นในการปกป้องพิพิธภัณฑ การหลีกเลี่ยงและการต่อสู้กับการลักลอบค้าสิ่งสะสม และช่วยให้พิพิธภัณฑแสดงบทบาทต่อสังคมอย่างแท้จริง และยังช่วยให้เกิดการหมุนเวียนเพื่อใช้ประโยชน์สิ่งสะสมอย่างแท้จริง

ในส่วนบทบาทหลักว่าด้วยการวิจัย

9. งานวิจัยสามารถดำเนินการโดยพิพิธภัณฑร่วมกับองค์กรอื่น เพราะความรู้จากการวิจัยนั้นทำให้พิพิธภัณฑทำหน้าที่ต่อสาธารณะอย่างสมบูรณ์ งานวิจัยเปิดโอกาสให้พิพิธภัณฑถ่ายทอดเรื่องราวในบริบทร่วมสมัย และยังประโยชน์ให้กับการตีความ การนำเสนอ และการจัดแสดงสิ่งสะสม

ในประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต

14. **รัฐบาลประเทศสมาชิกพึงตระหนักถึงบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้** มากไปกว่านั้นพิพิธภัณฑ์มีส่วนสำคัญในเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและโครงการต่าง ๆ **ที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและภูมิภาค ที่พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่** โดยรวมแล้วพิพิธภัณฑ์สามารถส่งเสริมโอกาสทางสังคม ให้กับประชากรที่มีความต้องการพิเศษ

ในส่วนของนโยบายทั่วไป

22. **รัฐบาลของประเทศสมาชิกประยุกต์ใช้นโยบายและมาตรการที่เหมาะสม ในการปกป้อง และการส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ในอาณาเขตของตนเอง ภายใต้กฎหมาย หรือการควบคุม ด้วยการสนับสนุนและการพัฒนาสถาบันต่าง ๆ ตามบทบาทหลัก ของพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จะต้องมีการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ กายภาพ และงบประมาณที่จำเป็นอย่างเหมาะสมให้กับพิพิธภัณฑ์**

จากตัวอย่างข้างต้น เช็อง บีก แฮ็ก กล่าวย้ำบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในการปกป้อง มรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วยหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งการอนุรักษ์ ทะเบียน งานวิจัย การสื่อสาร และการศึกษา โดยรัฐบาลของประเทศสมาชิกควรให้การสนับสนุนทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และนโยบายที่เหมาะสมกับการพัฒนางาน การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปเพื่อ ประโยชน์ต่อชุมชนและเศรษฐกิจในภาพรวม

สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “คำแนะนำเกี่ยวกับการปกป้องและ การส่งเสริมพิพิธภัณฑ์และสิ่งสะสม เพื่อธำรงความหลากหลายและบทบาทของตนเอง ในสังคม” ติดตามได้เพิ่มเติมจากเว็บไซต์ของยูเนสโก³ รวมถึงคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้นโยบายโดยรวมกับพิพิธภัณฑ์ หรือการจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนา พิพิธภัณฑ์ ฉะนั้น หน่วยงานต่าง ๆ พึงใช้คำแนะนำในการตั้งงบประมาณเพื่อขอสนับสนุน จากรัฐบาล เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในพันธกิจของรัฐบาลประเทศสมาชิก ที่ระบุไว้ในยูเนสโก

รูปแบบของการสนับสนุนงานพิพิธภัณฑ์ของยูเนสโก

เว็บไซต์ของยูเนสโกเผยแพร่เอกสารที่สนับสนุนการทำงานด้านมรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วยมาตรฐาน หลักการในบทบาทของพิพิธภัณฑ์และสิ่งสะสม เพื่อยังประโยชน์ ให้กับชาติและมรดกวัฒนธรรมทั้งที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพ นอกจากนี้ยังมี

³ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=49357&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

คำแนะนำต่าง ๆ แหล่งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการทำงาน และสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ออนไลน์

ตัวอย่างคู่มือปฏิบัติการพิพิธภัณฑ์ (Running a museum: a practical handbook)⁴ จัดพิมพ์ในหลายภาษารวมถึงคู่มืออื่น ๆ สำหรับการปกป้องมรดกวัฒนธรรม เช่น โครงการปกป้องมรดกที่เคลื่อนที่ได้ (Moveable Heritage Outreach Program)⁵ ประกอบด้วยเอกสารที่นำเสนอมาตรการต่าง ๆ ในการปกป้องมรดกวัฒนธรรม ความปลอดภัยในพิพิธภัณฑ์ (Security at museum) การดูแลและการรักษาเอกสารโบราณ (Cares and Handling of Manuscripts) ทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์ (Documentation of Artefacts Collections) การจัดการคลังสิ่งสะสม (Handling of Collections in Storage) การจัดการความเสี่ยงในพิพิธภัณฑ์ (Disaster Risk Management for Museums) และการปกป้องมรดกทางศาสนา (Securing Heritage of Religious Interest) เอกสารที่กล่าวในที่นี่นำเสนอเนื้อหาด้วยรูปแบบภาพเพื่อการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและไม่เสียค่าธรรมเนียมในการดาวน์โหลด

นอกจากนี้ยังมีโครงการที่ดำเนินงานร่วมกับพิพิธภัณฑ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรของประเทศญี่ปุ่น (Japan Funds-In-Trust) โดยมีแผนกพิพิธภัณฑ์ของสำนักงานยูเนสโกในกรุงเทพฯ พนมเปญ และฮานอย การทำงานในเวลา 4 ปี จัดทำใน 2 ระยะ และครอบคลุมแหล่งมรดกโลก 6 แห่ง และพิพิธภัณฑ์ 9 แห่ง เป้าหมายในการทำงาน ในระยะแรกเน้นการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนทำงานด้านมรดกวัฒนธรรม และพิพิธภัณฑ์เรียนรู้เครื่องมือในการพัฒนานิทรรศการ ในระยะต่อมาเน้นการทำงานกับชุมชน โดยตัวแทนจากพิพิธภัณฑ์ 9 แห่ง ได้แก่ 4 แห่งในกัมพูชา 4 แห่งในเวียดนาม และ 1 แห่งในลาว พัฒนาการทำงานร่วมกันภายใต้หัวข้อนิทรรศการที่ครอบคลุมทั้ง 9 พื้นที่ ผู้ชมที่เดินทางไปยังแหล่งมรดกในแต่ละพื้นที่ จะเรียนรู้เรื่องราวของพื้นที่นั้น ๆ และแหล่งอื่นที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน

ตัวอย่างการดำเนินงานอื่น ๆ เช่น ความร่วมมือจากสภาการพิพิธภัณฑ์สากล (ICOM) และศูนย์นานาชาติเพื่อการศึกษาการอนุรักษ์และการบูรณะทรัพย์สินทางวัฒนธรรม หรือ The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM) ดำเนินการบันทึกข้อมูลวัตถุกว่า 400 ชิ้นที่เข้าร่วมโครงการในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้ผู้ชมเยี่ยมชมข้อมูลออนไลน์ในสถานที่แตกต่างกัน โครงการจัดพิมพ์เอกสารประกอบนิทรรศการใน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาเวียดนาม-ภาษาอังกฤษ และภาษาเขมร-ภาษาอังกฤษ และพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในท้องถิ่น

⁴ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://icom.museum/uploads/tx_hpoindexbdd/practical_handbook.pdf

⁵ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/museums/movable-heritage-outreach-programme/>

Cultural Heritage Protection Handbooks in local languages

UNESCO encourages the publication of titles in the Movable Heritage Outreach Programme Handbook Series in other languages, in order to provide authoritative advice on the conservation of movable cultural heritage to museum professionals worldwide.

In order for the world's museum collections to be conserved for future generations to learn from and enjoy, it is essential that museum staff receive appropriate training in the preservation, documentation and safeguarding of collections.

Titles from UNESCO's Movable Heritage Outreach Programme Handbook Series, already available in several European languages, are also available in various non-European language versions, helping museum staff worldwide to ensure the appropriate care of their collections.

Users of the booklets are also encouraged to translate them into further languages, in order to make them available to as wide an audience as possible and to help realize UNESCO's commitment to linguistic diversity.

The following titles are available in non-European language versions, with others under preparation:

Security at Museums

Amharic | Bengali | Swahili | Vietnamese | Mongolian | Macedonian | Indonesian | Uzbek | Khmer | Farsi

Care and Handling of Manuscripts

Amharic | Bengali | Swahili | Vietnamese | Mongolian | Indonesian | Uzbek | Khmer | Farsi

Documentation of Artefact Collections

Bengali | Swahili | Vietnamese | Indonesian | Uzbek | Khmer | Mongolian

Disaster Risk Management for Museums

Uzbek | Khmer | Mongolian | Vietnamese

Handling of Collections in Storage

Uzbek | Mongolian | Vietnamese

Securing Heritage of Religious Interest

Italian | Turkish

คู่มือและเอกสารความรู้และแนวทางปฏิบัติงาน
ในพิพิธภัณฑ์ที่จัดทำในภาษาต่าง ๆ ของยูเนสโก
(ภาพจาก <http://www.unesco.org>)

สำหรับกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่ มีเป้าหมายในการสนับสนุนให้ชุมชนศึกษาและบันทึกเรื่องราวทางมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งมรดกวัฒนธรรม โดยอาศัยกระบวนการทำงาน “ภาพ-เสียง” (photo voice) โครงการให้การอบรมการใช้กล้องถ่ายภาพและการบันทึกคำสัมภาษณ์ของสมาชิกในชุมชนที่สะท้อนมุมมองต่าง ๆ เพื่อนำเสนอเป็นนิทรรศการในรูปแบบของภาพและคำให้การ เช่น โครงการเมืองถัง ลอม (Thang Long Citadel Site) สะท้อนมุมมองของคนสามัญต่อมรดกวัฒนธรรม⁶

⁶ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://www.unesco.org/new/en/hanoi/about-the-hanoi-office/single-view/news/ha_noi_as_i_see_it_photovoice_exhibition_empowers_local/

แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชน

จึงพยายามพัฒนาเนื้อหา
ให้สอดคล้องกับหลักสูตรในสถานศึกษา
และพัฒนาให้มรดกวัฒนธรรม
ของพิพิธภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่ง
ของหลักสูตรไปพร้อมกัน

อัชมาห์ อไลอัส

Singapore's Little Treasure และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มรดกวัฒนธรรมในสิงคโปร์

อัชมาห์ อไลอิส¹

¹ บรรยายวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชน คณะกรรมการมรดกแห่งชาติ สิงคโปร์ พัฒนาโครงการหลากหลายรูปแบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์และมรดกวัฒนธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และผลในระยะยาวคือการปลูกฝังวัฒนธรรมการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ตนเอง ชุมชน และสังคม

กิจกรรม “สมบัติน้อย” ของสิงคโปร์อาศัยสิ่งของที่พบเห็นในชีวิตประจำวันและเชื่อมโยงกับสมบัติชาติ (national collections) สำหรับทำกิจกรรมกับเด็กก่อนวัยเรียน กิจกรรมดังกล่าวนับเป็นรูปแบบหนึ่งของการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ๆ ก่อนเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ กิจกรรมนี้สำรวจมรดก เป็นกิจกรรมทดลองให้กับนักเรียนในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สวมบทบาทของการเป็นภัณฑารักษ์ นักประวัติศาสตร์ นักการศึกษา นักออกแบบ และทูตมรดกวัฒนธรรม พวกเขาได้รับมอบหมายภารกิจในการเล่าเรื่องราว บ้านที่ก และแชร์ในโลกออนไลน์ นับเป็นการเปิดโลกทัศน์เกี่ยวกับเส้นทางอาชีพในอุตสาหกรรมมรดกวัฒนธรรม

ในระดับอุดมศึกษา แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นกับสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้จากนักปฏิบัติการ และพัฒนาโครงการสำหรับการประเมินผลจากอาจารย์ และวิทยากรจากภายนอก พวกเขาทดลองก้าวเข้าสู่โลกของการทำงาน และอาจสร้างแรงบันดาลใจในอนาคตให้เข้าสู่เส้นทางการทำงานพิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรมต่อไป

มูมจัดแสดงมรดกวัฒนธรรมในสถานศึกษาและเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรมเป็นสองตัวอย่างที่วิทยากรชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อยู่รอบตัวเรา การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับย่านที่พวกเขาอยู่อาศัยสามารถช่วยสร้างให้ผู้เรียนเข้าใจมรดกที่ตกทอดมาจากคนรุ่นนุกเบิก และร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาย่าน ไม่ใช่อาศัยการเรียกร้องความต้องการจากรัฐบาลแต่ไม่ลงมือทำสิ่งใด

อัครมาห์ อโลอิส นำเสนอกิจกรรมต่าง ๆ ของแผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติสิงคโปร์ ซึ่งอยู่ในกำกับกระทรวงวัฒนธรรม ชุมชน และเยาวชน (Ministry of Culture, Community and Youth หรือ MCCY) โดยได้เรียงให้เห็นเป้าหมายของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ จากนั้นอโลอิสยกตัวอย่างกิจกรรมสำหรับกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชน คณะกรรมการมรดกแห่งชาติ เพื่อสร้างสำนึกชาติและชุมชน

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติ สิงคโปร์ จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1993 โดยกำหนดเป้าหมายในการสร้างความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของประเทศให้กับชาวสิงคโปร์ จากเป้าหมายดังกล่าว แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนกำหนดการทำงานร่วมกับพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในความดูแลของคณะกรรมการแห่งชาติและร่วมมือกับสถานศึกษา โดยจัดโครงการในหลายลักษณะเพื่อตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกัน

พิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในความดูแลของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สิงคโปร์ ที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชาติ พิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชียที่เน้นประวัติและสิ่งสะสมจากภูมิภาคต่าง ๆ ในเอเชีย พิพิธภัณฑ์เปอรานากันที่บอกเล่าถึงเรื่องราวและวัฒนธรรมของชาวเปอรานากัน และพิพิธภัณฑ์ตราไปรษณียากรที่ถ่ายทอดเรื่องราวอันหลากหลาย ผ่านเรื่องราวของตราไปรษณียากรและการไปรษณีย์ นอกจากนี้ ยังมีศูนย์มรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ศูนย์มรดกอินเดีย ศูนย์มรดกมาเลย์ และอนุสรณ์สถานซุนยัตเซ็นที่กล่าวถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชาวจีนในสิงคโปร์

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการซ่อมสงวนมรดกวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ในความดูแลของศูนย์อนุรักษ์มรดก ตั้งอยู่ในจอร์จ สิงคโปร์ ที่ทำหน้าที่ดูแลสมบัติชาติด้วยการดูแล การอนุรักษ์สิ่งสะสมก่อนนำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการวิจัยและการถ่ายทอดเรื่องราวจากการวิจัยผ่านการจัดแสดง รวมถึงกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในส่วนนี้เองที่แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนทำหน้าที่รับผิดชอบร่วมกับพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ด้วยข้อจำกัดของจำนวนนักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ จึงเป็นผู้พัฒนากิจกรรมที่สร้างความตระหนักถึงมรดกวัฒนธรรม ร่วมกับหน่วยงานด้านการศึกษาต่าง ๆ และภาคีที่เกี่ยวข้อง ส่วนนักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์จะเน้นงานต้อนรับ และงานปฏิบัติการในพื้นที่ของตนเอง

ยุทธศาสตร์สำคัญของการทำงาน ได้แก่ การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรของพิพิธภัณฑ์ให้เป็นฐานการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ฉะนั้นแผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนจึงพยายาม

อัสมาห์ อไลอัลส Asmah Alias

อัสมาห์ อไลอัลส (Asmah Alias) ผู้ช่วยผู้อำนวยการอาวุโส แผนกการศึกษาและกิจกรรมชุมชน (Education and Community Outreach) คณะกรรมการมรดกแห่งชาติ สิงคโปร์ (National Heritage Board, Singapore) มีบทบาทในการพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมในสถานศึกษาต่าง ๆ ของสิงคโปร์ โดยอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานหลายแห่งของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ ยังออกแบบและดำเนินโครงการส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้สนใจมรดกวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

อไลอัลสจบการศึกษาด้านการสื่อสารและการตลาด กว่า 10 ปีที่แล้ว เธอเริ่มงานที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรม ในการส่งเสริมด้านการตลาดให้กับโครงการต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สิงคโปร์ และร่วมงานในคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ เมื่อ ค.ศ. 2013 จนถึงปัจจุบัน

พัฒนาเนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักสูตรในสถานศึกษา และพัฒนาให้มรดกวัฒนธรรมของ พิพิธภัณฑสถานเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรไปพร้อมกัน ในปัจจุบัน สารสำคัญของสมบัติวัฒนธรรม แห่งชาติเป็นส่วนหนึ่งของตำราในรายวิชาสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา และในรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ยังพัฒนากิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม นอกห้องเรียนและนอกพิพิธภัณฑ์ ด้วยการพัฒนาเครื่องมือและทรัพยากรการเรียนรู้ ให้กับผู้สอนและนักเรียน สำหรับการศึกษา มรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมความรู้ มัคคุเทศก์กับนักเรียน การเตรียมผู้สอนและนักการศึกษาในการใช้ประโยชน์พิพิธภัณฑ์และ ทรัพยากรการเรียนรู้ เพื่อใช้ทรัพยากรในการสร้างสรรค์บทเรียนที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

สมบัติน้อยของสิงคโปร์ (Singapore's Little Treasure)²

อไลซ์ยกตัวอย่างกิจกรรม “สมบัติน้อยของสิงคโปร์” ซึ่งเป็นโครงการสำหรับนักเรียน ในระดับชั้นอนุบาล โครงการดังกล่าวได้รับรางวัลแบบอย่างด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ จากสภาการศึกษาพิพิธภัณฑสถาน³ ซึ่งเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 2014 เนื่องจากในอดีตไม่มีกิจกรรม ด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในระดับก่อนวัยเรียนมากนัก และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างความตระหนักในมรดกวัฒนธรรมที่ควรเริ่มต้นในวัยเด็ก

กิจกรรมในนาม “สมบัติน้อยของสิงคโปร์” เน้นการทำกิจกรรมกับเด็ก ๆ ในวัย 5-6 ปี โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบพัฒนาการในวัยเด็กของสิงคโปร์ (Early Childhood Development Agency) มีโรงเรียนนำร่อง 10 แห่งที่เข้าร่วมโครงการ แผนกการศึกษาและ กิจกรรมชุมชนประชาสัมพันธ์ และดำเนินกิจกรรมกับโรงเรียนทั้งสิบแห่งและครูในสถาน ศึกษาเหล่านั้น

เราจัดเตรียมกระเป๋าเดินทางให้กับครู ซึ่งภายในประกอบด้วยตัวอย่างของวัตถุ เช่น โทร์ศัพทปิโบราณ ปิ่นโต หมอนที่ทำจากเชรามิกหรือไม้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสมบัติชาติ ครูจะเข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมเป็นเวลาสองวันครึ่ง เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวัตถุจำลอง ดังกล่าว และขั้นตอนในการพัฒนา กิจกรรมให้กับเด็กก่อนวัยเรียน ในระหว่างการทำงาน แผนกศึกษาค้นพบว่าครูหลายคนไม่เคยเดินทางไปยังพิพิธภัณฑ์ หรือบางคนไม่มั่นใจ ที่จะพาเด็กเล็กไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ด้วยเหตุนี้ “สมบัติน้อยของสิงคโปร์” เปิดโอกาสให้

² ข้อเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg/what-we-do/our-work/communityengagement/education/heritage-education-programmes/pre-school/singapores-little-treasures>

³ ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับรางวัลแบบอย่างกิจกรรมเพื่อการศึกษา ค.ศ. 2016 โดยคณะกรรมการสภาการศึกษาและกิจการทางวัฒนธรรม (International Committee for Education and Cultural Action หรือ CECA) สภาการศึกษาพิพิธภัณฑสถาน ที่ <http://network.icom.museum/ceca/best-practice/award/>

ทั้งครูและเด็กเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากสิ่งของในชีวิตประจำวันที่มองเห็น สัมผัส และรู้สึกได้ ครูยังมีความมั่นใจมากขึ้นในการพาเด็กไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมจะไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการชมวัตถุจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่พวกเขาเคยสัมผัสและเรียนรู้ความหมายมาก่อน

แผนการศึกษาของพิพิธภัณฑ์จัดเตรียมกระเป๋าเดินทางเพื่อให้ผู้ช่วยจัดกิจกรรมสามารถร่วมมือกับครูในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่การจัดแสดง หรือตามสถานที่ที่จัดเตรียมไว้สำหรับกิจกรรม เด็กเองสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เห็นในพื้นที่จัดแสดงและสิ่งจำลองในกระเป๋าเดินทาง บางครั้งครูร่วมเดินทางมาสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่โดยมีวัตถุเป็นฐานการเรียนรู้ที่น่าสนใจ โครงการดังกล่าวส่งเสริมการเรียนรู้ความหลากหลายในมรดกวัฒนธรรม ครูเองได้เรียนรู้พิพิธภัณฑ์เพิ่มเติมในมิติที่ตนเองไม่เคยเรียนรู้มาก่อน เสียงตอบรับจากเด็ก ๆ สะท้อนให้เห็นความสนุกสนานในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างที

“สมบัติน้อยของสิงคโปร์”

กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

ไม่เคยรู้สึกมาก่อน พ่อแม่มีโอกาสดูคุยกับลูกของตนเองเมื่อมีโอกาสเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ในภายหลัง

การทำงานในระยะแรกใช้เวลาทั้งหมด 9 เดือน และวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่องในปีต่อ ๆ ไป ครูหลายคนให้ความสนใจกับกิจกรรมสมมติ้น้อยอย่างมาก และพัฒนาการจัดแสดงมรดกในโรงเรียนของตนเอง โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ครูได้รับวัตถุบริจาคจากผู้ปกครอง และพวกเขายังถ่ายทอดเรื่องราวจากความทรงจำ จนกลายเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

โครงการนักสำรวจมรดก (Heritage Explorers Programme)⁴

โครงการนักสำรวจมรดกเป็นกิจกรรมสำหรับนักเรียนในชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 ขึ้นไป โครงการเริ่มต้นเมื่อ ค.ศ. 2015 โดยมีโรงเรียนนำร่องเข้าร่วมโครงการจำนวน 2 แห่ง และปีต่อมา มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการถึง 40 แห่ง และมีนักเรียนจำนวน 17,000 คนที่ร่วมทำกิจกรรมนักสำรวจมรดก

แผนการศึกษาทำงานร่วมกับครูและนักการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการเพื่อประเมินรูปแบบและสื่อที่ใช้ในกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ จากการทำงานร่วมกัน แผนการศึกษาได้รับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาโครงการได้ดีมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมเน้นการเล่นบทบาทในอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรม เพื่อทดลองปฏิบัติการและได้รับเข็มกลัดของอาชีพนั้น ๆ เป็นการตอบแทน ตัวอย่างของอาชีพ 5 อาชีพในอุตสาหกรรมมรดกวัฒนธรรมประกอบด้วย ภัณฑารักษ์ นักประวัติศาสตร์ นักการศึกษา นักออกแบบ และทูตมรดกวัฒนธรรม ในเอกสารสื่อการเรียนการสอนกำหนดภารกิจที่ผู้เรียนจะต้องทำให้สำเร็จในแต่ละอาชีพ โดยเด็ก ๆ ต้องทำกิจกรรม 3 ใน 5 อย่าง เพื่อให้ครูหรือผู้ปกครองลงนามกำกับเมื่อเด็กทำภารกิจสำเร็จ จากนั้น ครูนำเอกสารที่เป็นหลักฐานให้กับพิพิธภัณฑ์เพื่อนำเข็มกลัดกลับไปแจกจ่ายให้กับเด็กที่บรรลุกิจกรรม

ภารกิจที่มอบหมายให้กับนักเรียนไม่ซับซ้อน กิจกรรมพยายามให้พวกเขาเรียนรู้สิ่งที่เป็นมรดกในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เฉพาะสิ่งที่พบเห็นในพิพิธภัณฑ์ มรดกเป็นส่วนหนึ่งของย่านที่ตนเองอยู่อาศัย พวกเขาบันทึกเรื่องราวรอบตัว เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เคยรู้จัก เช่น การละเล่นพื้นบ้าน ด้วยการเขียนวิธีการเล่นหรือบันทึกวิดีโอเพื่อบอกเล่าการเล่นให้กับเพื่อน หรือการออกสำรวจย่านประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นสังคมพลุ่กษณ์ของสิงคโปร์ ทั้งหมดนี้เพื่อสร้างความตระหนักและซึมซับกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาติสิงคโปร์

⁴ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg/what-we-do/our-work/community-engagement/education/resources/resources-for-schools-and-students/primary>

กิจกรรมในอีกลักษณะหนึ่งสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาคือ เส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรม (heritage trails) เมื่อ ค.ศ. 2015 สิงคโปร์ฉลองวันชาติครบรอบ 50 ปี และมีการจัดทำเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรมในการฉลองดังกล่าว (Jubilee Walk)⁵ เส้นทางดังกล่าวมีความยาวถึง 8 กิโลเมตร นับว่าเป็นเส้นทางที่ไกลสำหรับนักเรียน ด้วยเหตุนี้จึงมีการพัฒนาสมุดงานที่คัดเลือกสถานที่ 5 แห่ง โดยเชื่อมโยงกับหลักสูตรของสถานศึกษา⁶

สมุดงานในวาระดังกล่าวได้รับการแจกจ่ายให้กับนักเรียนทุกคนในระดับประถมศึกษา โดยมีครูทำหน้าที่ในการอธิบายกิจกรรมที่นักเรียนสามารถทำร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ นักเรียนสามารถบันทึกภาพของตนเองและครอบครัวในสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในสมุดงาน เมื่อบรรลุนักเรียนเดินทางมายังพิพิธภัณฑ์ เพื่อขอรับของที่ระลึกเล็ก ๆ น้อย ๆ

จุดประสงค์ของการสร้างเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรม คือการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของสถานที่ และสร้างความผูกพันของนักเรียนกับสถานที่เหล่านั้น สถานที่บางแห่งในสมุดงานคือพิพิธภัณฑ์เอง นับเป็นโอกาสในการส่งเสริมให้นักเรียนเยี่ยมชมห้องจัดแสดงบางห้อง และเด็ก ๆ สามารถขอประทับตราจากพิพิธภัณฑ์ในสมุดงาน ในบางกรณี สมุดงานกำหนดให้เด็กเรียนรู้วัตถุบางชิ้นในพิพิธภัณฑ์และบันทึกภาพเพื่อเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กหรืออินสตาแกรม นับเป็นโอกาสให้ค้นอีกจำนวนมากร่วมเดินทางศึกษาเส้นทางสำรวจมรดกวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง

หลักสูตรมรดกวัฒนธรรมเพื่ออาชีพในอนาคต

ในประเด็นต่อมา อไล้สกล่าวถึงรูปแบบความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา ทั้งสถาบันเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย และอาชีวศึกษา ในสิงคโปร์และหลายประเทศในเอเชีย ยังไม่มีหลักสูตรด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์หรือมรดกวัฒนธรรม รูปแบบของการศึกษาเฉพาะทางมักเป็นการอบรมระยะสั้น ฉะนั้นแผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนจึงร่วมพัฒนาหลักสูตรกับมหาวิทยาลัยในรูปแบบของรายวิชาเลือก หรือการจัดอบรมเฉพาะเรื่อง เช่น การพัฒนาเส้นทางศึกษา การพัฒนานิทรรศการ และการจัดการมรดกวัฒนธรรม

ตัวอย่างของการพัฒนาหลักสูตรระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สิงคโปร์กับมหาวิทยาลัยการจัดการสิงคโปร์ (Singapore Management University) ซึ่งมีหลักสูตรในระดับปริญญาตรีด้านการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม ได้แก่ การที่แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนหรือกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยดังกล่าว และพัฒนาหลักสูตรทางเลือก

⁵ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://www.nhb.gov.sg/~media/nhb/files/places/trails/jubilee-walk/nhb_jubilee_walk_booklet.pdf?la=en

⁶ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://roots.sg/~media/Roots/Images/resources/worksheets/files/family-time-jubilee-walk.pdf>

เกี่ยวกับการจัดการพิพิธภัณฑ์ในระยะเวลา 13-15 สัปดาห์ นักศึกษามีโอกาสฟังบรรยายจากผู้ปฏิบัติการในพิพิธภัณฑ์และศูนย์อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในสถานที่จริง พวกเขาได้สนทนากับนักอนุรักษ์ที่ศูนย์อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม นักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ หรือผู้ปฏิบัติงานในโครงการต่าง ๆ

การจัดหลักสูตรดังกล่าวสนับสนุนการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพเข้าสู่อุตสาหกรรมมรดกวัฒนธรรม ดังที่วิทยากรกล่าวกับเพื่อนร่วมงานที่เป็นวิทยากรในโอกาสต่าง ๆ ว่า “นักศึกษาเหล่านี้คือเพื่อนร่วมงานในอนาคต พวกเขาจะให้ความสนใจกับโลกวิชาชีพด้านมรดกวัฒนธรรม และเรียนรู้อาชีพที่หลากหลายมากกว่าภัณฑารักษ์ นักอนุรักษ์ และนักประวัติศาสตร์” ในหลายวาระเราเชิญนักออกแบบนิทรรศการและผู้รับผิดชอบโครงการต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อย่างน้อยที่สุดพวกเขามีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการพิพิธภัณฑ์มากขึ้น แม้จะไม่เข้าสู่วิชาชีพด้านมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ ที่สำคัญ พวกเขาย่อมตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์และมรดกวัฒนธรรมของประเทศ

แนวคิดหลักคือการพัฒนาให้นักเรียนเข้าใจ

ว่ามรดกวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่ง

ในชีวิตประจำวัน ประวัติศาสตร์อยู่รอบตัวเรา

โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังพิพิธภัณฑ์

เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว

ครูและนักเรียนร่วมกันทักเรื่องราวของ

สถานศึกษา โรงเรียนและย่านที่โรงเรียน

ตั้งอยู่ และเชื่อมโยงไปยังประวัติศาสตร์

ของประเทศ

อัชมาห์ อไลอัส

นอกเหนือจากการบรรยายและการสนทนากับผู้ปฏิบัติการจริงในพิพิธภัณฑ์ เรายังมอบหมายโครงการให้กับนักศึกษาสำหรับการประเมินผลร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย โครงการสำหรับการประเมินผลการศึกษาแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา เช่น การพัฒนาวารสารด้านมรดกวัฒนธรรมที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ โดยนักศึกษาจะให้คำอธิบายถึงแนวคิดและขั้นตอนในการพัฒนาวารสารดังกล่าว จากนั้น วิทยากรต่าง ๆ จะให้ข้อคิดเห็นร่วมกับอาจารย์ นับเป็นโอกาสที่นักศึกษาจะได้ทดลองก้าวเข้าสู่โลกของการทำงาน

อีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นหลักสูตรทางเลือกที่พัฒนาร่วมกับสถาบันเทคโนโลยีเทมาเล็ก (Temasek Polytechnic) เน้นการพัฒนาเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรมและนิทรรศการ นักศึกษาสามารถเลือกเรียนเฉพาะทางด้านใดด้านหนึ่ง และมีโอกาสพบปะกับผู้ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น ในการพัฒนาเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรม นักศึกษาเข้าอบรมเกี่ยวกับการวิจัยและการสัมภาษณ์ในรูปแบบประวัติศาสตร์คำบอกเล่า และลงสนามเพื่อศึกษาผู้คนในย่านต่าง ๆ จนนำมาสู่การพัฒนาเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรม นักศึกษาได้เรียนรู้โลกของการทำงานจริง แผนกการศึกษาและกิจกรรมชุมชนได้เผยแพร่เอกสารที่นักศึกษาผลิตขึ้น ซึ่งหากผลงานดังกล่าวมีคุณภาพ ก็จะเป็นโอกาสที่พวกเขาจะได้ส่งสมประวัติการทำงานและส่งผลให้เขาได้รับโอกาสงานในอนาคต

Heritage Corners Scheme : มุมจัดแสดงประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา⁷

โครงการความร่วมมือดังกล่าวสามารถดำเนินการได้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือกระทั่งอุดมศึกษา ด้วยการสนับสนุนความรู้หรือการจัดหาทุนเพื่อให้โรงเรียนและสถานศึกษาพัฒนามุมจัดแสดงประวัติศาสตร์และมรดกวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งอาจปรากฏในชั้นเรียน โถงทางเดิน หรือมุมใดมุมหนึ่งในสถานศึกษาตามความเหมาะสม

แนวคิดหลักคือการพัฒนาให้นักเรียนเข้าใจว่ามรดกวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ประวัติศาสตร์อยู่รอบตัวเรา โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังพิพิธภัณฑ์ เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว ครูและนักเรียนร่วมกันทบทวนเรื่องราวของสถานศึกษา โรงเรียนและย่านที่โรงเรียนตั้งอยู่ และเชื่อมโยงไปยังประวัติศาสตร์ของประเทศได้ แผนกการศึกษาและกิจกรรมชุมชนร่วมสนับสนุนให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เมื่อโรงเรียนยื่นโครงการมายังแผนก จะพิจารณาถึงภาพรวมของการพัฒนามุมจัดแสดงประเภทกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น และการใช้ประโยชน์ในอนาคต หากโรงเรียนแสดงให้เห็นถึงแผนงานในอนาคตที่จะรวมกิจกรรมดังกล่าวไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรท้องถิ่น โอกาสในการได้รับทุนสนับสนุนจะเพิ่มมากขึ้น

⁷ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg/what-we-do/our-work/community-engagement/education/heritage-education-programmes/all-ages/school-heritage-corners-programme>

ในการเปิดตัว แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนให้ความรู้กับนักเรียนในการนำชม เพื่อให้พวกเขาภาคภูมิใจในการถ่ายทอดเรื่องราวของสถานศึกษาให้กับผู้มาเยือน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่อาศัยในย่านที่ตั้งโรงเรียน แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนจะช่วยประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมเยี่ยมเยือนสถานศึกษาที่มีมุมจัดแสดงประวัติศาสตร์ในวันหยุด แม้บางแห่งอาจจะไม่มีผู้เยี่ยมชมมากนัก อย่างน้อยนักเรียนก็ได้พัฒนาความมั่นใจของตนเอง ในที่สาธารณะ และภาคภูมิใจในเรื่องราวที่ตนเองศึกษาและถ่ายทอดให้กับผู้อื่น

เมื่อเริ่มต้นโครงการ มีโรงเรียนจำนวน 10 แห่งที่เข้าร่วมโครงการและมีนักเรียน ตัวแทนราว 10 คนในแต่ละแห่งที่เรียนรู้การนำชม จากนักเรียนราว 100 คน พวกเขา ถ่ายทอดเรื่องราวไปยังสาธารณชนราว 500 คน แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชน เผยแพร่กิจกรรมดังกล่าวในหนังสือพิมพ์และศูนย์รวมของชุมชน ยังเป็นโอกาสในการกระตุ้น การใช้ประโยชน์มากขึ้น

“มুমมรดก” กิจกรรมที่คณะกรรมการมรดกพัฒนาร่วมกับสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมที่อยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คน (ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

ครูและนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้ศึกษาและบันทึกเรื่องราวของโรงเรียน ศิษย์เก่า ยินดีที่ร่วมถ่ายทอดเรื่องราวและบางครั้งนำสิ่งของมาบริจาคให้เป็นส่วนหนึ่งของมูมจัดแสดง ประวัติศาสตร์ แต่ละแห่งพัฒนามูมจัดแสดงประวัติศาสตร์ด้วยเนื้อหา ขนาด และรูปแบบ การนำเสนอที่แตกต่างกัน บางแห่งได้รับการสนับสนุนจากสมาคมครูและผู้อุปถัมภ์ ก็สามารถ พัฒนามูมจัดแสดงที่มีขนาดใหญ่และสง่างาม

จาก 3 ปีที่แล้วถึงปัจจุบันมีโรงเรียนและสถานศึกษาเข้าร่วมถึง 50 แห่งจาก 300 กว่าแห่งทั่วประเทศ หากบางแห่งต้องการพัฒนา แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชน จะร่วมให้การสนับสนุนในรูปแบบของงบประมาณบางส่วน หรือในรูปแบบของความรู้ที่ใช้ ในการปรับปรุง เช่น คำแนะนำเกี่ยวกับการสืบค้น ช่างภาพ นักออกแบบ ที่ยินดีช่วยโครงการ หากสถานศึกษาบางแห่งมีงบประมาณมาก แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนจะให้ คำแนะนำเกี่ยวกับบริษัทที่จัดนิทรรศการ บางโรงเรียนครูมีความยินดีที่จะทำทุกอย่าง ในทุกขั้นตอนด้วยตนเอง แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนจะช่วยคัดเลือกคำบรรยาย และภาพ กระบวนการทำงานที่อาศัยทั้งครูนักเรียน ศิษย์เก่าและสมาชิกชุมชน นับเป็น ส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบในระดับกว้าง

Heritage Trails Adoption Scheme : เส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรม

โครงการสุดท้ายที่นำเสนอในการบรรยาย เรียกว่า Heritage Trail Adoption Scheme⁸ ในสิงคโปร์มีการจัดทำเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรม ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนถึง 15 เส้นทาง⁹ เส้นทางเหล่านั้นสัมพันธ์กับย่านที่อยู่อาศัย และมีโรงเรียนหรือสถานศึกษา 1-2 แห่งอยู่ ในเส้นทางเพื่อการเรียนรู้ ฉะนั้น เมื่อแผนการศึกษาและกิจกรรมจัดทำเส้นทางศึกษา มรดกวัฒนธรรมแล้ว จะติดต่อกับสถานศึกษาที่อยู่ในเส้นทาง เพื่อสอบถามความสนใจ ในการส่งนักเรียนเข้าร่วมโครงการเป็นภาคีในพื้นที่

หากทางโรงเรียนสนใจ แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนจะให้การอบรม ประวัติศาสตร์ของสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในเส้นทาง เมื่อพวกเขาทำหน้าที่เป็นภาคีเขตก็ จะยังความภาคภูมิใจและสร้างความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งของย่านมากยิ่งขึ้น เพราะการเรียนรู้ เรื่องราวของโรงเรียน ย่าน และขยายสู่ประวัติศาสตร์ของประเทศนั้น หลักการสำคัญ คือต้องการให้นักเรียนหรือเด็กรุ่นใหม่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของอาณาบริเวณที่พวกเขา อาศัยอยู่

⁸ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg/what-we-do/our-work/community-engagement/education/heritage-trails>

⁹ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ https://roots.sg/visit/trails?organiser=e1b66361b4b14f3d8c3cfd6d1c5f53f0&tabView=List&sortBy=name_asc

ในบางกรณี โรงเรียนบางแห่งไม่อยู่ในเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรม แต่มีครูที่มีความสนใจและมีความตั้งใจในการพัฒนาเส้นทางเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม พวกเขาเริ่มโครงการด้วยตนเองและครอบคลุมสถานที่เพียง 3-4 แห่ง ในที่นี้ แผนการศึกษาและกิจกรรมชุมชนจะทำให้กำลังใจและคำแนะนำ โดยย่ำว่าตราบใดที่มีผู้ใช้ประโยชน์ มีผู้เยี่ยมชมตามสถานที่ที่ครูพัฒนาขึ้น ก็นับว่าโรงเรียนและครูเป็นพลังสำคัญในการศึกษามรดกวัฒนธรรมถึงเวลานี้ เราพัฒนาโครงการอบรมความรู้ให้กับครู แทนการอบรมความรู้ให้กับนักเรียนโดยตรง เพื่อให้ครูถ่ายทอดเนื้อหาของเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรมให้กับนักเรียนด้วยตนเอง เพราะครูสามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้กับนักเรียนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง มากไปกว่านั้นครูยังพัฒนาบทเรียนทางประวัติศาสตร์ให้เหมาะสมกับกิจกรรมในหลักสูตรอีกด้วย

โครงการเส้นทางศึกษามรดกวัฒนธรรมได้รับเสียงตอบรับจากนักเรียน พวกเขาเรียนรู้ทักษะการพูดในที่สาธารณะ มีความสนุกในการทำกิจกรรม แม้บางครั้งจะบอกว่าไม่ได้เรียนรู้อะไร แต่สิ่งสำคัญคือการเรียนรู้ในการสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของโครงการ

จากที่กล่าวถึงโครงการต่าง ๆ อีโวลูชันชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายในการพัฒนาความรู้ทางวัฒนธรรมให้กับนักเรียน พวกเขาเรียนรู้และสัมผัสกับประวัติศาสตร์และมรดก สำหรับนักศึกษา พวกเขาอาจเข้าสู่โลกของการประกอบสัมมาอาชีพด้านมรดกวัฒนธรรมหรือเป็นอาสาสมัคร ฉะนั้น เราจึงต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ ตัวอย่างนั้นแสดงให้เห็นแล้วว่า การเริ่มต้นตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียนมีความเป็นไปได้ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระดับขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

ผลในระยะยาวคือการพัฒนาวัฒนธรรมการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ในสิงคโปร์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ตื่นตัวเพียงไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา เดิมทีชาวสิงคโปร์ให้ความสำคัญเฉพาะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในอีกหลายประเทศในทวีปเอเชีย สิ่งที่จะตามมาอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน พวกเขาลงมือปฏิบัติเพื่อท้องถิ่น ไม่ใช่เพียงแสดงความต้องการจากรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่กลายเป็นการทำงานร่วมกัน เพื่อสิ่งที่ดีกว่าสำหรับทุกคน

ขั้นตอนในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์
ล้วนแสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการตีความ พิพิธภัณฑ์คงใช้วัตถุที่พบเห็น
และใช้งานจากท้องถิ่น เรื่องราวจาก
ความทรงจำได้รับการถ่ายทอด การสาธิตจาก
คนในพื้นที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนใน
และสร้างความตื่นเต้นให้กับผู้มาเยือน

เหงวียน ดัก ตัง

การพัฒนานิทรรศการ ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีพิพิธภัณฑ์แทงญี ตวาน

เหงวียน ดัก ตัง¹

¹ บรรยายวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์แทงญ์ ตวาน (Thanh Toan Museum) ซึ่งตั้งอยู่ในปริมณฑลของเมืองโบราณเว้ ดำเนินการโดยยูเนสโก (UNESCO) และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยวิเทศทหาร ญี่ปุ่น (JICA) กระบวนการทำงานสะท้อนให้เห็นบทบาทในการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกที่เกี่ยวข้อง ทั้งรัฐบาลท้องถิ่นและสมาชิกในชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ยังเผยให้เห็นมุมมองของชุมชนที่แตกต่างและหลากหลาย

นิทรรศการต่อยอดจากสิ่งสะสมจากการบริจาคและการจัดซื้อเครื่องเรือนจัดแสดงเกษตรกรรมเดิมที่ดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่น แต่ไม่ได้รับความสนใจจากชุมชน ด้วยเหตุนี้ในการพัฒนาเรื่องราวภายใต้โครงการของยูเนสโก จึงเน้นเนื้อหาจากการบันทึก เรียบเรียงโดยคัดสรรคำบอกเล่าและความทรงจำของชุมชนจากสมาชิกของชุมชนเป็นสำคัญ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ จึงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับการเพาะปลูก การประมง และวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมีชีวิตชีวา

หนึ่งในกระบวนการจัดการ คณะทำงานที่เกี่ยวข้องได้พัฒนากิจกรรมการเล่น บ่าย จ๋อย (Bãi Chòi) สำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อเปิดโอกาสให้พวกเขาสร้างประสบการณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังเป็นช่องทางสร้างรายได้ให้กับพิพิธภัณฑ์ นอกเหนือจากค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ และเงินลงทุนจากสมาชิกของชุมชน กิจกรรมการศึกษาสำหรับเยาวชนในท้องถิ่นยังได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนรุ่นต่อไปเรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องราวของคนรุ่นก่อนอย่างมีพลัง

เหงวียน ดึก ตัง (Nguyen Duc Tang) กล่าวถึงการทำงานโครงการพิพิธภัณฑ์แทงญู ตวาน (Thanh Toan Museum) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเวีโบราณในภาคกลางของเวียดนามว่า โครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากยูเนสโก ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน นั่นหมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนา “การร่วมกำหนดทิศทางและการใช้ทรัพยากรที่ส่งผลต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การแบ่งปันข้อมูล การปรึกษาหารือ การตัดสินใจเริ่มกิจกรรม” ดังที่ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียให้ความสำคัญไว้

พิพิธภัณฑ์ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องจากปลายศตวรรษที่ 19 ให้ความสำคัญกับมุมมองของตะวันตกในการนำเสนอ “ความเป็นอื่น” มุมมองเหล่านั้นผูกขาดกับชนชั้นสูงคนขาว ซึ่งสะท้อนการบอกเล่าที่ปราศจากมุมมองของผู้คนจากวัฒนธรรมต้นทางและผู้ที่เคยครอบครองมรดกที่นำเสนอในพิพิธภัณฑ์ จนถึงทศวรรษ 1960-1970 ขบวนการทางสังคมในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปท้าทายแนวคิดและรูปแบบการนำเสนอดังกล่าว

ทิศทางของการทำงานและการนำเสนอเรื่องราวใหม่ให้ความสำคัญกับชุดประสบการณ์และวัตถุที่มีเรื่องราวของผู้คนในบริบทที่แตกต่างกัน พิพิธภัณฑ์จึงไม่ใช่สถานที่สะสมของแปลก (cabinet of curiosity) อีกต่อไป หากแต่เป็นพลังทางสังคมที่จะเปิดพื้นที่ให้กับ “เสียง” และการมีส่วนร่วมของสมาชิกจากชุมชนที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดมุมมองอันหลากหลาย พิพิธภัณฑ์ยังทำหน้าที่เป็นประตูวัฒนธรรม (cultural gateway) เชื่อมโยงสาธารณชนกับชุมชนต้นทาง จนพัฒนาเป็นบทสนทนาทางวัฒนธรรม (cultural dialogue) มากไปกว่านั้น พิพิธภัณฑ์สามารถเป็นเครื่องมือในการปกป้องคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน

แนวคิดหลักของโครงการ

ในการทำงานพัฒนาพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ ให้ความสำคัญกับชุมชนซึ่งเป็นทั้งเจ้าของพิพิธภัณฑ์และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการพัฒนา ฉะนั้นในกระบวนการต้องอาศัยความคิดเห็นและการกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจหรือการใช้ทรัพยากรที่จะส่งผลต่อทุกภาคส่วน การตัดสินใจที่วางอยู่บนพื้นฐานของชุมชนในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์นั้น เป็นบทเรียนสำคัญที่แตกต่างจากการพัฒนาหลายแห่งที่มักใช้รูปแบบการสั่งการ และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเพียงผู้ที่รอรับประโยชน์ไม่มีส่วนในการวางแผนและการตัดสินใจที่จะส่งผลต่อพวกเขาเอง

การพัฒนาที่อาศัยการสั่งการไม่ให้ความสำคัญกับมุมมองและความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยเฉพาะการเพิกเฉยกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนาที่เป็นสมาชิกชุมชนทางการกลายเป็นผู้กำหนดแผนงานและการใช้ทรัพยากร สุดท้ายผลลัพธ์ไม่สอดคล้องกับความต้องการและขาดความคาดหวังของชุมชน เหงวียน ดึก ตัง ได้กล่าวถึงพิพิธภัณฑ์ฮานอย ที่ลงทุนโดยรัฐบาลเวียดนามไปกว่า 130 ล้านดอลลาร์ หากแต่เป็นอาคารที่ปราศจาก

เหงวียน ดึก ดัง
Nguyen Duc Tang

เหงวียน ดึก ดัง (Nguyen Duc Tang) ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่โครงการระดับประเทศ ยูเนสโก สำนักงานฮานอย (National Program Officer in Culture Ha Noi Office, UNESCO) ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2011 จนถึงปัจจุบัน โดยรับผิดชอบโครงการต่าง ๆ เช่น นิทรรศการเกี่ยวกับชุมชนเพศทางเลือกในเวียดนามเมื่อ ค.ศ. 2014-2015 การพัฒนานิทรรศการในแหล่งมรดกโลกของเวียดนามและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ค.ศ. 2013-2014 เป็นต้น

เหงวียน ดึก ดัง จบการศึกษาระดับปริญญาโทด้านพิพิธภัณฑ์ศึกษาจากมหาวิทยาลัยโกเทนเบิร์ก สวีเดน (University of Gothenburg, Sweden) โดยศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพในเทศกาลวิถีชีวิตชาวบ้าน กรณี “สายสัมพันธ์วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง” ค.ศ. 2007 สถาบันสมิธโซเนียน สหรัฐอเมริกา

เนื้อหา ด้วยเหตุนี้ ยูเนสโกจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับพื้นที่

แนวทางของการมีส่วนร่วมให้ความใส่ใจกับประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับทุกภาคส่วน นั่นคือการกำหนดการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการของภาคี เพื่อกำกับผลลัพธ์ของการพัฒนา และแนวทางการทำงานทั้งในเชิงสถาบัน เชิงเทคนิค และเชิงการปฏิบัติที่สอดคล้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มุมมองที่แตกต่างของสมาชิกในชุมชน คุณค่าทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ล้วนปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างแท้จริง ตัวอย่างของโครงการที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม คือการทำงานของพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาเวียดนาม (Vietnam Museum of Ethnology) ซึ่งก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1997 หรือเมื่อราว 20 ปีที่แล้ว การก่อสร้างบ้านรวมกลุ่มของชาวบานา (communal house of the Bahnar people) ซึ่งเป็นกลุ่มชนบนพื้นที่สูงในเขตภาคกลางของประเทศ ตัวแทนจากชุมชนได้รับเชิญมาพร้อมกับวัสดุขี้สากเพื่อก่อสร้างบ้าน บทเรียนจากการทำงานในครั้งนั้นกลายเป็นต้นแบบให้กับพิพิธภัณฑ์อีกหลายแห่งในเวียดนาม

ความเปลี่ยนแปลงในการทำงานพิพิธภัณฑ์ที่กล่าวมานี้ เรียกว่า วาทกรรมพิพิธภัณฑ์วิทยาหลังอาณานิคม (post-colonial museological discourse) นั่นคือการลดทอนค่านิยมของคนขาวในการนำเสนอเรื่องราวของผู้อื่น และให้ความสำคัญกับค่านิยมของผู้คนที่ได้รับการนำเสนอ ด้วยแนวคิดและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าว ส่งผลให้บุคคลและกลุ่มชนที่ไม่ได้รับความสำคัญ หรือกลุ่มเพศที่แตกต่างได้มีโอกาสนำเสนอเรื่องของพวกเขาสู่สาธารณะ จึงเห็นได้ว่า บทบาทของพิพิธภัณฑ์ขยายสู่การพัฒนาชุมชน และเปลี่ยนแปลงจากการทำงานแบบสั่งการ สู่การพัฒนาที่เริ่มขึ้นจากเบื้องล่าง การทำงานให้ความสำคัญกับองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรในระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของโครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ทางญี่ ตวนาน

ยูเนสโกเชื่อว่าสถาบันที่เป็นการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างพิพิธภัณฑ์ ย่อมมี “สาร” ที่ต้องการสื่อไม่ว่าจะเป็นสารในเชิงการเมืองหรือเชิงความรู้ เดิมทีเสียงของภัณฑารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ทางการในด้านงานวัฒนธรรมเป็นเสียงหลักที่ต้องการถ่ายทอดสารดังกล่าว ในปัจจุบันนี้ ฐานคิดดังกล่าวนั้นเปลี่ยนแปลงไป “เสียง” ของความแตกต่างได้รับการถ่ายทอดผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ ฉะนั้น พิพิธภัณฑ์ควรปรับบทบาทของตนเองให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และสื่อ และกลายเป็นเวทีของการถ่ายทอดเสียงของความแตกต่างเช่นกัน

เหิงย่น ดัก ตัง อ้างถึงอนุสัญญาของยูเนสโกว่าด้วยการปกป้องมรดกที่ไม่เป็นกายภาพ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003)² ว่า

² ข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17716&URL_DODO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

อนุสัญญาดังกล่าวเปิดทางให้กับแนวคิดใหม่ในการทำงานพิพิธภัณฑ์ ผู้คนที่สร้าง ปกป้อง และรักษามรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพได้แสดงบทบาทและมีส่วนร่วมในการทำงาน ดังนั้นผู้คนจึงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนด และสร้างเรื่องราวสำหรับการนำเสนอ และการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

ในทางทฤษฎี การมีส่วนร่วมมี 4 ระดับ หนึ่ง การแบ่งปันข้อมูล ชุมชนได้รับการแจ้งหรือรับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน สอง การปรึกษาหารือ ชุมชนไม่เพียงได้รับข้อมูลแต่ยังมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นและสะท้อนมุมมองในการพัฒนา สาม การตัดสินใจ นั่นคือชุมชนมีส่วนกำกับทิศทางและขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำงาน สุดท้าย การลงมือปฏิบัติ นั่นคือชุมชนควบคุมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ความคิดริเริ่มและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในบริบทการทำงานพิพิธภัณฑ์หรือการพัฒนานิทรรศการในระดับแรก ชุมชนได้รับข้อมูลและเป็นเพียงผู้ที่ตั้งรับในการทำงาน ในระดับที่สอง ชุมชนร่วมให้ข้อมูลและบริจาคสิ่งของในการนำเสนอ ในระดับที่สาม ชุมชนกำกับขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ และในระดับที่สี่ ชุมชนแสดงบทบาทหลักในการพัฒนานิทรรศการอย่างแท้จริง

ปฏิบัติการของการพัฒนา

พิพิธภัณฑ์แทงญ์ ตวาน ตั้งอยู่ห่างจากเมืองเว้ เป็นระยะทาง 9 กิโลเมตร แม้ว่าเมืองเว้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก มีนักท่องเที่ยวนับล้านในแต่ละปีเยี่ยมชมวัดย่านเมืองเก่า หรือแหล่งโบราณสถาน แต่ชนเมืองเว้กลับไม่ได้รับการส่งเสริมมากนัก หมู่บ้านแทงญ์ ตวาน ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยยูเนสโกและองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organisation หรือ ILO) เพราะตั้งอยู่บริเวณใจกลางที่ใกล้กับบ้านอื่น ๆ ในกว๋าง นาม (Quang Nam) และเถื่อ เทียน เหว (Thua Thien Hue) หรือเมืองเว้ โครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากหน่วยวิเทศสหการญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency หรือ JICA) ซึ่งมีหน่วยที่รับผิดชอบในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นการเฉพาะ

ในหมู่บ้านแทงญ์ ตวาน มีโบราณสถาน สะพานแทงญ์ ตวาน ที่อยู่กลางหมู่บ้าน และใกล้กับบริเวณดังกล่าวมีพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงเครื่องมือทางการเกษตร ในขั้นตอนของการสำรวจ คณะทำงานพบสมบัติวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาได้ เช่น ส่วนประกอบเรือนพื้นดินที่ผลิตจากรายได้ของชาวเวียดนามพื้นทะเลที่ส่งกลับมาที่บ้านเกิด นอกจากนี้ ยังมีภูมิทัศน์ที่สวยงามและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอีกจำนวนมาก เช่น การขับร้อง การผลิตหมวกทรงกรวย การทำขนมจากข้าว

ในเบื้องต้น เมื่อ ค.ศ. 2004 รัฐบาลท้องถิ่นจัดมหรหรรษ์และได้รับเสียงวิจารณ์เพราะการจัดจ้างบริษัทมาจัดกิจกรรมสาธิตการจับปลาและการทำนํ้าวนั้นปราศจากคุณค่าทางวัฒนธรรมของแทงญ์ ตวาน อย่างแท้จริง รัฐบาลท้องถิ่นตัดสินใจใช้บ้านร้างใกล้กับสะพานโบราณ เป็นสถานที่นำเสนอเครื่องมือทางการเกษตรและเครื่องมือจับปลาเพื่อสร้าง

แหล่งท่องเที่ยว เรียกว่า “หมู่บ้าน จุ่ม บั๊ย นงม้ กุ แทงญี่ ตวาน” (Nha Trung Bay Nong Cu Thanh Toan) หากแปลตามตัวอักษรหมายถึงบ้านที่จัดแสดงเครื่องมือเกษตรกรรมของ แทงญี่ ตวาน อย่างไรก็ดี อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อจัดแสดงเครื่องมือทางการเกษตรที่มาจาก การจัดซื้อหรือมาจากการบริจาคอย่างคาด ๆ มีเพียงเจ้าหน้าที่คนเดียวที่รับผิดชอบ ภารกิจ จำนวนมากของเจ้าหน้าที่ส่งผลให้ไม่สามารถดูแลสถานที่ดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ สุดท้ายรัฐบาลท้องถิ่นจึงตัดสินใจถ่ายโอนให้เอกชนรับผิดชอบในการดูแล

ในช่วงเวลาที่เจ้าหน้าที่ยูเนสโกสำรวจ มีเพียงเจ้าของร้านที่ดูแลพิพิธภัณฑ์เท่านั้น ที่มีสิทธิ์ในท้องถิ่นทำหน้าที่ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับบริษัทท่องเที่ยวอย่าง น่าสนใจ พวกเขาเร่ร่อนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยว การนวดข้าว การมัดข้าว บางครั้ง พวกเขาร้องเพลงกล่อมเด็กหรือเพลงพื้นบ้านในขณะที่สาธิตการนวดข้าว นอกจากนี้

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์แทงญี่ ตวาน อาศัยความร่วมมือของคนท้องถิ่น ในการเก็บข้อมูล จัดการสิ่งสะสม และจัดแสดงนิทรรศการ (ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

ยังสาธิตการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น จักรยานปั่นในการผันน้ำเข้าสู่พื้นที่การเพาะปลูก หรือวิธีการใช้เครื่องมือหาปลา แต่บ่อยครั้งที่การสาธิตดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหาย กับสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ อย่างไรก็ตามก็มีการสาธิตโดยสตรีท้องถิ่นนับเป็นจุดดึงดูดและ สร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวอย่างมาก ยูเนสโกพิจารณาว่าสิ่งเหล่านี้คือ สันติวิธี ทางวัฒนธรรม และเป็นจุดร่วมในการพัฒนาชุมชน จึงนำมาสู่การจัดทำโครงการเพื่อขอ การสนับสนุนจากญี่ปุ่น และพัฒนาการทำงานที่อาศัยความร่วมมือในการพัฒนาการ จัดแสดงและการดูแลพิพิธภัณฑ์

หลังจากการพบปะเจ้าหน้าที่และหารือกับสมาชิกชุมชนหลายครั้ง นำมาสู่โครงการ พัฒนาที่พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของกรมวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด เพื่อให้เข้าใจการทำงานที่อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่ใช่การจัดจ้างเจ้าหน้าที่สถาบัน ทางวัฒนธรรมเพื่อมาเขียน เรียบเรียง และนำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ แทน สมาชิกชุมชนอย่างที่ต้องการ ยูเนสโกต้องการให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน และทางการ สิ่งสำคัญคือ พิพิธภัณฑ์ต้องดำเนินการต่อไปได้เมื่อสิ้นสุดโครงการ ในเบื้องต้น ตัวแทนจากรัฐบาลท้องถิ่นและชุมชนได้มาทำงานร่วมกัน ผู้เชี่ยวชาญจากพิพิธภัณฑ์ ชาติพันธุ์วิทยาจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนานิทรรศการโดยอาศัยชุมชน และทดลองปฏิบัติบางอย่างในระหว่างกิจกรรมการอบรม

คณะทำงานดังกล่าวลงมือสำรวจสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์ โดยใช้เพียงสมุดบันทึก และสมาร์ตโฟน วัตถุต่าง ๆ ได้รับการจัดประเภทและบันทึกข้อมูลก่อนการจัดแสดง โดยการสัมภาษณ์สมาชิกชุมชนที่บริจาควัตถุ พวกเขาแบ่งปันเรื่องราวและความทรงจำ ที่สัมพันธ์กับสมบัติวัฒนธรรม บรรยายภาพของการทำงานสร้างความรู้สึกร่วมกันและ ทำให้ชุมชนยินดีให้ความร่วมมือ ชาวบ้านได้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และแบ่งปันความคิดเห็น ในการจัดแสดง จากนั้น เป็นขั้นตอนของการผลิตชิ้นงานและการติดตั้ง โดยมีบริษัทที่ ได้รับการจัดจ้างสำหรับงานโครงสร้าง ส่วนการจัดวางวัตถุเป็นบทบาทของสมาชิกชุมชน พวกเขายังได้รับการถ่ายทอดความรู้ในการดูแลทรัพย์สินอย่างเหมาะสม เรียกได้ว่า การทำงานทุกขั้นตอนอาศัยคนท้องถิ่น ตามที่ยูเนสโกวางไว้

สำหรับชื่อของพิพิธภัณฑ์ แม้ยูเนสโกเห็นว่าชื่อนั้นมีความยาวค่อนข้างมาก แต่ เมื่อสอบถามความคิดเห็น สมาชิกชุมชนคุ้นเคยกับชื่อดังกล่าว “หมู่บ้าน จรุง บั๊ย นงม้ กุ” (Nha Trung Bay Nong Cu) เป็นเหมือนเครื่องหมายการค้าให้กับบริษัทท่องเที่ยว ชื่อเรียก พิพิธภัณฑ์จึงคงเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้ ยังมีการ ปรับเปลี่ยนจุดต่าง ๆ ภายใน เช่น บริเวณสาธิตที่อำนวยความสะดวกมากขึ้น ป้ายแสดง ผังการจัดแสดง เครื่องหมายเส้นทางภายใน ช่องทางให้กับผู้ใช้รถเข็น และช่องจำหน่าย บัตรเข้าชมและประชาสัมพันธ์ เมื่อการปรับปรุงการจัดแสดงแล้วเสร็จ ยูเนสโกให้ความรู้ เกี่ยวกับการจัดการ การนำชมภายในพิพิธภัณฑ์ และการดูแลวัตถุอย่างเหมาะสมเพื่อ ไม่ให้เกิดความเสียหาย

พิพิธภัณฑ์เผยให้เห็นเสียงของคนแทงญี ตวาน
เพราะเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวโดยคนในชุมชน
ไม่ใช่ผู้จัดการหรือภัณฑารักษ์คนใดคนหนึ่ง
นับได้ว่าเป็นการทำงานที่อาศัยผู้คนและส่งให้
พิพิธภัณฑ์มีชีวิต เป็นพิพิธภัณฑ์ของคนแทงญี ตวาน
โดยคนแทงญี ตวาน และเพื่อคนแทงญี ตวาน

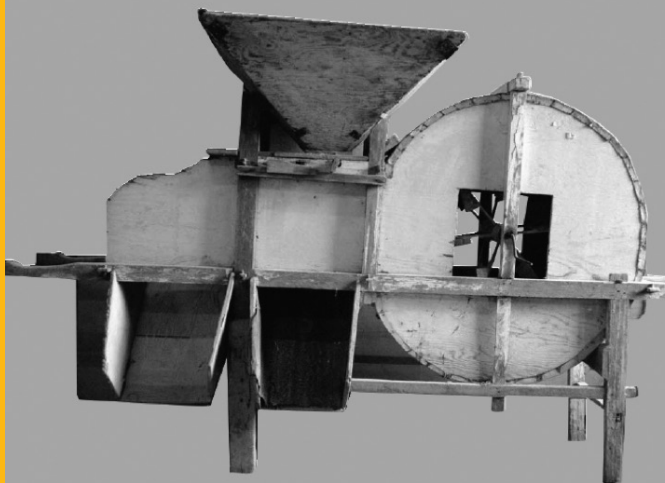
สมาชิกชุมชนแทงญี ตวาน
ในวันเปิดพิพิธภัณฑ์

สมาชิกชุมชนริเริ่มกิจกรรมที่น่าสนใจด้วยตนเองเช่นกัน อาทิ การจัดพิธีเซ่นไหว้ ก่อนการเปิดพิพิธภัณฑ์ภายหลังการปรับปรุง การจัดการละเล่นบ้าย จ๋อย (Bai Chòi) ซึ่งมีรูปแบบคล้ายกับบิงโก แต่สูญหายไปจากชุมชนแล้วระยะหนึ่ง เดิมทีคนขานข้อความใช้การ ขับร้องเพลงแบบต้นสดเพื่อบอกข้อความให้กับผู้เล่นคนอื่น แต่ในปัจจุบัน เปลี่ยนใช้การ ขานข้อความอย่างง่าย ๆ เพื่อย่นย่อระยะเวลาในการเล่น นักท่องเที่ยวที่ต้องการทดลอง เล่นเกมสามารถเข้าร่วมโดยการจ่ายค่าธรรมเนียมเพียงเล็กน้อย

ขั้นตอนในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ล้วนแสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ ตีความ พิพิธภัณฑ์คงใช้วัตถุที่พบเห็นและใช้งานจากท้องถิ่น เรื่องราวจากความทรงจำได้รับการถ่ายทอด การสาริตจากคนในพื้นที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่นและ สร้างความตื่นเต้นกับผู้มาเยือน เนื้อหาจากข้อมูลของชุมชนได้รับการบันทึก คัดเลือก และนำเสนอไว้ในป้ายข้อมูล เช่นเดียวกับการติดตั้งเสียงของบรรยายภาศในนิทรรศการ เสียงร้องเพลงกล่อมเด็กหรือเพลงที่ใช้ในการนวดข้าวได้รับการนำเสนอ โดยอาศัยคณะทำงาน กลุ่มย่อยที่ดูแลเนื้อหาแตกต่างกัน ประกอบด้วย การจับปลา การปลูกข้าว ชีวิตประจำวัน และประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน แต่ละทีมงานค้นคว้า บันทึก คัดเลือก และถ่ายทอดด้วยคำ จากชาวชุมชน

ในพิธีเปิด มีเสียงตอบรับที่ดีของโครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ที่กล่าว สุนทรพจน์ในการเปิดงานกล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นบทสนทนาทางวัฒนธรรม “นับเป็น

ความสุข ความห่วงใย ความซาบซึ้ง และความรู้สึกที่ผู้คนจากแทบทุกวัย ถ่ายทอดเรื่องราวให้กับผู้มาเยือนและคนรุ่นต่อไป คุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนในการทำงานและนิทรรศการแสดงให้เห็นความรุ่มรวยของชุมชน สิ่งจัดแสดงถ่ายทอดความทรงจำของสมาชิกชุมชน ทั้งเรื่องราวของการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านและความทรงจำของผู้ที่เป็นเจ้าของชุมชนเอง และภูมิภาคของเว้” นอกจากนี้ “พิพิธภัณฑ์เผยให้เห็นเสียงของคนแทบทุกวัย ตวาน เพราะเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวโดยคนในชุมชนไม่ใช่ผู้จัดการหรือภัณฑารักษ์คนใดคนหนึ่ง นับได้ว่าเป็นการทำงานที่อาศัยผู้คนและส่งให้พิพิธภัณฑ์มีชีวิต เป็นพิพิธภัณฑ์ของคนแทบทุกวัย ตวาน โดยคนแทบทุกวัย ตวาน และเพื่อคนแทบทุกวัย ตวาน”

Xe quạt lúa

Dùng để loại các hạt xé, bụi làm sạch lúa.

Mẹ Nguyễn Thị Hấu kể: “Xưa kia, xe quạt lúa là vật dụng chỉ người giàu trong làng mới có. Người dân nghèo muốn sử dụng phải thuê bằng tiền hoặc trả bằng thóc.”

Sưu tầm năm 2003 của ông Nguyễn Văn Thới, phường Xuân Phú, thành phố Huế

WINNOWER

Used to remove light grains, chaff and other particles from rice.

Mrs. Nguyen Thi Hau remembers: “Previously, only a few rich people were able to own a winnower. Poorer farmers had to rent the machines from them, paying in money or rice.”

Collected in 2003 from Mr. Nguyen Van Thoi, Xuan Phu Ward, Hue

Mẹ Nguyễn Thị Hấu, 72 tuổi, thôn Thanh Thủy Chánh

Mrs. Nguyen Thi Hau, 72, Thanh Thuy Chanh village

ตัวอย่างของการพัฒนาป้ายนิทรรศการที่ให้ความสำคัญกับ “เสียง” จากคนท้องถิ่นในการตีความวัตถุจัดแสดง (ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

6 เดือนหลังจากการเปิดประตูต้อนรับสาธารณชน พิพิธภัณฑ์สร้างรายได้กลับมายังชุมชน นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นถึง 26,000 คน ทั้งในระหว่างงานเฉลิมฉลองและช่วงเวลาดังกล่าว ค่าธรรมเนียมเข้าชมพิพิธภัณฑ์ราคา 20,000 ด่ง หรือน้อยกว่า 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ ทุกอย่างเริ่มต้นจากศูนย์แต่กลายเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันมีผู้คนที่ร่วมงานถึง 30 คนและมีผู้ดูแลจัดการ 3 คน แม้จะมีการระดมทุนจากคนใน แต่รายได้จากการขายบัตรเข้าชม จากบริษัทท่องเที่ยว และจากค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการร่วมกิจกรรม ก็เพียงพอต่อการพัฒนากิจกรรมเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่

ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นการพัฒนาพิพิธภัณฑ์บนฐานของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และผลประโยชน์ของการพัฒนากลับคืนสู่ชุมชนอย่างแท้จริง แม้กระบวนการจะกินระยะเวลามากกว่าการทำงานแบบจัดจ้างเอกชน แต่ในระยะยาวแล้วพิพิธภัณฑ์ตอบสนองโจทย์และความต้องการของคนในท้องถิ่น และดำรงอยู่อย่างยั่งยืน พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ توانสร้างบทสนทนาทางวัฒนธรรมสำหรับคนในท้องถิ่นและสำหรับการเรียนรู้ของผู้เยี่ยมชมจากภายนอก มากไปกว่านั้นพิพิธภัณฑ์สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อีกคำรบหนึ่ง

การทำงานพิพิธภัณฑที่ไร้กำแพง นั่นคือ
ความตระหนักถึงบริบทต่าง ๆ นานา
ภายนอกพิพิธภัณฑที่กลายเป็นสนามของ
การทำงาน พิพิธภัณฑเองสามารถเป็น
อาณาบริเวณที่ผู้คนต่างเข้ามาสืบเสาะ
ค้นหาและตั้งคำถาม เมื่อเป็นดังนี้
พิพิธภัณฑจึงไม่ใช่เพียงบริเวณของ
การเชื่อมโยง (contact zones)
แต่พิพิธภัณฑเป็นพื้นที่ของความฝัน
และจินตนาการ (dream spaces)

แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์

70 ปีหลังแนวคิด “พิพธิรภัณฑที่ไร้กำแพง” ของมาลโรซ : จากแรงบันดาลใจ-แรงสะท้อน สู่ปฏิบัติการพิพธิรภัณฑที่ในฟิลิปปินส์

แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์¹

¹ บรรยายวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ดร.ลาบราดอร์กล่าวถึงแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในฟิลิปปินส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนทนากับชุดความคิดเรื่อง “พิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง” ที่ส่งผลให้พิพิธภัณฑ์ต้องปรับตัวสู่สหบรรณใหม่

พิพิธภัณฑ์เป็นบริบทที่เปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการตีความสิ่งสะสมและมรดกวัฒนธรรมทั้งที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพ รวมไปถึงชุมชนอย่างไม่รู้จักสิ้นสุด พิพิธภัณฑ์จึงไม่ใช่เพียงสถาบันที่พัฒนาความรู้เชิงวิชาการด้วยผู้เชี่ยวชาญอีกต่อไป แต่จะต้องเป็นเวทีของความร่วมมือกับชุมชนทุกรูปแบบ กลุ่มคนด้อยโอกาส กลุ่มคนพลัดถิ่น และอื่น ๆ จึงสามารถเปิดสนทนาใหม่ให้กับสังคม เช่นนี้พิพิธภัณฑ์จึงสามารถนำเสนออัตลักษณ์และมุมมองที่หลากหลายจากสมาชิกของสังคม

แนวคิด “พิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง” ของมาลโรซ์ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส และแนวคิดอื่น ๆ ของนักวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็น “พิพิธภัณฑ์ในฐานะพื้นที่ของการปลดปล่อย” ของเคอร์ปส์ นักวิชาการพิพิธภัณฑ์ศึกษา ชาวสหรัฐ และอื่น ๆ ได้รับการกล่าวถึงและประยุกต์สู่การทำงานอย่างของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์อย่างน่าสนใจ ตัวอย่างของการศึกษากลุ่มคนฟิลิปปินส์ที่ทำงานในต่างประเทศ แต่มีบทบาทอย่างสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ หรือการพัฒนากิจกรรมเพื่อกลุ่มคนรุ่นใหม่เพื่อเรียนรู้จิตวิญญาณของการต่อสู้ผ่านผลงานศิลปะ อย่าง “Spoliarium” ของฮวน ลูนา อันเป็นสมบัติของชาติ

“พิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง” คงเป็นแนวคิดแบบปลายเปิดที่เสนอโอกาสให้คนทำงานพิพิธภัณฑ์พัฒนาโครงการกับสาธารณชนได้อย่างไม่รู้จักจบ พิพิธภัณฑ์กับสังคมเป็นสิ่งที่ไม่แยกออกจากกัน และพิพิธภัณฑ์จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างไร มรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพจะมีที่ทางอย่างไรในงานพิพิธภัณฑ์ ทั้งหมดนี้นับเป็นคำถามที่วิทยาการมอบไว้กับเวที

ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2016 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของฟิลิปปินส์ทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์ใหญ่ 3 แห่งในกรุงมะนิลาและอีก 15 แห่งในภูมิภาค เปิดให้เข้าชม โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม นับได้ว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม ในการทำลายอุปสรรคในการเข้าถึงพิพิธภัณฑ์ของประชาชน เพราะทั้งกฎหมายในรัฐธรรมนูญ ี่ว่าด้วยพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ค.ศ. 1998 และความหมายของพิพิธภัณฑ์ของสภาการ พิพิธภัณฑ์สากล (ICOM) นิยามว่าพิพิธภัณฑ์เป็นหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร

วิทยากรกล่าวถึงความหมายของพิพิธภัณฑ์ในฐานะ “พื้นที่เชื่อมต่อ” (contact zones) ของ เจมส์ คลิฟฟอร์ด (James Clifford) ในหนังสือเรื่อง *Routes*² แนวคิดดังกล่าว พิจารณาพิพิธภัณฑ์ในฐานะของอาณาบริเวณที่มีพลวัตและมีความหลากหลาย จึงนับเป็น สถานที่ที่สร้างโอกาสในการพบปะหรือเชื่อมต่อ แต่ในสหัสวรรษใหม่นี้ พิพิธภัณฑ์ไม่ใช่ เพียงพื้นที่เชื่อมต่อที่เป็นเพียงแอ่งกักเก็บเรื่องราวหรือประวัติศาสตร์อีกต่อไป พิพิธภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์เชิงกายภาพหรือพิพิธภัณฑ์เสมือน ล้วนทำหน้าที่ในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น

ลาบราดอร์กล่าวถึงตัวอย่างของพิพิธภัณฑ์ในกำกับของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ จำนวนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาให้พิพิธภัณฑ์สนทนากับสังคม ดังเช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ธรรมชาติวิทยา (National Museum of Natural History) ซึ่งจะเปิดอย่างเป็นทางการ ค.ศ. 2018 พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จัดตั้งขึ้นในอาคารกรม การท่องเที่ยวเดิม โดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมภายในที่สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชม มากไปกว่านั้น นิทรรศการยังเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสะสม ธรรมชาติวิทยากับผู้คนอย่างน่าสนใจ อีกแห่งหนึ่งคือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มานุษยวิทยา (National Museum of Anthropology)³ เปิดเมื่อ ค.ศ. 1998 ซึ่งเป็นอาคารฝาแฝดของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ธรรมชาติวิทยา พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จัดแสดงสิ่งสะสมทางมานุษยวิทยา และโบราณคดี

นอกจากนี้ ยังมีพิพิธภัณฑ์ในภูมิภาคอีกหลายแห่ง⁴ บางแห่งเป็นพิพิธภัณฑ์ของแหล่ง โบราณสถาน (site museums) เช่น ถ้ำ สุสาน และแหล่งโบราณคดี เช่น พิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติ ณ ซัมบักกา (National Museum Zamboanga) หรือปราการพิลา (Fort Pilar Branch Museum) ซึ่งตั้งอยู่ในป้อมปราการโบราณ มีเนื้อหาที่บอกเล่าเกี่ยวกับวัฒนธรรม การประมงในพื้นที่ ผลงานจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหลายแห่งยังคงเป็นสิ่งดึงดูด

² James Clifford, *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century* (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1997).

³ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.nationalmuseum.gov.ph/nationalmuseumbeta/Museums%20and%20Branches/Filipino.html>

⁴ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.nationalmuseum.gov.ph/nationalmuseumbeta/ASBMD/ASBMD.html>

⁵ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.nationalmuseum.gov.ph/nationalmuseumbeta/ASBMD/Fort%20Pilar.html>

ดร.แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์
Ana Maria Theresa Labrador

ดร.แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์ (Ana Maria Theresa Labrador) ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ (Assistant Director, National Museum of the Philippines) รับผิดชอบด้านงานวิจัยและพิพิธภัณฑ์วิทยา และเป็นหัวหน้าภัณฑารักษ์และดูแลการจัดการคลังสะสม เดิมเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการกรรมการนานาชาติ (International Committee for the Training of Personnel หรือ ICTOP) ในการพัฒนาบุคลากรของสมาคมพิพิธภัณฑ์สากล (ICOM) (ค.ศ. 2004-2010) นอกจากนี้ยังอยู่ในคณะกรรมการวารสารด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์และงานภัณฑารักษ์ (Journal of Museum Management and Curatorship) (ค.ศ. 2006-2015)

ดร.ลาบราดอร์จบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านมานุษยวิทยา โดยให้ความสนใจเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ ภาพแทน และวัฒนธรรมทางวัตถุในลูซอน ฟิลิปปินส์ และกลุ่มคนฟิลิปปินส์ในอิตาลี สิงคโปร์ และมาเลเซีย นอกจากนี้ ยังเป็นหัวหน้าคณะทำงานบันทึกมรดกวัฒนธรรมในตยาบัส (Tayabas) ตามโครงการท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมบนรากฐานของชุมชน เป็นต้น

สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น ผลงานชื่อ “Spoliarium”⁶ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ (National Museum of Fine Arts) ซึ่งเป็นผลงานชิ้นเอกในศตวรรษที่ 19 ของ ฮวน ลูนา (Juan Luna) ผลงานดังกล่าวได้รับรางวัลในงานนิทรรศการสเปน ค.ศ. 1884 และบริจาคให้กับคลังสมบัติชาติเมื่อทศวรรษ 1960 ภาพดังกล่าวได้รับการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง ในตำราเรียน และคงเป็นผลงานที่มีผู้ชมอย่างล้นหลาม ด้วยความสะเทือนใจของเนื้อหา ในภาพ

ความสำคัญของสาธารณะในงานพิพิธภัณฑ์

โดยภาพรวมแล้วพิพิธภัณฑ์ให้ความสำคัญกับผู้ชมและภาคีทุกภาคส่วน ไม่เพียง งานบริการเท่านั้น แต่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ พัฒนารูปแบบความร่วมมือ กับสาธารณะให้มากยิ่งขึ้น ดังเช่นการกำหนดพื้นที่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ ซึ่งเคยเป็นโถงประชุมสมาชิกสภาที่สามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นสถานที่สำหรับการจัดแสดง นิทรรศการหรือกิจกรรมสาธารณะอื่น ๆ การทำงานให้ความใส่ใจตั้งแต่งานหลังจากถึง ฉากหน้า พิพิธภัณฑ์ทำงานด้านอนุรักษ์กับนักวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง หรือ การทำงานกับช่างภาพมืออาชีพอย่าง เบนจิ ทอดเดอร์ (Benji Todder) ในการบันทึกสิ่งสะสม เพื่อพัฒนาคลังดิจิทัลให้บริการ รวมถึงการบันทึกภาพของการทำงานของพิพิธภัณฑ์เพื่อ สื่อสารกับสาธารณะ หรือการทำงานกับนักวิชาการเฉพาะทาง เช่น มานุษยวิทยา ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ เพื่อพัฒนาการจัดเก็บตัวอย่างต่าง ๆ สำหรับเป็นคลังความรู้ นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือกับหน่วยวิทยาศาสตร์แคลิฟอร์เนีย (California Academy of Sciences) ในการศึกษาชายฝั่งไว้เป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ธรรมชาติวิทยา

นอกเหนือจากการทำงานกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติยังให้ ความสำคัญกับการทำงานกับภาคส่วนอื่น ๆ เช่น นักการเมือง ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดสรรงบประมาณและระดมทุนเพื่อการบูรณะสถานที่และสมบัติทางวัฒนธรรม เช่น วุฒิสมาชิก ลอเรน เลการ์ดา (Senator Lauren Legarda) ที่ให้ความสนใจกับกิจการของ พิพิธภัณฑ์ และยินดีให้ความช่วยเหลือในหลายกรณี รวมถึงการขยายโอกาสให้กับชุมชน ที่ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นที่รับรู้กันว่ามีความไม่น้อยในประเทศ

ความสำคัญของสาธารณะในที่นี้ยังหมายถึงการทำงานในรูปแบบใหม่ร่วมกับสมาชิก ภายใน เช่น การทำงานกับเจ้าหน้าที่ที่อยู่เบื้องหลังการดูแลสิ่งสะสม ในการเปิดโอกาส ให้ผู้ชมเรียนรู้เรื่องราวของการอนุรักษ์จากผู้ปฏิบัติ หรือการทำงานร่วมกับชุมชนใหม่ที่ เคยเป็นชุมชนชายขอบ อาทิ กลุ่มนิกริโต (Nigrito groups) ที่อาศัยการสนทนาโต้เถียงของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มานุษยวิทยา นักวิชาการ และตัวแทนจากชุมชน

⁶ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.nationalmuseum.gov.ph/nationalmuseumbeta/Collections/Spoliarium.html>

ในการบันทึกเรื่องราวและจัดเก็บสิ่งสะสมเพื่อนำเสนอเรื่องราวสู่สังคม ไม่เพียงการจัดหาสิ่งสะสมเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ความรู้หรือมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพก็อยู่ในความสนใจของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติด้วยเช่นกัน⁷

ตัวอย่างของโครงการจัดเก็บความทรงจำจากชุมชนฟิลิปปินส์พลัดถิ่นที่ไปทำงานหลายแห่งทั่วโลก หรือการทำงานอย่างใกล้ชิดกับชุมชนคนพื้นถิ่นให้มากขึ้น เพื่อให้มุมมองจากท้องถิ่นและสะท้อนความหลากหลายในทางวัฒนธรรม ลองพิจารณาจากชนชาติภาษาที่มีถึง 185 ภาษาทั่วประเทศว่า นอกเหนือจากการคำนึงถึงความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมของฟิลิปปินส์แล้ว พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติคำนึงถึงประเด็นลิขสิทธิ์ทางปัญญา เพราะอุตสาหกรรมยาแสวงหาความรู้จากผู้สืบทอดความรู้พื้นถิ่นเกี่ยวกับการบำบัดรักษา และนำมาสู่การผลิตยาหรือผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ของอุตสาหกรรมตนเอง ฉะนั้น ความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพคือความพยายามให้การปกป้องผลประโยชน์ให้กับผู้สืบทอดความรู้ ไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ

บทบาทของคนพื้นถิ่นในการให้ความเห็นการนำเสนอวัตถุ
ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

พินิจความหมายพิพิธภัณฑที่ไร้กำแพง

จากการไล่เรียงให้เห็นภาพรวมของการทำงานในแง่มุมต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ ดร.ลาบราดอร์ สะท้อนให้เห็นแนวคิดหลายประการเกี่ยวกับการทำงานพิพิธภัณฑที่มีความหมายมากกว่าการปฏิบัติการ เพื่อนำมาสู่คำอธิบายของพิพิธภัณฑที่ไร้กำแพงที่เชื่อมโยงกับการทำงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์

ในแนวคิดขององเดร มาลโรซ์ (André Malraux) เรื่อง จินตภาพพิพิธภัณฑ (museum imaginaire) กล่าวถึงการใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์พิพิธภัณฑที่ดียิ่งขึ้น ทั้งสิ่งที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพให้ได้รับการศึกษา อนุรักษ์ จัดเก็บ และจัดแสดงในพิพิธภัณฑ ทุกสิ่งล้วนละทิ้งจากบริบทเดิมสู่ที่ทางใหม่ในพิพิธภัณฑ หลายคนวิจารณ์ถึงการสลายหรือการลดทอนบริบทดั้งเดิมของสรรพสิ่ง แต่หากพิจารณาให้ดี วัตถุ (และสิ่งที่ไม่เป็นกายภาพ) อยู่ในบริบทใหม่ในอาณาบริเวณของพิพิธภัณฑ ฉะนั้น หากมองให้ตีบริบทใหม่จึงมอบความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ดังเช่นที่ปรากฏในงานศิลปะของดาลี (Dali) และแนวคิดปะเหนือจริง

ในหนังสือ The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction⁸ วอลเตอร์ เบเนจามิน (Walter Benjamin) (1935) กล่าวถึงการผลิตซ้ำภาพในอัตราความเร็วมากขึ้น ด้วยเทคโนโลยีภาพถ่ายและการพิมพ์ เบเนจามินกล่าวถึงผลงานชิ้นเอกที่ถูกผลิตอย่างมหาศาลและผลงานเหล่านั้นได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว ดังเช่นภาพ “Spoliarium” ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ ที่กล่าวถึงข้างต้น แม้ภาพดังกล่าวปรากฏในสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แต่รัศมีของภาพกลับไม่จางหายแต่อย่างใด หากพิจารณาให้ดี การผลิตภาพซ้ำของผลงานชิ้นเอกนับเป็นข้อดีของพิพิธภัณฑ ลองพิจารณาถึงภาพของโมนาลิซ่า ที่หาได้ง่ายได้ในโลกออนไลน์ ภาพเดียวกันนั้นถูกผลิตซ้ำและดัดแปลง กลายเป็นสิ่งที่สะท้อนมุมมองของสังคมต่อผลงานชิ้นเอกนั้น ข้อพิจารณาดังนี้ใกล้เคียงกับสิ่งที่ จอห์น เบร์เจอร์ (John Berger) นักประวัติศาสตร์ศิลปะกล่าวถึงในหนังสือเรื่อง Ways of Seeing⁹ ที่กล่าวถึงอิทธิพลของภาพต่อสังคมโดยเฉพาะภาพโฆษณา

⁷ วิทยากรกล่าวถึงโครงการจัดเก็บความรู้รดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพและมุขปาฐะของยูเนสโก เริ่มเมื่อ ค.ศ. 1997 (Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity) ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://ich.unesco.org/en/proclamation-of-masterpieces-00103>

⁸ Walter Benjamin, The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction (Lexington, KY: Prism Key Press, 2010).

⁹ John Berger, Ways of Seeing (Magnolia, MA: Peter Smith).

นอกเหนือจากบริบทแล้ว พิพิธภัณฑ์เองต้องให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณ จริยธรรม และความเป็นสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกัน นั้นหมายถึงความไว้วางใจของสังคมที่มีต่อ พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพและความสัมฤทธิ์ผล ผลลัพธ์นั้นเป็นสิ่งที่พิพิธภัณฑ์ต้องบรรลุ แต่ความใส่ใจกับมุมมองที่แตกต่างของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ชุมชน นักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของความหมายที่พิพิธภัณฑ์ต้องใส่ใจ พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาจึงนับเป็นความรู้ที่ตัดข้ามหลายศาสตร์หลากหลายสาขา มากไปกว่านั้น พิพิธภัณฑ์ต้องตอบให้ชัดเจนถึงเหตุผลในการดำรงอยู่ของตนเอง “พิพิธภัณฑ์เพื่อใคร” ดังปรากฏในข้อคิดจากหนังสือของเปาโล ไพรเออ (Paulo Freire) เรื่อง *Pedagogy of the Oppressed*¹⁰ กล่าวถึงความผูกพันของมนุษย์ที่ควรเป็นส่วนหนึ่งของโลก ไม่ใช่เพียงดำรงอยู่เท่านั้น¹¹ จึงเปรียบเหมือนกับพิพิธภัณฑ์ที่ควรดำรงอยู่และเป็นส่วนหนึ่งของผู้คนเหมือนกัน

ในเวลานี้ แนวคิดของพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพงคลี่คลายมาถึงการสร้างอาณาบริเวณหนึ่งให้เป็นพิพิธภัณฑ์ หรือ Ecomuseum ซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนามาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 คำอธิบายถึงแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับสิ่งที่เรียกว่า “พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาใหม่” (New Museology) แนวคิดหลังสมัยใหม่มุ่งมองพิพิธภัณฑ์สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ดังที่เกิดขึ้นในระยะแรกในฝรั่งเศสช่วงทศวรรษ 1960 โดยจอร์จ อองรี ริวีแยร์ (Georges Henri Rivière) เขาเสนอให้มองพิพิธภัณฑ์ออกจากอาคาร สิ่งสะสม ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง สูสภาพแวดล้อมที่มีทั้งสิ่งที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพ และสมาชิกชุมชนล้วนร่วมแสดงบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสร้างความทรงจำของสถานที่นั้น

ถึงเวลานี้ พิพิธภัณฑ์นิเวศน์ (Ecomuseum) กลายเป็นโมโนทัศน์ที่ยากจะนิยาม เพราะนับวันอาณาบริเวณของพิพิธภัณฑ์ขยายกว้างออกทุกที พิพิธภัณฑ์ไม่ได้มุ่งหมายเพียงการพัฒนาความรู้ สะสม และจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ อีกต่อไป แต่เป้าหมายของพิพิธภัณฑ์ต้องดำรงอยู่เพื่อชุมชน หรือกล่าวได้ว่า หัวใจของพิพิธภัณฑ์คือชุมชน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ พยายามตอบสนองต่อเป้าประสงค์ดังกล่าว พลังจากพิพิธภัณฑ์จะเชื่อมต่อกับสมาชิกชุมชนได้ประการใด นี่เป็นคำถามพื้นฐานของการทำงาน

วิทยากรกล่าวไว้เบื้องต้นเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพกับชุมชนคนฟิลิปปินส์พลัดถิ่นที่เดินทางไปทำงานทั่วทุกมุมโลก ตัวอย่างของโครงการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพงได้เป็นอย่างดี ลองพิจารณาถึงจำนวนประชากรของประเทศที่ร้อยละ 10 อาศัยและทำงานนอกประเทศ พวกเขาส่งเงินกลับมายังบ้านเกิด และปฏิบัติประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศปลายทาง การศึกษาถึงการดำเนินชีวิตของ

¹⁰ Paulo Freire, *Pedagogy of the Oppressed* (New York: The Continuum Publishing Company, 1970).

¹¹ "The normal condition of the human being is not only to be present in the world, but to be part of it."

คนฟิลิปปินส์ที่อพยพย้ายถิ่นและลูกหลานที่เกิดในแผ่นดินใหม่ จึงนับเป็นหนทางในการสื่อสารเรื่องราวของพวกเขาให้กับคนในประเทศ

ยังมีตัวอย่างของโครงการบันทึกภาพถ่ายการดำเนินชีวิตและการทำงานของคนฟิลิปปินส์ในภาคพื้นทะเล¹² พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ จัดช่างภาพชาวดัตช์ตระเวนบันทึกเรื่องราวของผู้คนเหล่านั้น ภาพสะท้อนให้เห็นสถานที่ สภาพของการทำงานและความ เป็นอยู่ นำมาสู่การบอกเล่าให้กับคนฟิลิปปินส์ในประเทศ เช่นนี้เองที่คนทำงานพิพิธภัณฑ์ และสาธารณะเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน และเป็นการทำงานพิพิธภัณฑ์ที่ไร้กำแพงขวางกั้น

บทเรียนสำคัญสำหรับการทำงานพิพิธภัณฑ์ไร้กำแพงคือ การตระหนักถึงบริบทต่าง ๆ นานาภายนอกพิพิธภัณฑ์ที่กลายเป็นสนามของการทำงาน พิพิธภัณฑ์สามารถเป็นอาณาบริเวณที่ผู้คนต่างเข้ามาสืบเสาะค้นหาและตั้งคำถาม เมื่อเป็นดังนี้ พิพิธภัณฑ์จึงไม่ใช่เพียงบริเวณของการเชื่อมโยง (contact zones) แต่พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่ของความฝันและจินตนาการ (dreamspaces) ตามข้อเสนอของคาวานาญ (Kavanagh)¹³ เป็นอาณาบริเวณของการปลดปล่อย (areas of liberation) ตามข้อเสนอของเครปส์ (Kreps)¹⁴ และที่สำคัญ พิพิธภัณฑ์คืออาณาบริเวณของอัตลักษณ์ที่หลากหลาย (sites of multivalent identities) และเปิดทางให้กับกระบวนการก่อตัวของอัตลักษณ์ (identity formation) ได้เช่นกัน ดังปรากฏในตัวอย่างของการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มนิกริตที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้

ข้อท้าทายในกระบวนการพิพิธภัณฑ์มีอีกจำนวนมาก เช่น การพัฒนานิทรรศการที่นำเสนอการตีความและภาษาจากมุมมองของกลุ่มชนชายขอบ รวมถึงการบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรมจากการทำงานภาคสนาม หรือการเปิดโอกาสให้ศิลปินร่วมพัฒนานิทรรศการที่สร้างความหมายและความน่าตื่นตาตื่นใจ (artists' residency programs) และถ่ายทอดเรื่องราวสู่สาธารณะด้วยมุมมองใหม่ ๆ ดังเช่น นิทรรศการจัดวาง (installation art) เกี่ยวกับกล่องบาลิกบายัน (Balikbayan boxes) ซึ่งจัดแสดงในกรุงมาดริด สเปน เกี่ยวกับการส่งสิ่งของของคนฟิลิปปินส์กลับยังบ้านเกิด

มีตัวอย่างอีกโครงการหนึ่งในการพัฒนาชุมชน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ (Batang Pambansang Museo Programme) ทำงานร่วมกับเด็ก ๆ จากชุมชนแออัดตั้งอยู่ใกล้กับ

¹² ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับนิทรรศการเรื่อง Kuhang Marino: Images of Filipino Seafarers – a photo documentary and poetry exhibition ที่ <http://www.psap-parola.org/resources/documents/diliman-2006-kuhang-marino-images-of-filipino-seafarers/>

¹³ Gaynor Kavanagh, *Dream Spaces: Memory and the Museum* (London; New York: Leicester University Press, 2000).

¹⁴ Christina F. Kreps, *Liberating Culture: Cross-Cultural Perspectives on Museums, Curation, and Heritage Preservation, Museum Meanings* (London; New York: Routledge, 2003).

พิพิธภัณฑ์ พวกเขาได้รับการอบรมความรู้และเป็นภาคีเครือข่ายในพื้นที่จัดแสดง และร่วมกิจกรรมกับเด็กและเยาวชนอีกหลากหลาย เช่น การเรียนรู้จิตรกรรมชิ้นเอกของฮวน ลูนา “The Spoliarium” หรือการเรียนรู้ภาพทางพฤกษศาสตร์จากศตวรรษที่ 18 เพื่อให้พวกเขามีทั้งความสนุกและเรียนรู้เรื่องราวของชิ้นงานที่เกี่ยวข้อง

“พิพิธภัณฑ์ไร้กำแพง” คงเป็นแนวคิดแบบปลายเปิดที่เสนอโอกาสให้คนทำงานพิพิธภัณฑ์พัฒนาโครงการกับสาธารณชนได้อย่างไม่รู้จักจบ พิพิธภัณฑ์กับสังคมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกัน และพิพิธภัณฑ์จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างไร มรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพจะมีที่ทางอย่างไรในงานพิพิธภัณฑ์ ทั้งหมดนี้นับเป็นคำถามที่วิทยากรมอบไว้กับเวที

กิจกรรมกับเยาวชนที่ส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งสะสมของพิพิธภัณฑ์
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

การวางแผนการสร้างพีพีธภัณฑ์

จำนวนมากเริ่มต้นที่ตัวอาคาร

แต่มันไม่ควรเป็นอย่างนั้น

พีพีธภัณฑ์ควรเริ่มจากนำเรื่องราวที่ดี

มาร่วมกัน เพราะเรื่องราวที่น่าติดตามคือ

“เรื่องของชีวิต” เรื่องราวที่ดีส่งผลให้ผู้คน

จดจำและกลับไปมาเยี่ยมชมพีพีธภัณฑ์

แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์

เราสร้างพิพิธภัณฑ์เช่นที่เราเรียนรู้ : การเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงการศึกษาและนิทรรศการ

แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์¹

¹ บรรยายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร

การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไม่ควรเป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ แต่การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ควรเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานของนักวิจัย ภัณฑารักษ์ นักวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ สำหรับการถ่ายทอดเรื่องราวการทำงานของทุกคนที่สัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งสะสม และนิทรรศการ

ในการปรับปรุงองค์กรของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการเห็นพ้องที่จะให้แผนกต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับงานด้านการศึกษา แทนการมอบหมายให้งานด้านการศึกษาเป็นของกลุ่มผู้ปฏิบัติการใดเป็นการเฉพาะ การบรรยายในครั้งนั้น ดร.ลาบราดอร์ต้องการแสดงให้เห็นถึงแนวคิดและขั้นตอนการทำงานที่ผู้ปฏิบัติการทุกคนมีส่วนร่วมในการบอกเล่าเรื่อง เพื่อเติมเต็มช่องว่างที่มักจะเกิดขึ้นในการพัฒนากิจการมเพื่อการศึกษาในการสร้างสรรค์นิทรรศการ

ดร.ลาบราดอร์ให้ความหมายกับการศึกษาในบริบทพิพิธภัณฑ์ที่นับวันต้องขยายออกจากกลุ่มบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเฉพาะด้านการศึกษา สู่การพัฒนาให้งานด้านการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของงานทุกงานในพิพิธภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นนักวิจัย นักวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ หรือภัณฑารักษ์ ดังปรากฏในขั้นตอนการปรับปรุงองค์กรของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ โครงการดังกล่าวจะสร้างตำแหน่งงานเพิ่มมากขึ้นอีกกว่าสองร้อยตำแหน่งนั้นย่อมส่งผลให้พิพิธภัณฑ์ต้องคัดเลือกบุคลากรในสาขาต่าง ๆ เข้ามาทำงานพิพิธภัณฑ์

เป็นที่เข้าใจกันอย่างกว้างขวางว่า พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาเป็นการทำงานแบบสหวิทยาการ หากพิจารณางานพิพิธภัณฑ์เช่นนี้ย่อมสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนางานการศึกษาให้อยู่ในทุกส่วนงาน ในทางหนึ่งพิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลกวัตถุ ดังที่สเตรนสกี (Stransky) เสนอไว้ และหัวใจสำคัญคือการทำงานของวิชาชีพพิพิธภัณฑ์ที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นวิชาการ มากไปกว่านั้น เราจะต้องพิจารณาประเด็นของมรดกวัฒนธรรมไว้เป็นส่วนหนึ่งของงานพิพิธภัณฑ์อีกเช่นกัน

ในฐานะนักมานุษยวิทยาสังคม ดร.ลาบราดอร์มองขนบธรรมเนียมประเพณี (traditions) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าไม่ใช่สิ่งที่ปฏิบัติอยู่ในอดีตเท่านั้น หากแต่เป็นสิ่งที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันและมีการสังเกตความเป็นไปในแต่ละช่วงเวลา จึงกล่าวได้ว่าอดีตและปัจจุบันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่โดยลำดับและเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน มากไปกว่านั้น โลกวัฒนธรรมประกอบด้วยสิ่งที่เป็คู่ตรงข้าม เช่น คำอธิบายเกี่ยวกับความร่อนกับความเย็น สิ่งที่สูงและดิบ ในขนบปฏิบัติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังปรากฏสิ่งที่เรียกว่าภาวะความก้ำกึ่ง (tripartitioning) เช่น ภาวะชั่วคราวในพิธีกรรมหรือองค์ประกอบของผ้าทอมือที่มีส่วนตรงกลางที่เชื่อมหัวและตีนผ้า เช่นนี้แล้วในการมองภาวะของมรดกวัฒนธรรมหรืองานพิพิธภัณฑ์ จึงไม่ควรมองการแบ่งสันปันส่วนความเป็นหน้าที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด โดยเฉพาะงานการศึกษาที่ควรแบ่งและฝังอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของการทำงานพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ในการกิจการศึกษาของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ ณ กรุงมะนิลา ประกอบด้วยหน่วยงานสำคัญที่ตั้งอยู่ในอุทยานริซัล (Rizal Park) ได้แก่ สำนักงานกลาง (อาคารสถานิติบัญญัติเดิม) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ (อาคารสถานิติบัญญัติเดิม), พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มานุษยวิทยา (อาคารกระทรวงการคลังเดิม) และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ธรรมชาติวิทยา (อาคารกระทรวงเกษตรและพาณิชย์เดิม ต่อมาเป็นอาคารกรมการท่องเที่ยว) และท้องฟ้าจำลองอีกหนึ่งแห่ง รวมทั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในภูมิภาคและพิพิธภัณฑ์ในแหล่งโบราณสถานอีกจำนวนหนึ่ง

หากพิจารณาบทบาทของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแล้ว ดร.ลาบราดอร์เห็นว่าพิพิธภัณฑ์ดำรงสถานภาพของความเป็นพิพิธภัณฑ์ใน 3 ลักษณะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ค.ศ. 1998 ได้แก่

พิพิธภัณฑ์ในฐานะสถาบันทางการศึกษา ในกฎหมายระบุไว้ว่า “พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้อันเป็นมรดกวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะทางเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และดำเนินการต่าง ๆ เพื่อติดตามประเมินสถานการณ์และสร้างความร่วมมือให้แก่วัฒนธรรมของชาติ”

พิพิธภัณฑ์ในฐานะหน่วยงานวิชาการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ “ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ระดับพื้นฐานและพัฒนาความรู้อย่างเป็นระบบในระดับห้องปฏิบัติการและ

ดร.แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์
Ana Maria Theresa Labrador

ดร.แอนนา มาเรีย เทเรซา ลาบราดอร์ (Ana Maria Theresa Labrador) ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ (Assistant Director, National Museum of the Philippines) รับผิดชอบด้านงานวิจัยและพิพิธภัณฑ์วิทยา และเป็นหัวหน้าภัณฑารักษ์และดูแลการจัดการคลังสะสม เดิมเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการกรรมการนานาชาติ (International Committee for the Training of Personnel หรือ ICTOP) ในการพัฒนาบุคลากรของสมาคมพิพิธภัณฑ์สากล (ICOM) (ค.ศ. 2004-2010) นอกจากนี้ ยังอยู่ในคณะกรรมการวารสารด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์และงานภัณฑารักษ์ (Journal of Museum Management and Curatorship) (ค.ศ. 2006-2015)

ดร.ลาบราดอร์จบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านมานุษยวิทยา โดยให้ความสนใจเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ ภาพแทน และวัฒนธรรมทางวัตถุในลูซอน ฟิลิปปินส์ และกลุ่มคนฟิลิปปินส์ในอิตาลี สิงคโปร์ และมาเลเซีย นอกจากนี้ ยังเป็นหัวหน้าคณะทำงานบันทึกมรดกวัฒนธรรมในตายาบัส (Tayabas) ตามโครงการท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมบนรากฐานของชุมชน เป็นต้น

ในการปฏิบัติงานภาคสนามของสาขาวิชาต่าง ๆ มานุษยวิทยา โบราณคดี ธรณีวิทยาและบรรพชีวินวิทยา พฤกษศาสตร์และสัตวศาสตร์ และการจัดเก็บสิ่งสะสมเพื่อการอ้างอิงของแต่ละสาขาวิชาและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ในระดับประเทศ” ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

พิพิธภัณฑ์ในฐานะศูนย์กลางทางวัฒนธรรม “พิพิธภัณฑ์ให้ความสำคัญกับการศึกษาและการอนุรักษ์ความรู้มรดกทางศิลปกรรมและมรดกวัฒนธรรมของชาติ การฟื้นฟูและการเสริมสร้างอดีต อันนำไปสู่ความไพบูลย์ของวัฒนธรรมชาติในภายภาคหน้า”

เห็นได้ชัดว่าบทบาทด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของงานทุกงาน ฉะนั้น เราต้องพัฒนามุมมองทั้งในระหว่างคนทำงานพิพิธภัณฑ์และความเข้าใจถึงบทบาทของตนเองในกลุ่มผู้ชม ถึงเวลานี้ พิพิธภัณฑ์ควรให้ความสำคัญกับสาธารณชนในฐานะผู้รับรู้รับชมและมีส่วนร่วม (audiences) มากกว่าการพิจารณาว่าสาธารณชนเป็นเพียงผู้ชมแบบตั้งรับ (viewers) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ควรเกิดขึ้นด้วยการสื่อสารโดยตรงจากนักวิจัยสู่ผู้ชม การอาศัยเพียงมัคคุเทศก์ที่ถ่ายทอดข้อมูลที “ย่อยแล้ว” ไม่เพียงพออีกต่อไป พิพิธภัณฑ์สามารถแสดงบทบาทเป็นเวทีของการพบปะระหว่างนักวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ กับผู้ชมโดยตรง เรียกได้ว่าเป็นการตัดทอน “ผู้สื่อสารกลาง” (middlemen) หรือ “ผู้คุมช่องทาง” (gatekeepers) เพื่อให้สาธารณชนเข้าถึงหัวใจของความรู้และข้อมูล ทั้งนี้ โดยให้ความสำคัญกับบริบทของความรู้ต่าง ๆ เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาเป้าหมายและความซับซ้อนเชิงโครงสร้างของหน่วยงาน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ มุ่งหวังที่จะพัฒนาคุณภาพของการบริการสู่สังคม โดยอาศัยการจัดการและการอนุรักษ์ของพิพิธภัณฑ์ สิ่งสะสม และสมบัติวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น การพัฒนาบริการด้านการศึกษาและนิทรรศการ รวมถึงการปกป้องและการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมจึงเป็นหัวใจหลักของการทำงาน ยุทธศาสตร์ใน 4 ด้าน กล่าวคือ

การส่งเสริมช่องทางในการสื่อสาร ประกอบด้วยการสร้างความตระหนักในมรดกวัฒนธรรม การพัฒนางานให้เป็นที่พึงพอใจ เน้นการมีส่วนร่วม การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การลดต้นทุน การสร้างประสบการณ์เชิงบวก และการขยายศักยภาพ

การพัฒนาการปกป้องและการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนากิจกรรมการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่มีส่วนเกื้อหนุนทางการท่องเที่ยวและความสัมพันธ์กับนานาชาติ

การพัฒนางานด้านมรดกวัฒนธรรมและความเป็นสถาบันอย่างยั่งยืน ในด้านทรัพยากรมนุษย์และศักยภาพของวิชาชีพ

การทำงานทั้ง 4 ด้านได้รับการกำหนดเป้าหมายในระยะเวลา 7 ปี ในการแปรเป้าหมายสู่ปฏิบัติการ ดร.ลาบราดอร์ได้ให้แสดงให้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์

พิพิธภัณฑ์พัฒนาให้เป็นเวทีทางสังคมที่ชนพื้นเมืองพบปะกับผู้ชม
เพื่อส่งเสริมการสนทนาข้ามวัฒนธรรม
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

จะดำเนินการด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพที่เหมาะสมกับการทำงาน และการให้บริการกับสาธารณชน, การปรับปรุงและขยายศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการทำงานทุกด้าน, การบูรณะและการปรับปรุงนิทรรศการถาวรให้ทันสมัย โดยให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์สมบัติของชาติ, การส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประเทศ ภูมิภาค และนานาชาติ, การสร้างสรรค์กิจกรรมที่พัฒนาสาธารณะให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มคนด้อยโอกาสทางสังคม, การพัฒนาการมีส่วนร่วมของคนพื้นถิ่นและชุมชนวัฒนธรรมต่าง ๆ และชาวมุสลิม สิ่งสำคัญคือการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ซึ่งเริ่มต้นมาแล้วตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2016 ในเมืองใหญ่และขยายสู่ทุกแห่งในระดับประเทศ พร้อมด้วยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการอย่างพร้อมสรรพ

การเล่าเรื่องและเรื่องเล่าเพื่องานมรดกวัฒนธรรม

ในส่วนแรกของการบรรยาย ดร.ลาบราดอร์แสดงให้เห็นความสำคัญในการปรับเปลี่ยนมุมมองการทำงาน และการพัฒนากระบวนการเพื่อให้พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่ทางการศึกษาได้หลากหลายมิติ เนื้อหาในตอนที่สอง แสดงให้เห็น “การเล่าเรื่อง” ที่จะเชื่อมโยงมรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพกับที่ไม่เป็นกายภาพ งานดังกล่าวสามารถพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการพิพิธภัณฑ์และงานด้านการศึกษาได้เป็นอย่างดี

ความคิดดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของงานส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของยูเนสโก² และงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น งานเขียนเรื่อง The Social Life of Things ของอัปพาดูไร (Appadurai)³ หรืองานเขียนเรื่อง Biographical Objects ของฮอสกินส์⁴ ในฐานะที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ฟิลิปินส์ ต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุ มรดกวัฒนธรรม และผู้คน จึงนำมาสู่กระบวนการแบบองค์รวมในการทำงานพิพิธภัณฑ์ ดังเช่น การศึกษาคติชน ประวัติศาสตร์คำบอกเล่า และการเล่าเรื่อง นับเป็นเครื่องมือสำคัญ การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ การทำงานดังกล่าวจะช่วยให้เห็นวิธีการอนุรักษ์อย่างเหมาะสม

วิธีการทำงานที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลจากคำบอกเล่าไม่เพียงประยุกต์ใช้การทำงานอนุรักษ์กับกลุ่มวัตถุทางชาติพันธุ์วรรณนาเท่านั้น แต่รวมถึงผลงานศิลปะ ดังเช่น จิตรกรรมในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติฟิลิปปินส์เกี่ยวข้องกับชิ้นงาน จากกระบวนการศึกษาได้นำมาสู่การกำหนดวิธีการอนุรักษ์ที่เหมาะสม และเรียบเรียงความรู้ดังกล่าวสำหรับการอ้างอิงต่อไป เช่น การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิค และรูปแบบการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ได้รับการเล่าขานในหมู่ของสาธุศิษย์ของศิลปินหรือเครือญาติ และยังปรากฏในบันทึกส่วนบุคคลของศิลปินในรูปแบบจดหมายและอนุทิน เหล่านี้เองสะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงมรดกที่เป็นกายภาพและที่ไม่ใช่กายภาพ

ความใส่ใจต่อคุณค่าของวัตถุทำให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมองเห็นวิธีการอนุรักษ์เชิงป้องกันที่แตกต่างจากที่เรารู้กันในวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ จึงเห็นได้ว่ามรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานพิพิธภัณฑ์ ขั้นตอนการทำงานให้ความสำคัญกับการศึกษาแบบแผนการปฏิบัติของท้องถิ่นต่อวัตถุ จากนั้น บันทึก

² เช่น 1997 Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity และ 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.unesco.org/new/en/santiago/culture/intangible-heritage/convention-intangible-cultural-heritage/>

³ Arjun Appadurai, ed., The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective, 11. print (Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2013).

⁴ Janet Hoskins, Biographical Objects: How Things Tell the Stories of People's Lives (New York: Routledge, 1998).

ความรู้หรือศึกษาในระดับลึกเพื่อเข้าใจความรู้ที่สั่งสม และสืบทอดต่อกันไปมาในชุมชน พิพิธภัณฑสถานจะต่อรองกับชุมชน เพื่อประยุกต์แนวทางการทำงานดังกล่าวกับการอนุรักษ์ชิ้นงาน หรือการนำเสนอเรื่องราวในรูปแบบของนิทรรศการ ที่สำคัญพิพิธภัณฑสถานให้ความสำคัญกับการอ้างอิงถึงความรู้จากชุมชนต้นทาง นับได้ว่าเป็นการผสมผสานประโยชน์ทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

ดร.ลาบราดอร์ยกตัวอย่างการทำงานร่วมกับชาวบอนต็อก (Bontok) ทางภาคเหนือ ในบริเวณที่ราบสูงของเกาะลูซอน กลุ่มคนดังกล่าวถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับผ้าทอจากรุ่นสู่รุ่น ทุกสิ่งทุกอย่างอาศัยความทรงจำและการปฏิบัติ หรือคนทอผ้าทางภาคใต้บางคนกล่าวถึง ลายผ้าที่ปรากฏในความฝัน โดยอาศัยลายสักบนผิวหนังเพื่อเป็นเครื่องช่วยจำ การวิจัยเกี่ยวกับสิ่งทอและวัฒนธรรมทางวัตถุที่เกี่ยวกับการทอผ้า กลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดแสดง สิ่งทอในพิพิธภัณฑสถานของเรา ห้องจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติห้องหนึ่งอุทิศให้กับ สิ่งทอพื้นเมืองของฟิลิปปินส์ ทั้งเครื่องมือ กี่เอว กี่แบบใช้เท้าเหยียบ รวมทั้งผ้าทอที่ผลิต ในฟิลิปปินส์ทั้งดงามและเครื่องแต่งกายที่ตัดเย็บของชุมชนพื้นเมือง

ผู้คนจากกลุ่มพื้นเมืองได้มาเยี่ยมชมนิทรรศการและให้คำวิพากษ์วิจารณ์ถึงการ จัดแสดง บางครั้งพวกเขามาสาธิตการทอผ้า สาธารณชนสามารถชมและเรียนรู้ถึงความรู้ ความ อุตสาหะในการใช้กี่เอวทอผ้า บางครั้งเชื้อเชิญให้บางคนทดลองทอผ้า คนรุ่นใหม่หลายคน ได้เรียนรู้เรื่องราวของบรรพชนจากพิพิธภัณฑสถาน

ตัวอย่างที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือ การพูดถึงความขัดแย้งในบริบทพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเป็นประเด็นในงานวันพิพิธภัณฑสถานสากล เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 2017 นักโบราณคดี ได้นำค้นพบหินสลักด้วยอักษรอาร์มาเนีย ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ประสบชะตากรรมเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชิญภัณฑกรักษ์และนักวิจัยมานำชมนิทรรศการ ดังกล่าว นับได้ว่าเป็นโอกาสในการถ่ายทอดเรื่องราวของความขัดแย้งให้ปรากฏในพื้นที่ สาธารณะอย่างพิพิธภัณฑสถาน

ความเชี่ยวชาญที่ไม่ใช่เพียงนักวิชาการ แต่ยังหมายถึง ผู้สืบทอดความรู้และขนบ การปฏิบัติ เป็นอีกตัวอย่างของการเชื่อมโยงเรื่องเล่าของมรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพ และที่ไม่เป็นกายภาพ การเชิญให้ชาวบาโกโบ (Bagobo) สาธิตการใช้เครื่องมือดักนกใน ส่วน ของการจัดแสดงหนึ่งในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฟิลิปปินส์ ด้วยความมุ่งหวังให้ชนพื้นถิ่น ถ่ายทอดเรื่องราวของตน และมีส่วนร่วมในนิทรรศการอย่างมีชีวิตชีวา มิใช่เพียงแต่นำเสนอ วัตถุสิ่งของหรือป้ายคำอธิบาย กิจกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการ ปกป้องและการส่งเสริมสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑสถาน พร้อมไปกับการสนับสนุนให้สมาชิกชุมชน สืบทอดความรู้และสานต่อสู่อนาคต

เรายังเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ร่วมประกอบกิจกรรมของพิพิธภัณฑสถาน ดังเช่น การพัฒนา กิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางวิทยาศาสตร์ โดยให้นักวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญเรื่อง พืชตระกูลเฟิร์น โดยสายพันธุ์เฉพาะถิ่นของฟิลิปปินส์ ถ่ายทอดเรื่องราวให้กับเด็กรุ่นใหม่ เด็กที่สนใจรวมตัวเพื่อประกอบกิจกรรมด้วยการเป็นอาสาสมัครในสวนพฤกษศาสตร์ของ

ชาวบาโกโบอธิบายถึงการใช้งานกับดักนกในฐานะผู้เชี่ยวชาญ สะท้อนให้เห็นถึง
ความสำคัญของความรู้ในท้องถิ่นในการทำงานพิพิธภัณฑ
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พวกเขามองเห็นแนวอาชีพในพิพิธภัณฑ เช่นนี้เองที่เราได้ปูทาง
พัฒนาคนทำงานที่มีคุณภาพให้กับตำแหน่งงานที่จะมีเพิ่มขึ้นในอนาคต

ตัวอย่างสุดท้ายที่ดร.ลาบราดอร์กล่าวถึงมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ จากการ
มีส่วนร่วมในการทำงานกับยูเนสโก ข้อท้าทายของการทำงานเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม
ที่ไม่เป็นกายภาพประกอบด้วยสิ่งที่ต้องพิจารณาในหลายประเด็น

มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพนั้นเป็นสิ่งที่เปราะบาง (Fragility) และมีความ
เสี่ยงในการสูญหาย แต่ในอีกทางหนึ่ง เราจะพัฒนาการศึกษาและบันทึกมรดกวัฒนธรรม
ที่ไม่เป็นกายภาพให้สะท้อนความหลากหลายอย่างไร เพราะเมื่อเกิดกระบวนการบันทึก
เรื่องราวทางวัฒนธรรมเรื่องหนึ่ง ความรู้ดังกล่าวอาจเสี่ยงต่อการสูญเสียวัฒนธรรมชุด
อื่น ๆ หรือมากไปกว่านั้น กลับแสดงอำนาจเหนือชุดวัฒนธรรมที่อยู่นอกกระบวนการบันทึก
ดังเช่น การขับร้องเพลงในระหว่างการเกี่ยวข้าว ชื่อ ฮูดฮูด (Hud Hud) เมื่อครูในโรงเรียน
ถ่ายทอดบทขับร้องเกี่ยวข้าวในภาคกลาง แต่นักเรียนร้องบทขับร้องจากภูมิภาคอื่นกลับ
ถูกตำหนิถึงความผิดเพี้ยน ไม่ถูกต้อง

นอกจากการเปิดโอกาสให้นักศึกษาและนักวิจัยรุ่นใหม่ถ่ายทอดความรู้เฉพาะทาง
กับผู้ชมรุ่นเยาว์ ยังสร้างแรงบันดาลใจเกี่ยวกับอาชีพในอนาคต
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

นอกจากนี้ ต้องให้ความสำคัญกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ทางปัญญา การแสดง
มรดกของชนพื้นถิ่นควรได้รับความยินยอมหรือมีระเบียบการขออนุญาตจากชนพื้นถิ่นหรือ
ไม่ว่าอย่างใด การแสดงเหล่านั้นควรเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมในสายตาของชุมชนเจ้าของ
วัฒนธรรมหรือไม่ ประเด็นดังกล่าวนี้ต้องเชื่อมโยงมาัยการศึกษา มรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็น
กายภาพจากมุมมองที่หลากหลาย มากกว่าการอาศัยเพียงความรู้สึกห่วงหาของบุคคล
ใดกลุ่มหนึ่ง ข้อท้าทายอีกประการหนึ่งคือ การส่งต่อมรดกวัฒนธรรมดังกล่าว

ตัวอย่างเช่น แหล่งมรดกโลกของยูเนสโกนาข้าวชั้นบันไดที่อิฟูเกา (Ifugao) ที่เกือบ
ถูกทอดทิ้งออกจากบัญชีการขึ้นทะเบียนมรดกโลก เพราะแทบไม่มีใครทำนาด้วยวิธีนั้น
อีกแล้ว แต่สิ่งสำคัญคือวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับรูปแบบการเพาะปลูก หรือกล่าวได้ว่าเป็น
ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมกับวิถีชีวิต การทำงานในด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ
นำมาสู่การหาวิธีส่งเสริมผู้คนที่มีส่วนในการรักษานาขั้นบันได

เมื่อศึกษาการทำนาขั้นบันไดอีกครั้ง กลับพบว่าอายุของการทำนาขั้นบันไดมีอายุเพียง 500 ปี ไม่ได้มีอายุมากถึง 2,000 ปีดังที่เข้าใจกัน นาขั้นบันไดเกิดจากการอพยพของผู้คนจากพื้นที่ราบสู่พื้นที่สูงจากปัญหาจักรวรรดินิยม ผู้คนต้องการหนีจากชาวสเปนที่มาตั้งอาณานิคมในฟิลิปปินส์ เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า นาขั้นบันไดเป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์หนึ่ง ผู้คนสามารถเรียนรู้ที่จะอยู่และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับตนเอง มากกว่าจะมองการทำนาขั้นบันได “แบบแข็งๆ” ที่ปรับเปลี่ยนไม่ได้ ผู้คนจึงควรเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ถาม-ตอบ

คำถาม (1) : ผมสนใจแนวคิดเรื่องทวิลักษณ์ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องการทำงานกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ เพราะในไทย มีงานด้านการศึกษาเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ แต่มักเน้นเรื่องของการแสดง ในอีกทางหนึ่ง งานด้านการศึกษากลับถูกมองว่าเป็นส่วนเสริมของงานด้านการจัดการดูแลสิ่งสะสม คำถามคือ การทำงานเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนทำงานให้มีความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพ และการรวมงานด้านการศึกษาเข้ากับงานหลักของพิพิธภัณฑ์ มีวิธีการอย่างไร เริ่มต้นอย่างไร

ดร.ลาบราดอร์ : ดิฉันคิดว่าคำถามของคุณค่อนข้างซับซ้อน เมื่อพูดถึงทีมงานที่มีอายุ เราจำเป็นต้องจัดค่ายฝึกเดี่ยว เพราะพวกเขามองว่าความรู้คืออำนาจ อำนาจนั้นอยู่กับพวกเขา และพวกเขาไม่อยากจะเสียอำนาจนั้นไป เราจึงนำพวกเขาลงพื้นที่เพื่อให้รับรู้ว่าที่จริงแล้วอำนาจอยู่ในสนาม ผู้คนเหล่านี้ที่สืบทอดความรู้ต่างหากที่ช่วยให้เราสร้างวิชาชีพขึ้นมาได้ ความเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นบ้าง แต่สิ่งสำคัญคือคนรุ่นใหม่ที่เข้ามาทำงานในพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมีอายุกว่า 116 ปี การสร้างความกระปรี้กระเปร่าให้พิพิธภัณฑ์ขึ้นมานั้นเกิดขึ้นมาได้ด้วยคนรุ่นใหม่ พวกเขาควรใช้เวลาในการทำงานภาคสนามเพื่อศึกษาและวิจัย ซึ่งต้องอาศัยการจัดการงบประมาณที่เพียงพอ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การส่งเสริมบทบาทของสมาชิกชุมชนพื้นเมือง เพราะที่ผ่านมาคนภายนอกไปทำงานวิจัยและสกัดความรู้จากคนพื้นถิ่น ถึงเวลานี้ จะทำอย่างไรให้พื้นที่ต้นทางสามารถเป็นจุดหมายปลายทาง เช่น หากต้องการทำความรู้จักกับภาชนะมานุงกูล (Manunggul) ของแท่งจากถ้ำทาบอนในจังหวัดปาลาวัน (Tabon Caves, Palawan) ควรเดินทางไปที่นั่น ทุกวันนี้คนรุ่นใหม่รายล้อมไปด้วยความเป็นจริงเสมือน ฉะนั้น การได้เห็นของจริงจึงน่าสนใจมากขึ้น ยิ่งถ้าคุณเป็นนักเล่าเรื่องที่ดี ก็จะช่วยได้มาก นี่คือการที่ดิฉันพยายามจะพัฒนาตัวเองให้เป็นนักเล่าเรื่องที่น่าติดตาม

คำถาม (2) : คำถามเกี่ยวกับเรื่องมรดกที่ไม่เป็นกายภาพ ในฐานะที่คุณเป็นทั้งนักมานุษยวิทยาและภัณฑารักษ์ คุณน่าจะเคยได้ยินคำวิจารณ์จากนักวิชาการสายมานุษยวิทยาต่อประเด็นคำนิยามของมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพของยูเนสโก ซึ่งคุณได้พูดถึงไปบ้างแล้วในการบรรยาย โดยสรุปแล้วความคิดที่เสนอให้จัดเก็บ บันทึกข้อมูล หรือสะสมมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นกายภาพสวนทางกับธรรมชาติของมรดกทางวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีพลวัตและสั่นไหว คุณเห็นด้วยกับคำวิจารณ์นี้หรือไม่ และ

ในฐานะภัณฑารักษ์ คุณก้าวข้ามเส้นแบ่งระหว่างคำวิพากษ์นั้นกับการทำงานพิพิธภัณฑ์ได้อย่างไร

ดร.ลาบราดอร์ : เราต้องทำงานในกรอบทิศทางของยูเนสโก เพราะเราเป็นตัวแทนภาครัฐ และให้สัตยาบันในอนุสัญญาดังกล่าว แต่ในทัศนะของเรา อนุสัญญาเป็นเพียงกรอบทิศทางเท่านั้น เราสามารถเปลี่ยนทิศทางการทำงาน และได้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราเก็บบันทึกในพื้นที่ แนวคิดหลักคือเราควรมีทัศนคติว่าเราไม่ใช่ผู้ที่ยึดครองอำนาจทั้งหมด เมื่อสัปดาห์ก่อน ดิฉันก็เพิ่งกลับจากการประชุมเรื่องจริยธรรมในการรวบรวมข้อมูลจากในพื้นที่ สืบเนื่องมาจากประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ หรือแม้แต่การจัดแสดงนิทรรศการบางส่วนถูกวิพากษ์วิจารณ์เช่นกัน เราต้องเปิดกว้างและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ ดิฉันคิดว่างานของเราจะรุ่มรวยสมบูรณ์ขึ้น ถ้าเราทำงานใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้น ยกตัวอย่าง ความพยายามในการยื่นขอเปลี่ยนแปลงข้อมูลช่วงเวลาของวัฒนธรรมนาซันบันโด เราทำงานผ่านคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อเปลี่ยนข้อมูลในเอกสารทางการของยูเนสโก นี่เองที่สะท้อนให้เห็นว่าคนทำงานก็พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ดิฉันคิดว่าเราทุกคนมีความตั้งใจอันดีในการทำงานมรดกทางวัฒนธรรม แต่บางทีเรามีวิธีการที่แตกต่างกัน ดิฉันคิดว่าเราควรจะรับฟังคำวิจารณ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ความถ่อมตนเป็นหนทางได้มาซึ่งความรู้

คำถาม (3) : ในฐานะนักวางแผนพิพิธภัณฑ์ ดิฉันอยากทราบว่าคุณหาวิธีอย่างไรที่จะโน้มน้าวผู้ร่วมงานของคุณหรือรัฐบาลของคุณ ให้ทำงานโครงการกับชุมชนหรือการมีส่วนร่วมกับชุมชน ก่อนการเปิดพิพิธภัณฑ์ เพราะว่าในไทย เมื่อรัฐบาลหรือใครก็ตามวางแผนเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ พวกเขาจะตรงเข้าไปคุยกับบริษัทสถาปนิกหรือบริษัทจัดนิทรรศการ เพื่อการออกแบบและงานภัณฑารักษ์ แล้วคาดหวังว่า เมื่อพิพิธภัณฑ์เปิดจะมีคนเข้ามา จากการบรรยายเราเห็นแล้วว่างานของคุณนั้นแตกต่างออกไป

ดร.ลาบราดอร์ : นับเป็นเรื่องลำบากมาก ต้องใช้เวลาหลายปีต่อสู้กับความคิดว่าเราไม่ควรใช้สัญญารับเหมาในการทำพิพิธภัณฑ์ โดยหลักแล้ว ต้องไม่ยอมแพ้ เพราะสิ่งสำคัญและสิ่งที่เราต้องสนใจก็คือสิ่งสะสม การวางแผนสร้างพิพิธภัณฑ์จำนวนมากเริ่มต้นที่ตัวอาคาร แต่ไม่ควรเป็นอย่างนั้น พิพิธภัณฑ์ควรเริ่มจากนำเรื่องราวที่ดีมาร่วมกัน เพราะเรื่องราวที่น่าติดตามคือ “เรื่องของชีวิต” เรื่องราวที่ดีส่งผลให้ผู้คนจดจำและกลับไปมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ในประเด็นเรื่องสิ่งสะสม ต้องมาจากการพูดคุยว่าสิ่งใดบ้างเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งสะสมในพิพิธภัณฑ์ อีกประการหนึ่ง พิพิธภัณฑ์เป็นหน่วยงานรัฐบาล หากเราต้องเปลี่ยนความคิดของคนทำงาน เราตั้งเป้าหมายในแต่ละเดือน เราต้องการให้พวกเขาทำงานที่พวกเขาควรจะทำ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน เช่น ก่อนการจัดทำนิทรรศการ เราจะมี การอภิปรายและมีคณะทำงานจากหลากหลายสาขาวิชา มีทั้งคนจากแวดวงมานุษยวิทยา ธรรมชาติวิทยา และศิลปะ นี่คือการเปลี่ยนแปลงวิธีการของพิพิธภัณฑ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สิ่งต่าง ๆ เริ่มขึ้นที่พวกเรา

กระทรวงศึกษาธิการคาดหวังให้
ชาวสิงคโปร์ทุกคนกลายเป็นผู้เรียนรู้ที่ชั้นนำ
ตนเองเมื่อจบการศึกษา ไม่ว่าพวกเขาจะจบ
การศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือมัธยมศึกษา
พวกเขาจะเป็นผู้ที่ตอบแทนสังคมเป็นพลเมือง
ที่ห่วงใยบ้านเมือง และเป็นบุคคลที่มี
ความมั่นใจกับผลลัพธ์ ดังนั้นกรอบงาน
ด้านการศึกษาของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ
จึงเป็นไปในทิศทางดังกล่าว

อัลวิน ตัน

การศึกษาทั้งภายในและนอกพิพิธภัณฑ์ : บทเรียนจากสิงคโปร์

อัลวิน ตัน¹

¹ บรรยายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร

การศึกษาด้านมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ สิงคโปร์ เกิดขึ้นทั้งภายในและนอกพิพิธภัณฑ์ โดยวางเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ นั่นคือ การสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในมรดกและวัฒนธรรมของชาติให้กับนักเรียน และการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และสังคมในอนาคต

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติให้ความสำคัญกับคุณค่าของการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการพัฒนาพลเมืองให้รู้จักตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงพัฒนาโครงการและกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาแห่งชาติ โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน กลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และกลุ่มนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โครงการที่เป็นแบบฉบับต่าง ๆ อาศัยยุทธศาสตร์ 3 ด้านในการทำงาน ได้แก่ การส่งเสริมการใช้ประโยชน์พิพิธภัณฑ์และสถาบันมรดกวัฒนธรรม การพัฒนาโครงการที่โดดเด่นในสถานศึกษา และการเสริมสร้างความยั่งยืนตั้งแต่รากฐาน

กิจกรรมสมบัติน้อยของสิงคโปร์ เป็นโครงการเชื่อมโยงสมบัติของชาติกับกิจกรรมในชั้นเรียนของเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อให้ครูจัดกิจกรรมในชั้นเรียนและเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ๆ ก่อนการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ กิจกรรมนี้สำรวจมรดกวัฒนธรรม สนับสนุนให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาเรียนรู้วิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานมรดกวัฒนธรรม พวกเขาลงมือปฏิบัติภารกิจง่าย ๆ ตามประเภทของงานในพิพิธภัณฑ์ ภัณฑารักษ์ นักออกแบบ นักการศึกษา เป็นต้น

สำหรับการเสริมสร้างศักยภาพของงานมรดกวัฒนธรรมที่รากฐาน คณะกรรมการมรดกแห่งชาติพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในการจัดทำหลักสูตรวิชาเลือก โดยสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ และยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาใช้ทรัพยากรและพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์พัฒนาโครงการสำหรับการประเมินผลการศึกษา นอกจากนี้ยังพัฒนาครูในสถานศึกษาต่าง ๆ ให้สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดกระบวนการคิดและการวางแผนในการพัฒนานิทรรศการหรือเส้นทางเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมให้กับเพื่อนครู เป้าหมายคือการขยายวงของผู้ปฏิบัติให้กว้างขวาง และสร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของในผลงานของพวกเขาเอง

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติสิงคโปร์ (National Heritage Board)² เป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย ภายใต้กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชน และเยาวชน (MCCY) เมื่อ ค.ศ.1993 โดยมีพันธกิจหลัก 3 ประการ

ประการแรก คณะกรรมการเป็นผู้ดูแลมรดกแห่งชาติ ในความหมายของการพยายามปกป้องและส่งเสริมมรดกแห่งชาติ มรดกเหล่านั้นมีความเชื่อมโยงกับภูมิภาคต่าง ๆ ในเอเชียและในโลก

ประการต่อมา คณะกรรมการเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่รัฐบาลสิงคโปร์ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกแห่งชาติ ประเด็นใดก็ตามที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมรดก เช่น การรื้อถอนบ้านที่ได้รับการอนุรักษ์หรือสงวนไว้ รัฐต้องมาขอคำปรึกษาจากคณะกรรมการมรดกแห่งชาติก่อน

ประการสุดท้าย บทบาทของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติในฐานะนักการศึกษานั้น เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าและความเข้าใจในมรดกแห่งชาติให้กับสาธารณชน

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติจึงทำหน้าที่ดูแลพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของสิงคโปร์ทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สิงคโปร์ พิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย (Asian Civilisations Museum) พิพิธภัณฑ์เปอรานากัน (Peranakan Museum) และพิพิธภัณฑ์ตราไปรษณียากร สิงคโปร์ และสถาบันมรดกแห่งชาติในระดับชุมชนอีก 3 แห่ง ได้แก่ อนุสรณ์สถานนันทยางซุนยัตเซ็น หรือ Sun Yat Sen Nanyang Memorial Hall (ชุมชนเชื้อสายจีน) ศูนย์มรดกมาเลย์ หรือ Malay Heritage Centre (ชุมชนเชื้อสายมาเลย์) และศูนย์มรดกอินเดีย หรือ Indian Heritage Centre (ชุมชนเชื้อสายอินเดีย) รวมถึงศูนย์ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ณ Reflections at Bukit Chandu คณะกรรมการมรดกแห่งชาติทำหน้าที่ในการพัฒนาเนื้อหาโดยอาศัยการมีส่วนร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ในการดูแลโบราณสถานและสถานที่ทางประวัติศาสตร์อีก 72 แห่ง รวมทั้งการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมสำหรับการจัดในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติต่าง ๆ ที่ดูแลผลงานศิลปะและโบราณวัตถุกว่า 250,000 ชิ้น

² ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg>

sites as authentic learning

Singapore's Little's Treasury

- SLT is targeted at pre-schoolers and secondary school children. The discovery of Singapore's multi-cultural heritage and engaging classroom activities follow the theme of museums and heritage institutions.
- It comprises a travelling trunk with hands-on activities (NHB's collection) and includes teacher training modules for museums.
- SLT was awarded the **Best Practice Award** (Committee for Education and Cultural Heritage Assembly in Milan).

อัลวิน ตัน

Alvin Tan

อัลวิน ตัน (Alvin Tan) ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายนโยบายและชุมชน (Assistant Chief Executive-Policy & Community) คณะกรรมการมรดกแห่งชาติสิงคโปร์ ดูแลนโยบาย ปฏิบัติการและโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและติดตามประเมินผลการใช้ประโยชน์มรดกวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานต่อสังคม รวมถึงการจัดการ การดูแลคลังสะสมของชาติ กิจกรรมเพื่อการศึกษาและชุมชน อาสาสมัคร และรับผิดชอบการดูแลสถาบันมรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วยอนุสรณ์สถานนันทาชุนยัตเซน ศูนย์มรดกมาเลย์ ศูนย์มรดกอินเดีย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

กิจกรรมเพื่อการศึกษาที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนสัมพันธ์ยังปรากฏในลักษณะของงานเทศกาลขนาดใหญ่อีก 3 รูปแบบ ได้แก่ “เทศกาลเด็ก” ในช่วงปิดเทอมของแต่ละปีราวเดือนมิถุนายน มีเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้ชมประเภทครอบครัวและเด็ก ๆ “เทศกาลกลางคืน” เป็นงานประจำปีสำหรับวัยรุ่นและคนทำงาน โดยจัดขึ้นในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นเวลา 2 สัปดาห์ในเทศกาลมีการจัดแสดงศิลปะ ศิลปะแสงสีทั่วย่านเมืองเก่าและย่านประวัติศาสตร์ และการแสดงกายกรรมกลางแจ้ง เป็นต้น และ “เทศกาลมรดกประจำปี” มีเป้าหมายคือประชาชนทุกกลุ่มทุกรุ่น ในวาระดังกล่าวนิทรรศการสัญจรและกิจกรรมเพื่อการศึกษาจะจัดขึ้นในห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ รวมทั้งในบริเวณที่อยู่อาศัย นับเป็นกิจกรรมการทำงานสู่สาธารณะนอกพิพิธภัณฑ์

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติรับหน้าที่จัดการเครือข่ายในรูปแบบโต๊ะกลม หรือ Museum Roundtable³ เครือข่ายดังกล่าวมีพิพิธภัณฑ์อย่างน้อย 57 แห่งทั้งของเอกชนและของรัฐที่เป็นสมาชิก คณะกรรมการมรดกทำหน้าที่ในการประสานงานและจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้พลเมืองสิงคโปร์และนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์อื่น ๆ นอกเหนือจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ภายในคณะกรรมการมรดกแห่งชาติมีแผนงานหลักใน 3 ด้าน ประกอบด้วย นโยบาย และชุมชน พิพิธภัณฑ์ และหน่วยพัฒนาองค์กร ตันทำหน้าที่ดูแลเรื่องนโยบายและชุมชน นั้นหมายรวมถึงการศึกษาและกิจกรรมสู่ภายนอกรวมถึงสถาบันมรดกวัฒนธรรมในระดับชุมชน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการดูแลโบราณสถานและอนุสรณ์สถานต่าง ๆ รวมถึงการประเมินผลกระทบต่อมรดก ความสัมพันธ์กับต่างประเทศและงานอนุรักษ์

ภาพรวมของการพัฒนาผู้ชม (visitorship) โดยคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ

จากขอบเขตและการทำงานของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ ตันให้คำอธิบายเกี่ยวกับสถิติของผู้ใช้ประโยชน์จากสถาบันมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ และเชื่อมโยงให้เห็นถึงการกำหนดนโยบาย กิจกรรม และการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน

ในทุกปี กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชน และเยาวชนรวบรวมสถิติผู้ใช้ประโยชน์จากภาคพิพิธภัณฑ์และศิลปะและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตัวเลขสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมได้รับการเผยแพร่ออนไลน์ในเว็บไซต์ของกระทรวงในแต่ละปี⁴ สถิติดังกล่าวเป็นประโยชน์ในการกำหนดเกณฑ์วัดมาตรฐาน เช่น จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ การเข้าถึงชุมชนและอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ในสิงคโปร์นั้นค่อนข้างจะคงที่อยู่ที่ราว 3 ล้านคนระหว่าง ค.ศ. 2013-2016 ประชากรทั้งประเทศมีประมาณ 5.7 ล้านคน หากสังเกตสถิติเมื่อ ค.ศ. 2013 ตัวเลขของผู้เข้าชมสูงขึ้นถึง 3 ล้านคน เพราะตั้งแต่ ค.ศ. 2013 เป็นต้นมา

³ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.museums.com.sg>

⁴ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ https://www.mccy.gov.sg/Publications_Statistics.aspx

พลเมืองและผู้พำนักรวมสามารถเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและสถาบันมรดกวัฒนธรรมโดยไม่มีค่าธรรมเนียมในการเข้าชม ตัวเลขสถิติผู้เข้าชมอีกครั้ง เมื่อ ค.ศ. 2015 เพราะเป็นปีฉลองเอกราชของประเทศครบ 50 ปี และการเปิดหอศิลป์แห่งชาติ สิงคโปร์ ในปีเดียวกัน หอศิลป์แห่งชาติเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่ในกำกับของกระทรวง จัดแสดงผลงานศิลปะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปีต่อมา ค.ศ. 2016 ศูนย์มรดกอินเดีย เปิดตัวและส่งผลให้ตัวเลขผู้ชมเพิ่มขึ้น

ในจำนวนผู้เข้าชมกว่า 3 ล้านคน จำนวนนักเรียนที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์เพิ่มขึ้นด้วย ในแต่ละปี ราว 10,000 คนโดยเฉลี่ย เพราะคณะกรรมการมรดกแห่งชาติมีข้อตกลงกับ โรงเรียนต่าง ๆ ในการพานักเรียนมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ แต่ตัวเลขเหล่านี้ไม่รวมถึงเด็ก ๆ ที่มาชมพิพิธภัณฑ์พร้อมกับครอบครัว ดังนั้นตัวเลขจริงจะสูงกว่านี้ ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นการติดตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนหรือการศึกษา และยังเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ที่คณะกรรมการมรดกแห่งชาติต้องติดตามและรายงานต่อกระทรวงวัฒนธรรม ชุมชน เยาวชน และกระทรวงการคลัง เพื่อการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

นอกจากตัวเลขผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ในกำกับของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติแล้ว สิ่งที่ต้องติดตามและรายงานตัวเลขนั่นคือ โครงการเข้าถึงชุมชน (community outreach) อันได้แก่ นิทรรศการสัญจรในห้างสรรพสินค้า ย่านที่อยู่อาศัย และในงานเทศกาลต่าง ๆ ระหว่าง ค.ศ. 2012 กับ ค.ศ. 2016 ตัวเลขเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ แต่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง เมื่อมีการแยกแผนภายในคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ แต่ในตอนนี้ ตั้งแต่ ค.ศ. 2016 ตัวเลขของผู้ใช้ประโยชน์จากกิจกรรมในชุมชนเพิ่มขึ้นตามลำดับ

กรอบงานด้านการศึกษาของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ สิงคโปร์

“เพื่อสร้างความรู้สึกผูกพันต่อชาติและอัตลักษณ์ในหมู่เยาวชน และเพื่อวางรากฐานการเรียนรู้มรดกและวัฒนธรรมตลอดชีวิต”

จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษามรดกวัฒนธรรมของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ คือ ความต้องการให้นักเรียนตระหนักและภาคภูมิใจต่อความเป็นชาติ และที่สำคัญคือ สิ่งที่ถูกฝังไว้ในเยาว์วัยจะส่งเสริมให้พวกเขาใคร่รู้เรื่องราวเกี่ยวมรดกและวัฒนธรรมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ยุทธศาสตร์ 3 ประการได้เน้นการพัฒนาเพื่อเป็นหนทางให้คณะกรรมการมรดกแห่งชาติบรรลุสิ่งที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย

หนึ่ง การส่งเสริมการใช้ประโยชน์พิพิธภัณฑ์และแหล่งมรดกวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง

สอง การพัฒนากิจกรรมที่โดดเด่นในสถานศึกษา

สาม การพัฒนาศักยภาพเพื่อความยั่งยืน คณะกรรมการมรดกแห่งชาติอาศัยเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาเป็นฐานคิดและพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับช่วงวัยต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์แรก : มรดกวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติแบ่งรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนใน 3 ช่วงวัย โดยคำนึงถึงแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ นั่นคือ “ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา” (Desired Outcomes of Education) กล่าวโดยสรุป กระทรวงศึกษาธิการคาดหวังให้ชาวสิงคโปร์ทุกคนกลายเป็นผู้เรียนรู้ที่ชี้นำตนเองเมื่อจบการศึกษา ไม่ว่าพวกเขาจะจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือมัธยมศึกษา พวกเขาจะเป็นผู้ที่ตอบสนองสังคมเป็นพลเมืองที่ห่วงใยบ้านเมือง และเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจกับผลลัพธ์ ดังนั้นกรอบงานด้านการศึกษาของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติจึงเป็นไปในทิศทางดังกล่าว

ในช่วงวัยอนุบาล กิจกรรม “สมบัติน้อยของสิงคโปร์” (Singapore's Little's Treasures)⁵ หรือกระเป๋าเคลื่อนที่ที่บรรจุแบบจำลองวัตถุจากสิ่งสะสมของชาติ อาศัยการทำงานร่วมกับครูผู้สอนที่ได้รับการอบรมให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม และการวางแผนเพื่อประกอบกิจกรรมในสถานศึกษาและทัศนศึกษามายังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหรือสถาบันมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งผลลัพธ์ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของครูในการใช้ประโยชน์จากวัตถุจำลองในการทำกิจกรรมในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี และเด็ก ๆ มีความคุ้นเคยกับวัตถุในพิพิธภัณฑ์มากยิ่งขึ้นเมื่อพวกเขาเดินทางมาเยี่ยมชมวัตถุจริงในพิพิธภัณฑ์

โครงการนี้ได้รับรางวัลจากสมาคมนักพิพิธภัณฑสถาน เมื่อ ค.ศ. 2016 รางวัลแบบอย่างกิจกรรมดีเยี่ยม (Best Practice) ของคณะกรรมการเพื่อการศึกษาและกิจกรรมวัฒนธรรม (Committee for Education and Cultural Action)⁶ ในปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลราว 117 แห่งที่เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วยเด็กอนุบาลกว่า 4,000 คนและครูที่เข้าร่วมอบรม 236 คน ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากโรงเรียนคือการพัฒนาชุดกิจกรรมในภาษาแม่ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาหลักสำหรับการติดต่อธุรกิจ การค้า ราชการและอื่น ๆ แต่รัฐบาลสิงคโปร์มีนโยบายพหุภาษาในการศึกษา เช่น วิทยาการเป็นคนเชื้อสายจีน ต้องเรียนภาษาจีนกลาง ฉะนั้นในระยะต่อไป กิจกรรมสมบัติน้อยของสิงคโปร์จะมีเนื้อหาในภาษาจีนกลาง ภาษามลายู และภาษาทมิฬ มากไปกว่านั้นกิจกรรมดังกล่าวจะเชื่อมโยงกับศูนย์มรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ นับเป็นโอกาสในการจัดทัศนศึกษาที่สมประโยชน์กับทุกฝ่าย

⁵ ข้อเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg/what-we-do/our-work/community-engagement/education/heritage-education-programmes/pre-school/singapores-little-treasures>

⁶ ข้อเพิ่มเติมที่ http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/ceca/Other_images/CECA_BP_2016_results.jpg

อย่างไรก็ดี ต้นกล้าถึงระยะเวลายาวนานในการต่อสู้เพื่อโน้มน้าวกระทรวงศึกษาธิการให้เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ไว้ในหลักสูตรการศึกษา ระดับชาติ เมื่อ ค.ศ. 2014 คณะกรรมการมรดกแห่งชาติประสบผลสำเร็จในการโน้มน้าวกระทรวงให้หาเนื้อหาเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมเข้าไปในหนังสือเรียน ในระดับชั้นประถมศึกษา วัตถุทั้งหมด 90 ชิ้นจากคลังสะสมของพิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชียมีเนื้อหาอยู่ในวิชาสังคมศึกษา เพราะมีความเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื้อหาต้องการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของบรรพชนทั้งจีน อินเดีย กลุ่มคนจากหมู่เกาะมาเลย์ และอื่น ๆ ภาพที่ปรากฏในตำราเรียนกลายเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ในช่วงเวลาปิดภาคเรียน เด็ก ๆ มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เพื่อชมวัตถุจริง ทั้งนี้ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติร่วมพัฒนาสมุดงานที่ช่วยเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา สำหรับเป็นกิจกรรมเพิ่มเติม นอกจากการชมวัตถุจริง

ในระดับมัธยมศึกษา ช่วงอายุระหว่าง 13-16 ปีนั้น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องปรากฏในหลักสูตรมนุษยศาสตร์หรือหลักสูตรประวัติศาสตร์ กิจกรรมที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเรียกว่า “การสืบค้นประวัติศาสตร์” มีการกำหนดให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สิงคโปร์ เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติ ตั้งแต่ยุคอาณานิคม ยุคสงครามโลก ครั้งที่ 2 ยุคหลังประกาศอิสรภาพ และอื่น ๆ แม้เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติจะอยู่ในตำราเรียน แต่เมื่อนักเรียนเดินทางไปที่พิพิธภัณฑ์ พวกเขาได้เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตผู้คน ผู้บุกเบิก ผู้คนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น อีกทั้งนักเรียนยังได้ศึกษาวัตถุบางชิ้นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาต่าง ๆ อีกด้วย

ยุทธศาสตร์ที่สอง : กิจกรรมที่โดดเด่นในสถานศึกษา

การพัฒนาโครงการที่เป็นแบบฉบับให้เข้าถึงสถานศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษา โครงการชื่อว่า “Heritage Explorer Program” หรือการสำรวจมรดกที่เปิดโอกาสให้นักเรียนประถมศึกษาเล่นบทบาทสมมติ โดยเลือก 5 บท ได้แก่ ภัณฑารักษ์ นักประวัติศาสตร์ นักออกแบบ นักการศึกษา หรือทูตมรดก ในแต่ละบทบาทประกอบด้วยภารกิจที่นักเรียนต้องบรรลุเพื่อให้ได้เข็มกลัด เช่น ถ้าเลือกเป็นนักการศึกษา ภารกิจหนึ่งคือการพูดคุยเรื่องการละเล่นพื้นบ้านในสิงคโปร์ เด็ก ๆ สามารถพัฒนาแผนพับให้คำอธิบายวิธีการเล่น และส่งครูรับรองภารกิจที่สำเร็จ และได้รับตราประทับ

ในโครงการนี้ มีโรงเรียน 70 แห่งเข้าร่วมโครงการ โดยคณะกรรมการมรดกแห่งชาติคาดหวังให้โครงการสามารถเข้าถึงโรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาทุกแห่ง ซึ่งมีจำนวน 168 แห่งในสิงคโปร์ ในโรงเรียนจำนวน 70 แห่ง มีนักเรียนมากกว่า 36,000 คนร่วมกิจกรรม พวกเขาได้เปิดโลกทัศน์เกี่ยวกับวิชาชีพด้านมรดกวัฒนธรรม และสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพในอนาคต สิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจอีกประการหนึ่ง คือคณะกรรมการ

“Heritage Explorers Programme”

กิจกรรมทดลองสวมบทบาทเป็นวิชาชีพต่างๆ
ในงานมรดกวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา
(ภาพจาก <https://www.nhb.gov.sg>)

ด้านการศึกษาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของสภาการศึกษา (Committee for Education and Cultural Action, ICOM) มอบรางวัลแบบอย่างกิจกรรม (Best Practice) ให้กับโครงการนี้เมื่อ ค.ศ. 2017⁷ ด้วย

กิจกรรมที่เป็นแบบฉบับอีกตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ มุมมรดก หรือ Heritage Corners⁸ นั่นคือการกระตุ้นให้โรงเรียนพัฒนาบันทึกประวัติศาสตร์ของโรงเรียน เช่น ประวัติศาสตร์ การก่อตั้ง บุคคลผู้มีชื่อเสียง รวมถึงการบันทึกประวัติศาสตร์ของย่านที่โรงเรียนตั้งอยู่ คณะกรรมการมรดกให้การสนับสนุนด้านเงินทุนในการสืบค้นข้อมูลและการจัดทำมุมมรดก สูงถึงร้อยละ 50 ของค่าใช้จ่าย ภายในวงเงิน 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ในแต่ละแห่ง ขณะเดียวกันก็มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำและคำปรึกษาตลอดระยะเวลาการทำงาน เรียกได้ว่าเป็นการทำงานเชิงรุกในโรงเรียน ในปัจจุบัน โรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 62 แห่งได้รับเงินทุนสนับสนุนและจัดทำมุมมรดก

ผลลัพธ์ของโครงการเกินความคาดหมายอย่างมาก เพราะในเบื้องต้น คณะกรรมการมรดกคาดหวังเพียงป้ายคำอธิบายเรื่องราวบนผนังหรือกำแพงของสถานศึกษา แต่โรงเรียนต่าง ๆ กลับพัฒนาชุดนิทรรศการที่จัดแสดงวัตถุ สิ่งของที่ระลึกจากการบริจาคของศิษย์เก่า ภาพถ่ายที่สร้างความประทับใจทั้งเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ นอกจากการจัดสร้างมุมมรดกแล้ว สถานศึกษายังวางแผนการเรียนการสอนที่กำหนดให้มีการมาเยี่ยมชมการจัดแสดง สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การสนับสนุนให้นักเรียนในสถานศึกษาเป็นภาคี นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะได้เรียนรู้ทักษะเพิ่มเติม เช่น การพูดในที่สาธารณะ การเขียนบทบรรยายนำชม และอื่น ๆ

อีกโครงการที่มีความคล้ายกับโครงการมุมมรดก ได้แก่ เส้นทางมรดก (Heritage Trail Adoption)⁹ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติ พัฒนาเส้นทางการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม ทั้งหมด 17 สายรอบเกาะ ในเส้นทางเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม จะปรากฏหมุดทางประวัติศาสตร์ (historical markers) ในสถานที่สำคัญหรือจุดสังเกตสำคัญ จุดมุ่งหมายคือการส่งเสริมให้ผู้คนเดินตามรอยเส้นทางเหล่านี้ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติได้รับความร่วมมือจากโรงเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นทางเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม ด้วยการอบรมนักเรียนและครู

⁷ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/ceca/Annual_Conference_Docs/Liste_gagnants_jury_award_2017-7.pdf

⁸ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg/what-we-do/our-work/community-engagement/education/heritage-education-programmes/all-ages/school-heritage-corners-programme>

⁹ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.nhb.gov.sg/what-we-do/our-work/community-engagement/education/heritage-education-programmes/all-ages/heritage-trails-adoption-scheme>

และส่งมอบสื่อการเรียนการสอน นักเรียนเรียนรู้วิธีการนำชมและนำชมให้กับเพื่อนนักเรียน โรงเรียนที่เข้าร่วมยังทำหน้าที่ดูแลเส้นทาง บางวันนักเรียนนำชมให้ผู้ที่ย้ายอยู่ใกล้ สถานศึกษา ปัจจุบันมีโรงเรียน 26 แห่งที่เข้าร่วมโครงการ และนักเรียนราว 1,000 คน ได้เข้าร่วมอบรมเพื่อเป็นมัคคุเทศก์ตามเส้นทาง

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติยังทำงานกับกลุ่มนักเรียนในเครื่องแบบ เช่น กลุ่มตำรวจ เยาวชน เพราะเป็นกลุ่มนักเรียนในเครื่องแบบที่ชอบสะสมเข็มตราสัญลักษณ์ พวกเขาจะต้องปฏิบัติภารกิจบางอย่าง เช่น การทำสารคดีนำเสนอเรื่องราวของย่าน หรือโครงการวิจัย เพื่อพัฒนาเส้นทางเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม เป็นต้น เมื่อทำสำเร็จพวกเขาจะมีสิทธิได้รับ เข็มตรามรดกแห่งชาติ ในปัจจุบันมีนักเรียนกว่า 3,000 คนต่อปีที่ได้รับมอบเหรียญตราดังกล่าว

นอกเหนือจากการทำงานในชุมชนต่าง ๆ ยังมีการพัฒนาให้นักเรียนเป็นทูตวัฒนธรรม เพื่อชักจูงให้เพื่อนร่วมสถานศึกษาเข้าชมสถานมรดกวัฒนธรรมหรือพิพิธภัณฑ์ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติเริ่มทำงานกับโรงเรียนบางแห่งในการอบรมพวกเขาให้เป็นผู้นำชมนิทรรศการถาวรและนิทรรศการพิเศษ โดยภัณฑารักษ์ของนิทรรศการแต่ละชุด พูดคุยเนื้อหาอย่างละเอียดสิ่งใดเป็นจุดสำคัญให้กับครูและนักเรียน และหลังจากนั้นให้คำแนะนำกับพวกเขา ด้วยว่าควรจะพูดอะไรในระหว่างการทดลองทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ มีโรงเรียน 20 แห่ง เข้าร่วมโครงการและมีมัคคุเทศก์นักเรียนทั้งหมด 1,284 คน

ความร่วมมือในอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ การอบรมและร่วมพัฒนาเนื้อหา นิทรรศการสำหรับครูและนักเรียนที่สนใจงานภัณฑารักษ์ ซึ่งโครงการดังกล่าวต้องใช้ทรัพยากรบุคคลจาก พิพิธภัณฑ์และเวลาในการทุ่มเทให้กับโครงการ ครูและนักเรียนทำงานวิจัยร่วมกับภัณฑารักษ์ เพื่อที่จะสร้างนิทรรศการ โดยเป็นการทำงานในแต่ละขั้นตอนตามลำดับ ข้อค้นพบจากงานวิจัยจะได้รับการคิดสรรและพัฒนาเป็นนิทรรศการสัญจร ที่จัดแสดงนอกสถานที่ นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับการนำชมนิทรรศการด้วย ในปัจจุบันมีโรงเรียนจำนวน 8 แห่งที่เข้าร่วมโครงการ และมีการจัดนิทรรศการสัญจรมาแล้ว 11 ครั้ง

“คนรุ่นใหม่ ลุย!” (Youth Take Over!) เป็นโครงการที่คณะกรรมการมรดกแห่งชาติได้แรงบันดาลใจจากโครงการ “Take Over Day” ในอังกฤษและเวลส์ ที่จัดในเดือนพฤศจิกายน เยาวชนเข้าร่วมงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านพิพิธภัณฑ์ พวกเขาสัมผัสว่าการทำงานในพิพิธภัณฑ์เป็นอย่างไร สำหรับโครงการนี้ เราอนุญาตให้พวกเขามารับช่วงจัดการพิพิธภัณฑ์เกือบทั้งหมด โดยมีการควบคุมดูแลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น พวกเขาจะดูแลเรื่องการบริการผู้เข้าชม ในช่วงวันหยุดหรือกิจกรรมการเปิดบ้าน เป็นต้น เด็ก ๆ จะคอยตอบคำถามอย่างเช่น ห้องน้ำอยู่ทางไหน งานจัดแสดงไปทางไหน รายการนี้จัดกี่โมง บางครั้งพวกเขาจัดรายการและดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมชั้นเรียนศิลปะสำหรับเด็ก ผู้ปกครองที่นำลูกหลานเข้าร่วมโครงการมีความคาดหวังน้อยลงเมื่อรู้ว่าผู้จัดการเป็นเยาวชน และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีการนำชมที่ใช้วิธีเล่าเรื่องแบบละครในสถาบันมรดกวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ตัวละครที่มาจากเนื้อหาในนิทรรศการถาวร ผู้บุกเบิกชาวอินเดีย หรือตัวละครอื่น ๆ ทำหน้าที่ถ่ายทอดมุมมองของตัวละครเหล่านั้น โดยอาศัยข้อมูลจากการวิจัยทางประวัติศาสตร์ และภัณฑารักษ์จะทำงานร่วมกับพวกเขาเพื่อพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าในบทละคร

ยุทธศาสตร์สาม : การทำงานอย่างยั่งยืน

จากโครงการและความพยายามทั้งหลาย คณะกรรมการมรดกแห่งชาติคาดหวังให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินการต่อไปได้ด้วยตัวเองและส่งผลอย่างยั่งยืนในระยะยาว รวมถึงการพัฒนาบุคลากรสำหรับทำงานในวิชาชีพด้านมรดกวัฒนธรรม

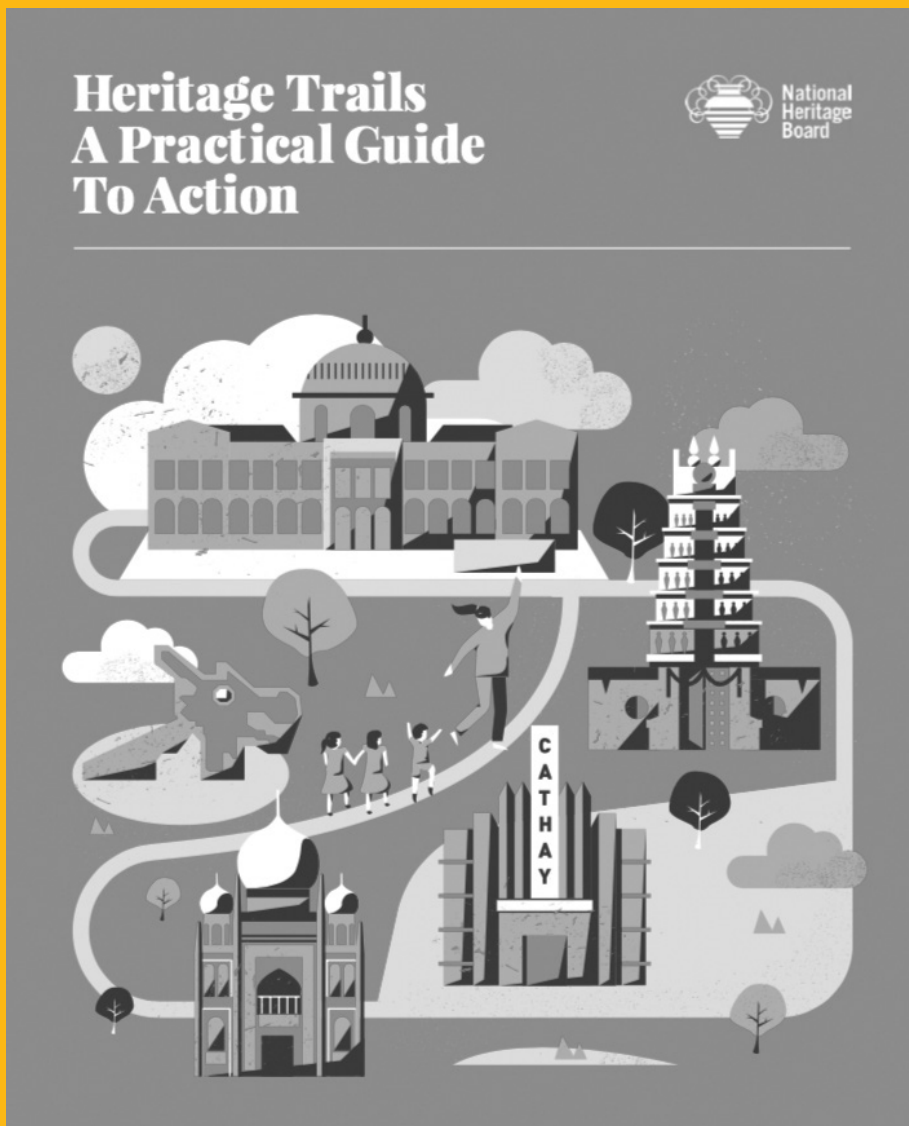
ตัวอย่างแรก ได้แก่ การอบรมให้ครู ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะการจัดการศึกษาสำหรับพิพิธภัณฑ์ เพราะจำนวนนักการศึกษาของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติมีเพียง 18 คน และเป็นไปได้ที่จะดำเนินการทั้งหมดด้วยตนเอง ฉะนั้น การพัฒนาศักยภาพครูให้สามารถพัฒนาครูและผู้สนใจคนอื่น นับเป็นหนทางในการส่งเสริมความยั่งยืน ในการนี้ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติจัดทำทรัพยากรเพื่อให้ครูเรียนรู้แนวคิดและวิธีการได้ด้วยตนเอง เช่น คู่มือการพัฒนามุมมรดก (Developing Heritage Corners – A Guide)¹⁰ หรือคู่มือการพัฒนาเส้นทางเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม (Heritage Trails : A Practical Guide to Action)¹¹ ตอนนี้ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติได้รับการติดต่อจากสถานศึกษาจำนวนมากที่สนใจในการพัฒนาโครงการมุมมรดกและเส้นทางการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม คู่มือเหล่านี้ช่วยในการตอบคำถามเบื้องต้นและมีส่วนในการกระตุ้นให้สถานศึกษาดำเนินการอย่างจริงจัง ปัจจุบัน คณะกรรมการมรดกแห่งชาติแจกจ่ายเอกสารให้กับโรงเรียน 370 แห่ง ทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ตัวอย่างต่อมา ได้แก่ การทำงานร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง โดยลงนามบันทึกความเข้าใจและพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ มหาวิทยาลัยการจัดการสิงคโปร์ (Singapore Management University) สถาบันเทคโนโลยีเทมาเช็ก (Temasek Polytechnic) วิทยาลัยจิตรศิลป์นันยาง (Nanyang Academy of Fine Arts) และสถาบันอาชีวศึกษา (Institution of Technical Education) คณะกรรมการมรดกแห่งชาติร่วมพัฒนาเนื้อหาสำหรับวิชาเลือกที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์หรือมรดกวัฒนธรรม และมีตัวแทนวิชาชีพเป็นวิทยากรหรือผู้อำนวยการความสะดวกในการฝึกงาน และร่วมประเมินโครงงาน นักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาเลือกมีส่วนในการกลับมาสนับสนุนงานให้กับพิพิธภัณฑ์และสถาบันมรดกวัฒนธรรม เช่น สถาบันเทคโนโลยีเทมาเช็กให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันกับโครงการ “คนรุ่นใหม่ ลุย!” หรือสถาบันจิตรศิลป์นันยาง พัฒนาการนำชมด้วยละคร

¹⁰ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://roots.sg/~media/Roots/publications/ebook/heritage-corner-may-2017.pdf>

¹¹ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://roots.sg/~media/Roots/publications/ebook/heritage-trail-may-2017.pdf>

Heritage Trails A Practical Guide To Action

คณะกรรมการมรดกแห่งชาติ สิงคโปร์ พัฒนาคู่มือสำหรับครูในการประกอบ
กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมและให้บริการออนไลน์
(ภาพจาก <https://www.nhb.gov.sg>)

แรงบันดาลใจของการพัฒนาความร่วมมือในลักษณะนี้มาจากการทำงานร่วมกับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนิวยอร์ก (Nanyang Technological University) ในหลักสูตรด้าน งานบริการและการจัดการโรงแรม เมื่อ ค.ศ. 2012 มหาวิทยาลัยต้องการเปิดพื้นที่ให้นักศึกษาฝึกฝนการเป็นมัคคุเทศก์ โดยพัฒนาการนำชมในชวึกคิสตริก (Civic District) และ ไชน่าทาวน์ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติร่วมจัดหางานวิจัยและรูปภาพเพื่อประกอบการนำชม และเราตรวจสอบเนื้อหาเพื่อความถูกต้องตามประวัติศาสตร์ในบทบรรยาย จากนั้น พวกเขาสามารถไปทำต่อเองได้ นับจากนั้นมา พวกเขาฝึกอบรมรุ่นต่อไป นี่เป็นตัวอย่างที่ดีของการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน แต่มีจุดจบที่น่าเศร้าคือเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2017 พวกเขา จัดทัวร์เป็นครั้งสุดท้าย เพราะหลักสูตรปิดตัวลง

บทเรียน

สิ่งที่คณะกรรมการมรดกแห่งชาติได้เรียนรู้จากการริเริ่ม การทดลองและโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาพิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรม พบว่า

- โครงการและกิจกรรมทางการศึกษาพิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรม ต้องสอดคล้องกับการศึกษาแห่งชาติ และเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนผลลัพธ์ทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
- การพัฒนาภาคีเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนหรือสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะครูและนักศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้ตระหนักและสร้างความเป็นเจ้าของของกิจกรรมเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของโครงการการศึกษาของพิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาครูที่สามารถให้การอบรมครูคนอื่น ๆ ต่อไป
- นอกจากการให้การอบรมครูและนักการศึกษาแล้วยังพัฒนาแหล่งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ เช่น คู่มือ คำแนะนำสำหรับการพัฒนาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมหรือชุดความรู้ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการอบรมอย่างต่อเนื่อง และทุนสนับสนุน

อย่างไรก็ดี คณะกรรมการมรดกแห่งชาติเผชิญกับความท้าทายหลายประการ

- ประการแรก ในปัจจุบันมีโรงเรียนเข้าเยี่ยมพิพิธภัณฑ์กว่าร้อยละ 50 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด และคาดหวังว่าเมื่อถึง ค.ศ. 2018 โรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษากว่าร้อยละ 75 ของสิงคโปร์จะมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ จึงนำมาสู่การพัฒนาศักยภาพของพิพิธภัณฑ์ในการรองรับคนจำนวนมากขึ้น คณะกรรมการมรดกแห่งชาติไม่สามารถเพิ่มอัตราตำแหน่งหรือจำนวนคนทำงานเพื่อที่จะมาดูแลกลุ่มโรงเรียนที่มาเยี่ยมชมเพิ่มขึ้น ฉะนั้น เราพยายามจัดการปัญหานี้ด้วยการจัดแบ่งกลุ่มจากโรงเรียนให้เข้าชมนอกเวลาทำการของพิพิธภัณฑ์ เช่น หากพิพิธภัณฑ์เปิดให้บริการเวลา 10.00 น. เราจะจัดให้โรงเรียนมาเยี่ยมชม

การพัฒนาภาคีในการดำเนินการต่าง ๆ
ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนหรือสถาบันอุดมศึกษา
โดยเฉพาะครูและนักศึกษาในระดับต่าง ๆ
ให้ตระหนักและสร้างความเป็นเจ้าของ
ของกิจกรรมเหล่านั้น เพื่อให้เกิด
ความยั่งยืนของโครงการการศึกษา
ของพิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรม

อัลวิน ตัน

ในเวลา 9.00 น. เพื่อหลีกเลี่ยงกลุ่มนักเรียนที่อาจจะส่งเสียงรบกวนผู้เยี่ยมชมอื่น ๆ
และสร้างความรำคาญ ซึ่งโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

- ความท้าทายในประการต่อมา ได้การผสมผสานเนื้อหาการศึกษาของพิพิธภัณฑ์
และมรดกวัฒนธรรมไว้เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรเรียนของกระทรวงศึกษาแล้ว แต่
เราไม่สามารถกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งนำนักเรียนมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์
เพราะยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่ต้องพัฒนากลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากการลงทุนของ
รัฐเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นค่ายฝึกทางทหาร ศูนย์วิทยาศาสตร์ และเวลาที่นักเรียน
ต้องใช้กับหลักสูตรการศึกษาเอง และ นักเรียนต้องการเวลาพักผ่อน นี่จึงเป็น
ปัญหาเกี่ยวกับการแข่งขันระหว่างหน่วยงานของรัฐเอง
- สุดท้าย การทำความเข้าใจกับครูที่คุ้นชินกับหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งหวัง
ผลสัมฤทธิ์ตามแผนงานของกระทรวงศึกษาธิการ มากกว่าจะให้ความสำคัญกับ
กิจกรรมนอกหลักสูตร แต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงใหม่ในวงการวิชาชีพครู
และการศึกษาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสาระความรู้ทางประวัติศาสตร์
และสังคมศึกษาที่ใช้วิธีการแบบสืบค้นความรู้มากขึ้น

คำถาม (1) : จากโครงการการศึกษาด้านมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติสิงคโปร์ มีวิธีการอย่างไรในการยกระดับโครงการ จากจุดเริ่มต้นที่มีโรงเรียนเข้าร่วมราว 10 แห่ง และเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

ต้น : คณะกรรมการมรดกแห่งชาติจัดทำโครงการความร่วมมือกับโรงเรียนต้นแบบไม่กี่แห่ง เพราะจัดการได้ง่าย จากนั้น เราได้รับเสียงตอบรับและเรียนรู้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินการ ก็นำมาปรับปรุงโครงการ คำถามเกี่ยวกับการยกระดับโครงการ คณะกรรมการมรดกแห่งชาติอบรมครูที่โรงเรียน และพัฒนาให้เป็นผู้ร่วมงานที่มีบทบาทมากขึ้น ฉะนั้นเราไม่ต้องดำเนินโครงการด้วยตนเองทั้งหมด หากโรงเรียนใดตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ก็จะมีข้อสัญญาให้เราได้อบรมครูและครูก็จะเป็นผู้ดำเนินโครงการนั้นก็ป็นวิธีขยายตัวอย่างหนึ่ง อีกวิธีหนึ่ง คือ การจัดจ้างคนนอกให้มาช่วยดำเนินการ ในสิงคโปร์มี “ผู้ให้บริการการศึกษาพิพิธภัณฑ์” จำนวนไม่มาก พวกเขาดำเนินโครงการเกี่ยวกับโรงเรียน คณะกรรมการมรดกแห่งชาติอบรมให้พวกเขา เพื่อให้จัดการอบรมแทน สิ่งที่เราคาดหวังในอนาคตคือการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม ซึ่งในปัจจุบันยังไม่สำเร็จ แต่ในวาระสำคัญ ๆ ของประเทศ เช่น การครบรอบศตวรรษชาติสิงคโปร์ รัฐบาลอาจสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม

คำถาม (2) : ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ มีวิธีประเมินผลอย่างไร วางกรอบแนวทางการประเมินผลอย่างไร

ต้น : สำหรับแต่ละโครงการของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ ผู้เข้าร่วมและครูจะต้องให้ข้อคิดเห็นว่าโครงการของเรานั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งพวกเขาทราบตั้งแต่การเริ่มต้นโครงการ และมีคำถามอื่น ๆ เช่น จะแนะนำโครงการให้เพื่อนร่วมงานหรือไม่ ดังนั้นหลังการดำเนินการทุกครั้ง เราจะรวบรวมข้อคิดเห็นทั้งเชิงบวกและที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาโครงการ การประเมินผลโครงการเป็นส่วนหนึ่งของตัวชี้วัดความสำเร็จ ไม่เพียงนับจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น แต่เราต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพของโครงการด้วย กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชน และเยาวชนเข้มงวดมาก เราต้องยืนยันให้ได้ถึงการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้กระทรวงจัดสรรงบประมาณสำหรับปีงบประมาณถัดไป

คำถาม (3) : ขอแสดงความยินดีกับสิงคโปร์สำหรับการปฏิบัติศึกษาด้านมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ ดิฉันโชคดีที่เคยร่วมงานเป็นผู้วิจัยเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง ณ พิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย เป็นเวลา 3 เดือน ดิฉันจึงได้เห็นทุกสิ่งที่คุณบรรยายมา เป็นเรื่องจริงและได้ผลมาก

ต้น : ขอบคุณมากสำหรับความช่วยเหลือ ณ พิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย เราต้องการอาสาสมัครเพื่อการเล่าเรื่องเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ เราโชคดีที่มีอาสาสมัครพิพิธภัณฑ์จำนวนหนึ่งที่ช่วยเหลือและสนับสนุนงานพิพิธภัณฑ์อยู่เป็นประจำ ความช่วยเหลือดังกล่าวช่วยลดความกดดันในการทำงานนำชมให้กับเจ้าหน้าที่อย่างภัณฑารักษ์และนักวิจัยได้มาก

คำถาม (4) : คุณทำอย่างไรให้ผู้มีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ เชื่อมมั่นในคุณค่าของการศึกษาพิพิธภัณฑสถานและทำให้พวกเขาอยากมีส่วนร่วมในโครงการและกิจกรรม

ตัน : เบื้องต้นเราค้นหาสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าสำคัญ วัตถุประสงค์เป้าหมาย และคุณค่าที่พึงสอนแก่เด็กนักเรียน จากนั้นพัฒนาโครงการของเราให้เสริมหรือสนับสนุนเพื่อให้พวกเขาบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้น เราทำให้พวกเขาเห็นว่าการศึกษาด้านมรดกวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน บางครั้งนับเป็นเรื่องยาก เพราะพวกเขามีภาระมากมายที่ต้องทำแข่งกับเวลา สิ่งสุดท้ายที่พวกเขาอยากทำคือคิดถึงพิพิธภัณฑสถานหรือโครงการมรดกวัฒนธรรม ฉะนั้นการพัฒนาให้โครงการเป็นส่วนที่ส่งเสริมหลักสูตรสังคมศึกษาจึงได้รับเสียงตอบรับและพวกเขายินดีที่จะมีแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น การเพิ่มเติมสถานศึกษาให้เป็นสถานที่สำคัญในเส้นทางการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมที่เราพัฒนาขึ้น โดยสรุปคณะกรรมการมรดกแห่งชาติพัฒนาโครงการให้อยู่ในแนวทางเดียวกันสถานศึกษา โดยต้องยืนอยู่บนจุดมุ่งหมายดั้งเดิมของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ นั่นคือการเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมคลังสะสมแห่งชาติ และการให้นักเรียนมีความตระหนักและชื่นชมบางแง่มุมในประวัติศาสตร์ของเรา

**นักการศึกษาต้องสร้างความสนใจ
ให้กับผู้เยี่ยมชมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
เพื่อเปิดโอกาสให้พวกเขามีส่วนร่วม
ได้รับทั้งความบันเทิงและความรู้ เรียกได้ว่า
พิพิธภัณฑ์อำนวยความสะดวกให้กับ
ความต้องการการเรียนรู้ที่แตกต่าง
เพื่อให้ผู้เข้าชมใช้การตีความของตนเอง
ให้มากที่สุดที่จะเป็นได้**

หลิน หุ้ย เสียน

พิพิธภัณฑ์จะเปลี่ยนชีวิตผู้คนได้หรือไม่ : ลองสำรวจศักยภาพการศึกษาในพิพิธภัณฑ์

หลิน ห้วย เสียน¹

¹บรรยายเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร

“พิพิธภัณฑสถานจะเปลี่ยนชีวิตผู้คนได้หรือไม่?” นับเป็นความท้าทายของงานการศึกษาในพิพิธภัณฑสถาน ที่ต้องพัฒนากิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของสาธารณชนที่แตกต่างกัน หลิน หุ้ย เสียน กล่าวถึงบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานที่ต้องเชื่อมโยงสิ่งสะสมกับผู้คน โดยคำนึงถึงพื้นฐานของผู้ชมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นพื้นเพทางวัฒนธรรม เพศ วัย อายุ และความต้องการอื่น ๆ

ในการทำงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระราชวัง ได้หวัน หรือ National Palace Museum หน่วยการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานพัฒนางานอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบใจหัยสังคมทั้งเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา กลุ่มครอบครัว ผู้สูงวัย กลุ่มผู้มีความต้องการพิเศษ ซึ่งมีอุปสรรคที่แตกต่างกัน เช่น ผู้ป่วยอัลไซเมอร์ หรือกลุ่มเยาวชนที่ต้องโทษในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็ก การทำงานด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานจึงเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งในและนอกพิพิธภัณฑสถาน รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ชมเรียนรู้ตนเอง และสามารถพัฒนาสิ่งที่เรียนรู้เหล่านั้นกับการดำเนินชีวิต

หลิน หุ้ย เสียน ยกตัวอย่างกิจกรรมสำคัญ 2 โครงการ ได้แก่ กิจกรรมในความร่วมมือกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เช่น การอบรมมัดคุเตศก์ และส่งเสริมให้เยาวชนนำชมนิทรรศการในแบบฉบับของตนเอง กิจกรรมดังกล่าวถ่ายทอดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งจัดแสดงซึ่งมีอายุเก่าแก่ และพัฒนาให้เยาวชนเหล่านั้นเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเองกับการนำชม พวกเขาจะนำสาระมาเป็นภาชิตสอนใจและถ่ายทอดความรู้ที่น่าประทับใจ อีกโครงการเป็นกิจกรรมที่อาศัยความร่วมมือกับโรงเรียน หัวใจของกิจกรรม คือ การส่งเสริมสัมพันธภาพภายในครอบครัว เด็กสนทนากับผู้ปกครองด้วยใจหายจากชั้นเรียน และเรียนรู้มุมมองของผู้ปกครองและความคาดหวังที่จะเป็นประโยชน์กับพวกเขาในวันข้างหน้า

ในเวลานี้ กิจกรรมเพื่อการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานไม่ได้เกิดขึ้นภายในพิพิธภัณฑสถาน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ที่นักการศึกษาจักประยุกต์ใช้สาระความรู้จากสิ่งสะสมในพิพิธภัณฑสถานกับการดำเนินชีวิต พิพิธภัณฑสถานทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่ของการถ่ายทอดความรู้ การส่งเสริมอัตลักษณ์และมุมมองที่แตกต่าง การพัฒนาตนเองของเยาวชน และอื่น ๆ เพื่อให้ชีวิตของผู้คนในสังคมพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระราชวัง ไต๋หวัน (National Palace Museum) สะสมงานศิลปะจีนที่มีชื่อเสียงที่สุดในโลก ซึ่งสิ่งสะสมของพิพิธภัณฑสถานมาจากราชสำนักของจักรพรรดิจีนในยุคสมัยต่าง ๆ โดยถูกขนย้ายมายังไต๋หวัน เมื่อ ค.ศ. 1948 และพิพิธภัณฑสถานเปิดให้เข้าชม ณ กรุงไทเป เมื่อ ค.ศ. 1965 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติดูแลรักษาผลงานศิลปะเกือบ 700,000 ชิ้น ประกอบด้วยภาพวาดจีน ภาพเขียนตัวอักษร เครื่องกระเบื้องหยก ทอง สำริด หนังสือหายาก เอกสารและอื่น ๆ

จากสถิติผู้เข้าชมเมื่อ ค.ศ. 2016 มีจำนวนถึง 4.7 ล้านคน ซึ่งค่อนข้างมีจำนวนมากเกินกว่าที่พิพิธภัณฑสถานจะรองรับได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อปลาย ค.ศ. 2015 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเปิดสาขา ณ เมืองเจียอี้ ทางใต้ของไต๋หวัน ในปีแรก พิพิธภัณฑสถานสาขาดังกล่าวสามารถดึงดูดจำนวนผู้เข้าชมเกือบ 1.5 ล้านคน และเราคาดหวังว่าอีกไม่นานพิพิธภัณฑสถานจะมีจำนวนผู้เข้าเยี่ยมชมพอ ๆ กับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในไทเป

หลิน หุย เสียน กล่าวถึงพันธกิจด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งบัญญัติโดยสมาพันธ์พิพิธภัณฑสถานสหรัฐอเมริกา (American Alliance of Museums หรือ AAM) ว่า “หากสิ่งสะสมคือหัวใจของพิพิธภัณฑสถาน สิ่งที่เราเรียกว่าการศึกษาที่หมายรวมถึงการนำเสนอวัตถุและความคิดในแนวทางที่เป็นข้อมูลและสร้างสรรค์ ก็เรียกได้ว่าเป็นวิถียุณของพิพิธภัณฑสถาน”² คำแถลงการณ์ดังกล่าวนี้ส่งอิทธิพลต่อวิชาชีพนักการศึกษาในพิพิธภัณฑสถานอย่าง หลิน หุย เสียน ซึ่งทำงานด้านการศึกษาในพิพิธภัณฑสถานมากกว่า 20 ปี ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระราชวังกล่าวโดยสั้น ๆ นั่นคือถึงแม้พิพิธภัณฑสถานมีงานสะสมที่เยี่ยมยอด แต่หากขาดการศึกษาไปแล้วคงเป็นเพียงพิพิธภัณฑสถานที่ไร้จิตวิญญาณ

งานตีพิมพ์ชิ้นต่อมาคือ “ความเป็นเลิศและความเท่าเทียม” (Excellence and Equity)³ ซึ่งตีพิมพ์โดยสมาพันธ์พิพิธภัณฑสถานสหรัฐอเมริกาเช่นกัน เมื่อ ค.ศ. 1992 ที่กำหนดให้งานด้านการศึกษาเป็นแกนหลักของงานพิพิธภัณฑสถาน กล่าวได้ว่างานด้านการศึกษาในพิพิธภัณฑสถานไม่ใช่เพียงแค่ส่วนส่งเสริมหรือมีความสำคัญเป็นลำดับรองอีกต่อไป หากแต่ต้องกลายเป็นค่านิยมหลักและภารกิจหลักของพิพิธภัณฑสถานหลายประเภท ดังคำนิยามของพิพิธภัณฑสถานโดยสมาคมพิพิธภัณฑสถานสากล (ICOM) ฉบับ ค.ศ. 2007 ที่ว่า “พิพิธภัณฑสถานเป็นสถาบันถาวรที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อบริการสังคมและการเติบโตของสังคม โดยให้บริการกับสาธารณะ

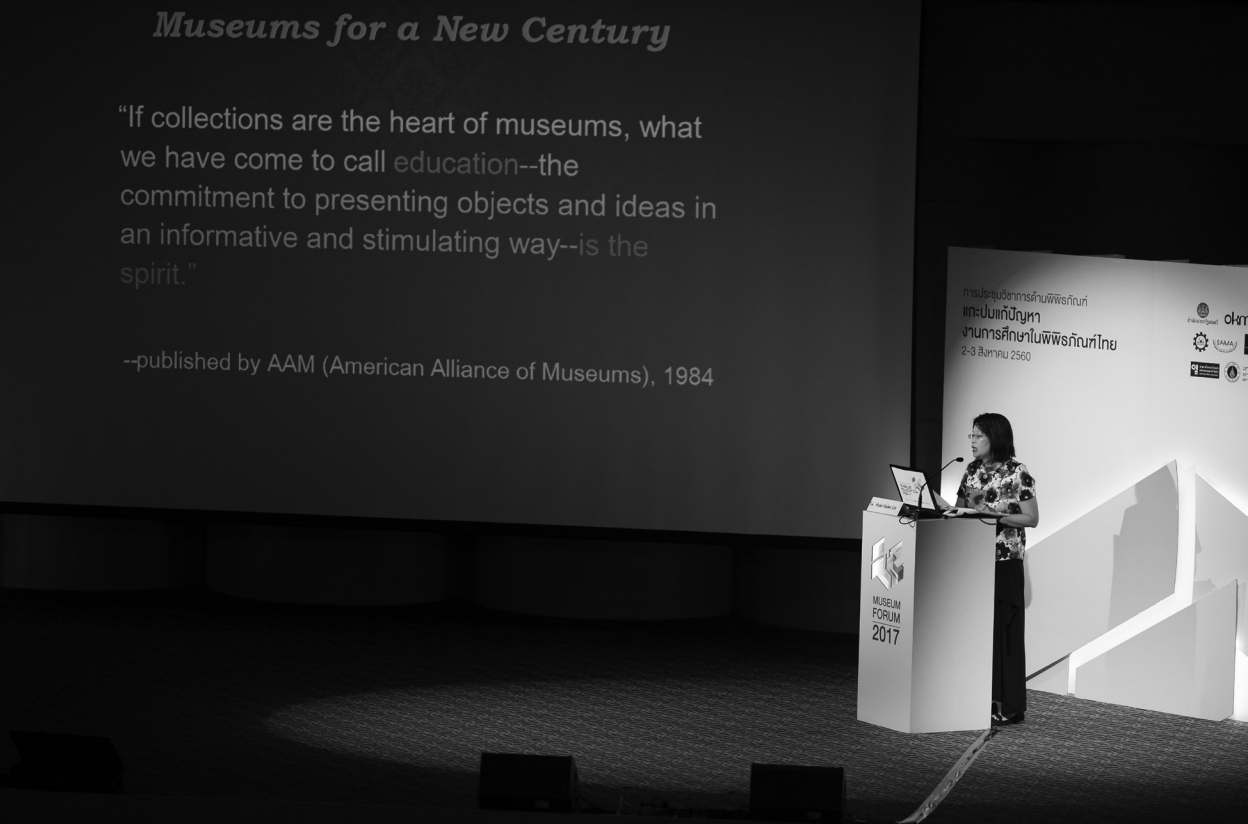
² “If collections are the heart of museums, what we have come to call education--the commitment to presenting objects and ideas in an informative and stimulating way--is the spirit.” ใน American Association of Museums, ed., *Museums for a New Century: A Report of the Commission on Museums for a New Century* (Washington, D.C: American Association of Museums, 1984)

³ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.aam-us.org/docs/default-source/resource-library/excellence-and-equity.pdf?sfvrsn=0>.

Museums for a New Century

"If collections are the heart of museums, what we have come to call education--the commitment to presenting objects and ideas in an informative and stimulating way--is the spirit."

--published by AAM (American Alliance of Museums), 1984

หลิน ห้วย เสียน

Huei-hsien Lin

หลิน ห้วย เสียน (Huei-hsien Lin) ทำงานแผนกการศึกษา นิทรรศการ และบริการข้อมูล พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระราชวัง ได้วัน โดยรับผิดชอบในการจัดทำกรอบโครงการด้านการศึกษาให้กับคนทุกวัย และติดตามการทำงานต่าง ๆ ประกอบด้วย กิจกรรมการบรรยาย การสัมมนา กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ นิทรรศการสำหรับเด็ก วัยรุ่น และกลุ่มครอบครัว นอกจากนี้ ยังพัฒนาโครงการร่วมกับสถานศึกษา นิทรรศการสัญจรสำหรับการจัดแสดงวัตถุจำลอง และกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงวัย กลุ่มคนอพยพ ชุมชนชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ต้องหาคดีต้องโทษ และผู้ป่วยที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย และสติปัญญา หลิน ห้วย เสียน ยังดูแลโครงการความร่วมมือกับพิพิธภัณฑ์ในระดับนานาชาติ อีกหลายโครงการ

พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่รวบรวม เก็บรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้และจัดแสดงมรดกของมนุษยชาติทั้งที่เป็นกายภาพและไม่เป็นกายภาพ และสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดประสงค์เพื่อการค้นคว้า การศึกษา และความเพลิดเพลินใจ⁴

ในช่วงระยะ 20 ปีที่ผ่านมา นิยามของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง นักวิชาการและนักการศึกษาพิพิธภัณฑ์กำลังใช้คำว่า “การเรียนรู้” (learning) ในความหมายของการศึกษา (education) เพราะการเรียนรู้สื่อความหมายถึงผู้เข้าชมหรือผู้เรียนรู้ได้ลงมือทำเองมากกว่าเป็นเพียงผู้รับความรู้

ฉะนั้น ในแง่ของกระบวนการสร้างความหมาย พวกเขานำเอาความรู้ที่แต่ละคนมี ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ส่วนบุคคลหรือประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิต มาใช้ในกระบวนการสร้างความหมาย

แอนนา คัทเลอร์ (Anna Cutler) จากพิพิธภัณฑ์เทตบริเทน (Tate Britain) และเทตโมเดิร์น (Tate Modern) ในกรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร สรุปความเปลี่ยนแปลงบางประการของงานการศึกษาในพิพิธภัณฑ์⁵ ไว้ว่า ในประการแรกเป็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงรุกมากกว่าการตั้งรับ นั่นคือ พิพิธภัณฑ์พยายามกระตุ้นให้ผู้ชมมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และด้วยความกระตือรือร้น ในประการต่อมา การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ให้ความหมายกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมากยิ่งขึ้น แทนการกำหนดรูปแบบของประสบการณ์ในลักษณะมาตรฐานเดียวกัน ผู้ชมแต่ละคนมีความคาดหวังต่อพิพิธภัณฑ์แตกต่างกัน

การถ่ายทอดความรู้ปรับเปลี่ยนจากรูปแบบการสั่งสอนแบบผู้ใหญ่สอนเด็กสู่การเรียนรู้ร่วมกัน (co-learning) นั้นแสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดความรู้ไม่ได้เกิดจากผู้เชี่ยวชาญในพิพิธภัณฑ์สู่ผู้เข้าชมแบบทิศทางเดียวอีกต่อไป แต่ผู้เข้าชมมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการศึกษา การเรียนรู้เคลื่อนที่ออกจากการเรียนรู้เพื่อการประยุกต์ใช้ความรู้ และการเปิดกว้างให้กับสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ต้องยินดีต้อนรับความเห็นต่าง ๆ และการตีความที่หลากหลาย ความรู้ในพิพิธภัณฑ์ไม่ขึ้นอยู่กับผู้เชี่ยวชาญเพียงไม่กี่คนอีกต่อไป แต่พิพิธภัณฑ์ต้องอยู่ในวิสัยที่เปิดต้อนรับผู้ที่สนใจให้เข้ามาใช้ และตีความได้

⁴ “a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.” ข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html

⁵ “What Is To Be Done, Sandra? Learning in Cultural Institutions of the Twenty-First Century.” ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://www.tate.org.uk/research/publications/tate-papers/13/what-is-to-be-done-sandra-learning-in-cultural-institutions-of-the-twenty-first-century>

นักการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันจะตั้งรับอย่างไรกับการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ ก่อนอื่นพวกเขาต้องเผชิญกับผู้เข้าชมที่หลากหลายกว่าเดิม ต้องตระหนักว่าผู้เข้าชมแต่ละคนแตกต่างกัน ฉะนั้น เราต้องออกแบบและดำเนินการโครงการเพื่อการศึกษาโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางสังคมและลักษณะของการเข้าถึงเนื้อหา โครงการต่าง ๆ ต้องรองรับกับความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศสภาพ อายุ ประชากรศาสตร์ พื้นหลังทางวัฒนธรรม ความสนใจในการเรียนรู้และวิธีการ นอกจากนี้เรายังต้องอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าชมที่มีความต้องการพิเศษ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระราชวัง กับงานการศึกษา

ผลจากการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ นั่นคือการจัดการโครงการที่สร้างสรรค์และหลากหลายมากขึ้นสำหรับผู้เข้าชม ทุกวันนี้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติต้องรองรับเงื่อนไขที่แตกต่างของผู้ชม ช่วงวัยที่แตกต่างกันทั้งผู้ใหญ่และเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเวลานี้ได้หันกำลังเผชิญปัญหาใหญ่ในการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ในอีก 4-5 ปีข้างหน้า ดังนั้นพิพิธภัณฑ์จึงต้องตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว พิพิธภัณฑ์จัดโครงการสำหรับผู้สูงอายุหลายโครงการ ในบางโครงการ หมายรวมถึงสมาชิกในครอบครัวของพวกเขาหรือผู้ดูแลด้วย

นอกจากนี้สังคมได้หันยังมีจำนวนประชากรจากผู้อพยพเพิ่มขึ้น พิพิธภัณฑ์จึงต้องตอบสนองต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลงนี้ กลุ่มคนอพยพส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงจากหลายประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกเธอแต่งงานกับสามีชาวไต้หวัน อย่างไรก็ดี พวกเธอจำนวนมากกลับถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมคัลชชาติเน้นชายเป็นใหญ่ในไต้หวัน จึงไม่ได้รับอนุญาตให้พูดภาษาของตัวเองที่บ้าน และไม่ได้รับอนุญาตให้สอนภาษาของตัวเองกับลูก ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเศร้ามาก ในโครงการที่พิพิธภัณฑ์จัดขึ้นเพื่อผู้อพยพมาใหม่และครอบครัวจึงเกิดขึ้น เช่น ในช่วงที่มีนันทนาการและกิจกรรมที่น่าเสนอเรื่องราวของเล่นพื้นบ้านของจีน พิพิธภัณฑ์ขอให้ผู้อพยพนำของเล่นจากบ้านเกิดมาร่วมแบ่งปันให้ผู้เข้าร่วมโครงการคนอื่น ๆ ไม่เพียงแต่เท่านั้น พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่ในการสร้างเสริมพลังให้ผู้หญิงเหล่านี้ด้วย พวกเธอได้แสดงออก ด้วยการส่งเสียงเพื่อแสดงความคิดเห็นและการตีความของตัวเองต่อสิ่งจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ยังอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าชมที่มีความต้องการพิเศษ ตัวอย่างเช่น ผู้เข้าชมที่มีอุปสรรคในการมองเห็น กำลังสัมผัสวัตถุจัดแสดง ในบางครั้ง ผู้ชมที่มีความต้องการพิเศษได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำชมพิพิธภัณฑ์ หรือบางครั้ง พวกเขาใช้เครื่องบรรยายที่ใช้เสียงบรรยายภาพให้ ส่วนผู้เข้าชมที่มีอุปสรรคทางการได้ยินสามารถรับชมวิดีโอที่มีล่ามภาษามือบรรยายในเครื่องบรรยาย ในบางกรณี พิพิธภัณฑ์นำชมโดยล่ามภาษามือแปลเนื้อหาไปพร้อมกับมัลติทัช

วัตถุจำลองสำหรับผู้สูงวัย เป็นหนึ่งกิจกรรมเพื่อการศึกษานอกพิพิธภัณฑ์
สำหรับผู้ที่มีอุปสรรคทางกายภาพ ทางสติปัญญา และทางสังคม
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

พิพิธภัณฑ์มีโครงการสำหรับสาธารณะชนที่มีอุปสรรคเกี่ยวกับสุขภาพหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่อันห่างไกล มีการจัดทำโครงการเพื่อการศึกษาออกนอกสถานที่ โครงการสัญจรไปยังโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อันห่างไกลหรือในโรงพยาบาลและสถานพักพิงที่ดูแลผู้สูงวัยหรือมีสุขภาพไม่แข็งแรง เช่น ผู้ป่วยอัลไซเมอร์ พวกเขาใช้เวลาอย่างเพลิดเพลินกับนักการศึกษาพิพิธภัณฑ์ในหนึ่งวัน พิพิธภัณฑ์จัดทำโครงการเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพราะพิพิธภัณฑ์ตระหนักว่าผู้ต้องขังหรือเยาวชนในสถานพินิจไม่ได้รับการบริการที่เหมาะสมและขาดโอกาสจากพิพิธภัณฑ์ การถูกจำคุกและการถูกกักขังในสถานพินิจทำให้ไม่สามารถมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์โดยอิสระ ฉะนั้น โครงการเพื่อการศึกษาจึงต้องสัญจรสู่เรือนจำและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

นักการศึกษาพิพิธภัณฑ์ต้องวางแผนโครงการเพื่อการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายมากกว่าที่เคยดำเนินการมา นักการศึกษาต้องสร้างความสนใจให้กับผู้เยี่ยมชมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้พวกเขามีส่วนร่วม ได้รับทั้งความบันเทิงและความรู้ เรียกได้ว่าพิพิธภัณฑ์อำนวยความสะดวกให้กับความต้องการการเรียนรู้ที่แตกต่าง เพื่อให้ผู้เข้าชม

ใช้การตีความของตนเองให้มากที่สุดที่จะเป็นไปได้ ตัวอย่างต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการทำงานด้านการศึกษา เช่น ผู้นำชมแต่งกายเป็นเจ้าชายเจ้าหญิงมองโกเลียโบราณและนำชมนิทรรศการเพื่อให้การเยี่ยมชมเป็นประสบการณ์ที่สร้างความสนุกสนาน บางครั้งพิพิธภัณฑ์จัดจ้างนักแสดงให้สวมบทบาทเป็นวัตถุจัดแสดงที่มีชื่อเสียงของพิพิธภัณฑ์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของวัตถุให้กับเด็ก ๆ

มีอีกหลายตัวอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ การสอนเพลงง่าย ๆ ให้กับผู้ชมที่เป็นเด็กหรือการจัดกิจกรรมทางศิลปะ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี เด็ก ๆ ลองวาดภาพบนเครื่องมือพกพา และภาพระบายสีจากเครื่องมือดังกล่าวจะไปปรากฏบนหน้าจอ นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ยังจัดให้มีกิจกรรมกระตุ้นผู้ชมต่าง ๆ ให้กับผู้เข้าชมที่มีความต้องการเรียนรู้ที่แตกต่างและสามารถใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น พวกเขาไม่เพียงมองวัตถุจัดแสดง ฟังการนำชม หรืออ่านคำบรรยาย แต่พวกเขาก็จะได้ฟังเสียงระฆังเงิน ดมกลิ่นธูปเงินโบราณ หรือบางครั้งพิพิธภัณฑ์กระตุ้นผู้ชมด้วยการชิม เช่น การทดลองทำคุกกี้ให้มีรูปร่างเหมือนสัญลักษณ์เงินโบราณ หรือบางครั้งพิพิธภัณฑ์จัดกิจกรรมให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติร่วมกัน การใช้ร่างกาย เลียนแบบรูปร่างอักษรจีน

พิพิธภัณฑ์ยังสนับสนุนให้สาธารณชนแสดงการตีความตามมุมมองของพวกเขาเอง เช่น อาสาสมัครซึ่งเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่นำชมนิทรรศการ อาจตีความสิ่งจัดแสดงด้วยการเปรียบเทียบวัตถุจัดแสดงกับโปเกมอน หรือในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อน พิพิธภัณฑ์จัดกิจกรรมถ่ายภาพให้กลุ่มผู้ชมที่เป็นวัยรุ่น พวกเขาบันทึกภาพวัตถุจัดแสดงที่มีรูปทรงคล้ายสัตว์หรือมีสัญลักษณ์ที่เป็นสัตว์ และใส่การตีความของตัวเอง โดยสร้างบทสนทนาระหว่างวัตถุต่าง ๆ เช่น ถ้วยน้ำรูปปลาที่มีปากถ้วยขนาดเล็กอยู่ด้านบน เขานำบทสนทนาในขณะที่ทำท่าหน้าจากขวดใส่ปากถ้วยน้ำรูปปลา และใส่บทสนทนาว่า “ปลา : ช่วยด้วยฉันกำลังจะขาดน้ำตาย” และขวดน้ำกล่าวว่า “อย่ากังวลไปฉันมาช่วยแล้ว” ด้วยวิธีนี้เขาตีความสนใจของผู้เข้าชมไปที่ปากถ้วยน้ำรูปปลา การตีความอาศัยภาษาสมัยใหม่แบบวัยรุ่น หรือภาพหมุดดินเผาตัวอ่อนที่เขียนประกอบภาพว่า “ไม่ได้อ่อนแค่กระดูกใหญ่” ซึ่งสร้างความสนใจรูปทรงของเครื่องปั้นดินเผาด้วยภาษาของเด็กวัยรุ่น หรือจะเป็นภาพมังกรรูปทรงประหลาดบนภาชนะสำริดโบราณ และเขียนในภาพว่า “ถึงชี้ห่วยก็มีหัวใจ” สุดท้ายภาพเหล่านี้ได้รับการรวบรวมและจัดทำเป็นวิดีโอ และโพสต์ลงบนเว็บไซต์หรือเพจเฟซบุ๊กของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรื่องราวดังกล่าวได้รับความสนใจจากเด็กวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ที่มีหัวใจเป็นเด็ก กิจกรรมดังกล่าวช่วยลดความรู้สึกเกร็งให้กับวัตถุ และทำให้ผู้ชมรู้สึกสบายใจที่จะตีความและเห็นวัตถุจัดแสดงในแง่มุมใหม่

แต่ว่ามันเพียงพอหรือยัง?

อย่างไรก็ดี หลิน หุย เสียน ตั้งคำถามเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่กับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นในบริบทพิพิธภัณฑ์ เพราะในบางครั้ง พิพิธภัณฑ์หลายแห่งเลือกใช้เทคโนโลยีใหม่

ซึ่งมีราคาสูงอย่าง “Augmented reality หรือ AR” (ความเป็นจริงเสริม) หรือ “Virtual reality หรือ VR” (โลกเสมือนจริง) หรือในหลายกรณี พัฒนาสื่อสำหรับสื่อสังคมออนไลน์มากกว่า การให้ความสำคัญกับสถานที่จริง ลองพิจารณาภาพเด็กที่เล่นเกมไปเกมบนบนโทรศัพท์พกพา โดยไม่รู้สิ่งรอบข้างที่กำลังเกิดขึ้น จึงเริ่มตั้งข้อสงสัยว่า การที่พิพิธภัณฑ์พยายามทุ่มเทให้กับบริการออนไลน์และการพัฒนาเทคโนโลยีนั้น เป็นสิ่งที่ดึงดูดผู้เข้าชมรุ่นเยาว์ หรือกลายเป็นสิ่งที่เบี่ยงเบนความสนใจจากพิพิธภัณฑ์

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนิทรรศการแห่งหนึ่งที่หญิงสาวให้ความสนใจกับการบันทึกภาพตนเองกับวัตถุจัดแสดง และลืมตัวไปว่ากำลังอยู่ในพิพิธภัณฑ์ จนบังเอิญชนวัตถุจัดแสดงล้ม นำมาสู่คำถามว่าเทคโนโลยีใหม่นี้เป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่ หรือที่จริงแล้วเทคโนโลยีกลายเป็นความฟุ่มเฟือย เพราะไม่ใช่ว่าพิพิธภัณฑ์ทุกแห่งจะสามารถติดตามความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและอุปกรณ์พกพาได้เสมอไป ในฐานะของนักการศึกษา หลิน ห้วย เสียน ใคร่ครวญถึงการปฏิบัติงานและพยายามเตือนให้รำลึกไว้เสมอว่า พิพิธภัณฑ์ไม่ควรตกหลุมพรางกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อเทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือชนิดหนึ่งเพื่อจุดประสงค์ด้านการศึกษาเสมอ เทคโนโลยีอาจจะน่าตื่นตาตื่นใจ อาจจะดูล้ำยุค แต่เทคโนโลยีไม่ใช่เพียงหนทางเดียวในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างพิพิธภัณฑ์กับผู้ชมรุ่นเยาว์

กิจกรรมเพื่อการศึกษาที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของผู้ชมรุ่นเยาว์

หลิน ห้วย เสียน กล่าวถึงการทำงานด้านการศึกษาในพิพิธภัณฑ์กับความร่วมมือของสถานศึกษา ที่ไม่เพียงสร้างความสนใจให้กับกลุ่มผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชน หากแต่กิจกรรมดังกล่าวพยายามเข้าถึงหัวใจและความรู้สึก หรือเรียกว่าเป็นการสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์กับงานพิพิธภัณฑ์ โครงการการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ต่อไปนี้ พยายามเชื่อมโยงความรู้สึกของผู้ชมกับสิ่งสะสม แม้ว่าวัตถุเหล่านั้นมีอายุเก่าแก่หรือเป็นโบราณวัตถุ และดูห่างไกลจากผู้เข้าชมในยุคปัจจุบัน แต่โครงการสามารถช่วยให้ผู้เข้าชมเชื่อมโยงกับวัตถุจัดแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตามทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ เบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) จำแนกการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย พุทธิพิสัย (cognitive domain) จิตพิสัย (affective domain) ทักษะพิสัย (psychomotor domain) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่นักการศึกษาให้ความสำคัญ ในกรณีของได้หวัน นักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ยังคงให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านพุทธิพิสัย (สติปัญญา) และทักษะพิสัย (ร่างกาย) มากกว่า จิตพิสัยเป็นคำที่ซับซ้อนมาก อธิบายอย่างรวบรัดหมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางด้านจิตใจ เกี่ยวกับค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจ และคุณธรรม ในที่นี้ เป็นแนวทางที่นักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์จะสามารถใช้เพื่อเข้าถึงหัวใจของผู้เข้าชมได้ เพราะในแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ เสนอไว้ว่า เหตุผลและอารมณ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันไม่แยกขาดออกจากกัน มากไปกว่านั้น อารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งกับการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย ดังเช่นการเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์

ฉะนั้น เมื่อผสมผสานวิถีทางจิตพิสัยไว้ในประสบการณ์ของพิพิธภัณฑ์ สิ่งที่ควรคำนึงถึงได้แก่ ประการแรก ความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติ ค่านิยม และอื่น ๆ ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับจิตพิสัย การพัฒนาให้ผู้ชมมีความใฝ่รู้โดยอยู่บนพื้นฐานของอารมณ์นั้นคือการพัฒนาความพึงใจต่อความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่าง และสามารถนำไปสู่การรับรู้สิ่งใหม่หรือนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสร้างพฤติกรรมใหม่ การตอบสนองจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเชื่อมโยงกับพื้นเพทางวัฒนธรรมและความทรงจำร่วม นั่นคือ การเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้ชม

หลิน ห้วย เสียน ยกตัวอย่างการทำงานกับสถานศึกษา 2 แห่ง หนึ่ง คือการทำงานกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อเชื่อมโยงให้เด็กในสถานพินิจเรียนรู้วิถีสังคมของพิพิธภัณฑ์ สอง คือการทำงานกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการพัฒนากระบวนการตีความภาษิตสอนใจของจักรพรรดิหย่งเจิ้ง (Emperor Yongzheng) ซึ่งครองราชย์ในช่วง ค.ศ. 1722-1735) ว่าด้วย “ไม่หุนหันพลันแล่น จงอดกลั้น”

โครงการแรก ค.ศ. 2014 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทำงานร่วมกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (Reform schools) โดยการจัดนิทรรศการสัญจรไปยังสถานพินิจ เรื่อง “ฉันเห็นเจียนหลง” (I See Qianlong.) ด้วยการนำวัตถุจำลองไปจัดแสดง เพื่อเป็นการศึกษาในสถานพินิจแห่งหนึ่ง นิทรรศการดังกล่าวพยายามส่งเสริมให้ทุกคนเห็นศักยภาพของตนเอง เปรียบเสมือน “การเป็นเจียนหลง” ในโลกสมัยใหม่ได้ แม้วัตถุจำลองที่นำไปจัดแสดงจากยุคของจักรพรรดิเจียนหลง ซึ่งมีอายุถึง 300 ปีแล้ว แต่วัตถุสามารถเป็นแหล่งสร้างแรงบันดาลใจที่เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน เช่น ตัวอย่างของบันทึกพระราชวังที่เจ้าหน้าที่รายงานสิ่งต่าง ๆ ต่อจักรพรรดิ พระองค์จะอ่านเนื้อหาในบันทึก และในบางครั้งจะเขียนข้อคิดเห็นส่วนพระองค์ แต่บางครั้ง มีเพียงความเห็นขนาดสั้น ๆ ด้วยตัวอักษร 3 ตัวที่หมายความว่า “เป็นอันเข้าใจ” แต่ตัวอักษรจีนทั้งสามที่ดูเหมือนธรรมดา กลับสร้างแรงบันดาลใจให้บริษัทออกแบบของไต้หวันผลิตเทปกระดาษลายอักษรจีนดังกล่าว และได้รับความนิยมในกลุ่มผู้ชมที่เป็นเยาวชน และจำหน่ายหมดในเวลาอันรวดเร็ว

ความสำเร็จของเทปที่เป็นของที่ระลึกได้จุดประกายให้นักการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ และครูในสถานพินิจจัดกิจกรรม ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์เรียนรู้การอบขนแบบดั้งเดิมของจีน ที่มีการประทับลายตัวอักษรสามตัวนี้ ในกิจกรรมพวกเขาเรียนรู้วิธีการทำขนม ซึ่งอาจจะเป็นทักษะที่มีประโยชน์ในวันข้างหน้า เมื่อพวกเขาออกจากสถานพินิจ ในเบื้องต้นพวกเขาเรียนรู้ข้อเท็จจริงและข้อมูลเรื่องชีวิตของจักรพรรดิเจียนหลง วิธีการที่จักรพรรดิเขียนตอบรับและแสดงข้อคิดเห็นในบันทึกพระราชวัง ความสำคัญของอักษรจีนสามตัวนี้ และความสำเร็จของเทป กระบวนการเรียนรู้ในขั้นนี้เรียกว่าเป็นการพัฒนาพุทธิพิสัย

จากนั้น พวกเขาได้เรียนรู้การอบขนม หลายคนเรียนรู้เป็นครั้งแรก ดังนั้น จึงไม่ประสบความสำเร็จ แต่หลังจากลองฝึกลองถูกก็ได้ผลงานที่ออกมาดี เด็ก ๆ เรียนรู้ขั้นตอนที่จะเผชิญหน้ากับความล้มเหลวและท้าทายกับข้อจำกัดของตัวเอง นอกจากนี้ ยังเรียนรู้

ที่จะไม่เลิกล้มไปกลางคัน ในส่วนนี้จึงเป็นการเรียนรู้เชิงจิตพิสัยเกี่ยวกับตัวเอง ด้วยเหตุนี้วัตถุประสงค์ที่มีอายุกว่าศตวรรษจึงสามารถเชื่อมโยงกับผู้กระทำความผิดวัยเยาว์เหล่านี้ พวกเขาเองและเรียนรู้วิธีเผชิญหน้ากับจุดอ่อนของตัวเอง

อีกกิจกรรมการศึกษาคือการฝึกอบรมให้ผู้กระทำความผิดวัยเยาว์เป็นผู้นำชมพิพิธภัณฑ์ เยาวชนที่กระทำความผิดเหล่านี้อาจจะอาสาเองหรือได้รับการแนะนำโดยครูสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน นักการศึกษาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติให้ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งจัดแสดง และฝึกทักษะการพูดต่อสาธารณะ และฝึกปฏิบัติการนำชมนิทรรศการ มากไปกว่านั้นเยาวชนเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนให้สร้างการนำชมในแบบฉบับของตนเอง ไม่ใช่อาศัยเพียงการท่องจำข้อเท็จจริงและข้อมูลตามที่เรียนรู้จากนักการศึกษาพิพิธภัณฑ์ พวกเขาผนวกการตีความและประสบการณ์ส่วนตัว

กลุ่มแรกที่ร่วมกิจกรรมการนำชมโดยเยาวชนคือผู้ปกครองของเยาวชนที่ถูกภาคทัณฑ์ บรรดาผู้ปกครองได้รับเชิญให้มาร่วมชมการนำชม เมื่อผู้ปกครองมาฟังครั้งแรก

มัคคุเทศก์เยาวชนที่ต้องโทษทางคดีนำชมนิทรรศการสัญญา
ผลจากความรู้และประสบการณ์ส่วนบุคคลในการตีความสิ่งจัดแสดง
(ภาพจากสไลด์การนำเสนอของวิทยากร)

พวกเขาต่างประหลาดใจและยินดีกับผลสำเร็จนี้ พวกเขาแทบไม่เชื่อสายตาว่า บุตรหลานรอบรู้เรื่องราวมากมายขนาดนั้น และสามารถถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับงานสะสมซึ่งมีอายุเก่าแก่ด้วยถ้อยคำของตัวเองได้ นับเป็นเวลาที่สร้างความประทับใจอย่างยิ่ง ผู้ปกครองบางคนซาบซึ้งและประทับใจกับเรื่องน่ายินดีและไม่คาดฝัน บางคนถึงกับหลั่งน้ำตา ปฏิกริยาเหล่านี้ช่วยเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าในตัวเอง พวกเขารับรู้ถึงมุมมองของผู้ปกครองที่เปลี่ยนไป นอกเหนือจากผู้ปกครองพวกเขาพาเพื่อนร่วมชั้นที่เป็นเยาวชนที่กระทำความผิด ครูและเจ้าหน้าที่ชมนิทรรศการ พวกเขายังมีโอกาสนำชมนิทรรศการให้กับกลุ่มนักเรียนจากสถานพินิจอื่น ๆ และสมาชิกชุมชนที่ได้รับเชิญ ผู้เข้าชมต่างก็ให้การตอบรับกิจกรรมดังกล่าว ปฏิกริยาดังกล่าวช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตัวเอง พวกเขาเริ่มรับรู้ถึงศักยภาพของตัวเอง

ตัวอย่างของสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้ในการตีความวัตถุจัดแสดงในนิทรรศการ เช่น เด็กผู้ชายได้แรงบันดาลใจจาก “แจกันหมุน” ซึ่งเป็นแจกันซ้อนแจกันในยุคจักรพรรดิเฉียนหลง คอแจกันด้านในจะหมุนตามตัวแจกันด้านนอก การผลิตแจกันหมุนต้องใช้เทคนิคขั้นสูงที่มีความซับซ้อนในการผลิตชิ้นงาน เด็กชายคนดังกล่าวได้รับแรงบันดาลใจจากความมุ่งมั่นของผู้ผลิตชิ้นงานที่ใช้เทคนิคอย่างชำนาญ เขาให้คำอธิบายในระหว่างการนำชมว่า “จักรพรรดิเฉียนหลงไม่ต้องการจะใช้วิธีการผลิตเครื่องกระเบื้องตามอย่างใคร จึงได้ประดิษฐ์เทคนิคแจกันหมุนและแจกันซ้อนขึ้นมา ผมเห็นผู้สร้างชิ้นงานที่ทำลายตนเองและไม่หวั่นเกรงที่จะพิสูจน์ตัวเอง ผมเคยเป็นคนที่หลีกเลี่ยงอุปสรรค แม้กระทั่งจักรพรรดิผู้มีพร้อมทุกสิ่งยังทำลายตัวเองและสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ทำไมผมจะไม่พยายามเช่นนั้นเพื่อพิสูจน์ตัวเองบ้าง” การตีความของเด็กผู้ชายคนดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับโบราณวัตถุอายุกว่า 300 ปี เขาตีความในเชิงสัญลักษณ์ของการพิสูจน์ตัวเอง การเผชิญหน้ากับอุปสรรค และการเอาชนะจุดอ่อนของเขาที่เคยยอมแพ้ง่าย ๆ

อีกตัวอย่างหนึ่ง เด็กหญิงอีกคนให้ความสนใจกับพระมาลาฤดูร้อนในยุคจักรพรรดิเฉียนหลงเป็นพิเศษ โดยเฉพาะสัญลักษณ์บนยอดพระมาลาที่อยู่ด้านบนสุด เธอกล่าวว่า “ยอดพระมาลาที่ตกแต่งด้วย ‘ไข่มุกตะวันตก’ เตือนให้คนเราไม่หลงลืมมรดกสืบทอดของตัวเอง ฉันอาจจะไม่มียอดพระมาลา ‘ไข่มุกตะวันตก’ ให้ใส่เหมือนจักรพรรดิ แต่ฉันก็มีเป้าหมายอยู่ในใจ ฉันจะต้องแก้ไขความผิดพลาดในอดีต นั่นเป็นหนทางที่จะแสดงความกตัญญูต่อแม่และครูของฉัน ความผิดพลาดไม่ใช่เรื่องน่าอับอาย สิ่งที่น่าอับอายคือการไม่สำนึกผิดและเสียใจกับสิ่งที่ได้กระทำลงไป” ตัวอย่างนี้เช่นกันแสดงให้เห็นว่าเด็กสามารถเชื่อมโยงอารมณ์กับความผิดพลาดในอดีต และความผิดพลาดดังกล่าวส่งผลให้เธอต้องมาลงเอยอยู่ที่สถานพินิจ เธอตีความสัญลักษณ์บนยอดพระมาลาว่าเป็นสัญลักษณ์ที่เหมือนเป้าหมายของเธอเอง เธอจะต้องแก้ไขสิ่งผิดให้ถูกต้องเพื่ออนาคตที่ดี

เรื่องราวของวัตถุจัดแสดงกับเยาวชนที่กระทำความผิดสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างพิพิธภัณฑ์กับสถานพินิจ ระหว่างผู้ปกครองหรือผู้เข้าเยี่ยมชมกับเยาวชนที่กระทำ

ความคิด ถึงแม้จักรพรรดิเจียนหลงมีชีวิตอยู่เมื่อกว่า 300 ปีมาแล้วและโบราณวัตถุจากยุคสมัยของพระองค์ก็เก่าแก่ แต่งานการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สามารถสร้างความเชื่อมโยงกับผู้เข้าชมรุ่นหลังได้ด้วยประสบการณ์ทางอารมณ์

ตัวอย่างถัดไป เป็นโครงการร่วมมือกับโรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา ในการทำงานครั้งนี้ พิพิธภัณฑ์ได้รับความร่วมงานจากครูในหลายสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นครูศิลปะ ครูประวัติศาสตร์ และครูภาษาจีน ครูและนักการศึกษาพิพิธภัณฑ์ ร่วมมือกันวางแผนกิจกรรมให้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำหรับนิทรรศการ “จักรพรรดิหย่งเจิ้งและรัชสมัย” สำหรับเด็ก ๆ ชาวไต้หวันทุกวันนี้ เรื่องราวเกี่ยวกับจักรพรรดิ ชีวิตของพระองค์ การปกครองบ้านเมืองนั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจยากและไกลตัว เพราะจักรพรรดิองค์สุดท้ายของจีนสละราชย์ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20

หนึ่งในกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ ครูคัดเลือกวัตถุจำนวน 2 ชิ้นที่จัดแสดงในนิทรรศการ ชั้นหนึ่งเป็นภาพของจักรพรรดิหย่งเจิ้งซึ่งมีความเป็นทางการ และอีกชิ้นหนึ่งคือแผ่นป้ายไม้ที่สลักตัวอักษรจีนสี่ตัว ซึ่งมีความหมายถึง “อย่าหุนหัน จงอดกลั้น” ที่พระราชบิดาขององค์จักรพรรดิพระราชทานเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ เพื่อเตือนใจให้พระองค์ทรงอดกลั้นเนื่องจากจักรพรรดิหย่งเจิ้งนั้นมีชื่อเสียงว่าอารมณ์ร้าย พระองค์สลักอักษรลงบนแผ่นป้ายไม้ และแขวนไว้ในห้องทำงาน เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจถึงคำสอนพระราชบิดา

ในช่วงแรกของแผนการสอน ครูและนักการศึกษาพิพิธภัณฑ์ให้ความรู้เกี่ยวกับองค์จักรพรรดิ ซึ่งพระองค์ทรงงานหนักมาก มักจะอ่านและเขียนข้อคิดเห็นในบันทึกพระราชวังจนดึก แต่มีการค้นพบอีกด้วยว่าในบางครั้งพระองค์ชอบแต่งตัวแบบชาวยุโรปในชุดต่าง ๆ และให้ศิลปินวาดภาพให้ ยังไม่ค้นพบสาเหตุที่แน่นอนว่าเหตุใดพระองค์ทรงทำอย่างนั้น แต่ข้อสันนิษฐานหนึ่งคือ ความเพลิดเพลินส่วนพระองค์ เป็นไปได้ว่าการปกครองอาณาจักรจีนอาจทำให้พระองค์ทรงเครียดมาก จึงมีพระราชประสงค์ทำในสิ่งที่เพลิดเพลินในบางเวลา จากจุดนี้ครูและนักการศึกษาวางแผนให้เด็กลองใช้จินตนาการของตัวเอง หากอยู่ในสถานการณ์แบบเดียวกับพระองค์ หากพระองค์มีพระชนม์มิได้หวนยุคศตวรรษที่ 21 เด็กจะถวายนำเสนออย่างไรบ้าง

เด็กชายคนหนึ่งกล่าวถึงการไปตกปลา และวาดภาพองค์จักรพรรดิในลักษณะของคนตกปลาที่มีคันเบ็ดตกปลา มีปลาสี่ตัวในถุง เด็กอีกคนเสนอให้จักรพรรดิทรงเล่นบาสเกตบอลซึ่งใช้พลังงานมาก นอกจากจะทำให้พระองค์ระบายความเครียดแล้ว กีฬายังช่วยให้พระองค์กระชับความสัมพันธ์กับทีมด้วย นี่ไม่ใช่การล้อเลียนเสียดสีจักรพรรดิแต่ฝึกให้เด็ก ๆ ลองใช้จินตนาการและประสบการณ์ของตัวเอง ด้วยวิธีการนี้เด็ก ๆ พัฒนาความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น หรือมีความเห็นอกเห็นใจต่องานที่หนักหนาของจักรพรรดิ กิจกรรมช่วยส่งเสริมให้ภาพของจักรพรรดิไม่ใช่เพียงบุคคลในประวัติศาสตร์ แต่พระองค์ทรงเป็นมนุษย์ที่มีตัวตน มีปัญหาที่ต้องแก้ไข และเด็กได้เห็นถึงความยากลำบากของพระองค์ในการปกครองอาณาจักรจีน

“พิพิธภัณฑสถานเปลี่ยนแปลงชีวิตผู้คนได้หรือไม่”
คำตอบคือ **“เราทำได้และเรากำลังทำอยู่ทุกวัน”**
โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑสถานศึกษา และภาคส่วนอื่น ๆ พพิธภัณฑสถานสามารถเปลี่ยนความคิด จิตใจ และชีวิตของผู้เข้าชม ฉะนั้นเราต้องทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์

หลิน ห้วย เสียน

ส่วนที่สองของแผนการสอนเกี่ยวกับภาษาจีน “อย่าหนัสนั่น จงอดกลั้น” ในแผนป้ายภาษาจีน เด็ก ๆ ได้รับการบ้านให้กลับไปพูดคุยกับผู้ปกครอง โดยให้เด็ก ๆ สอบถามผู้ปกครอง หากต้องเขียนภาษาจีนเพื่อเป็นคติสอนใจให้พวกเขา จะเขียนว่าอย่างไร บางคนเขียนว่า “ซื่อสัตย์และถ่อมตน” และให้เด็ก ๆ ให้คำอธิบายว่าเหตุใดผู้ปกครองจึงเลือกภาษิตดังกล่าวนั้น เด็กหญิงให้คำอธิบายว่า แม่คาดหวังให้เธอเป็นคนซื่อสัตย์และถ่อมตน คุณสมบัติทั้งสองประการเป็นเรื่องสำคัญในโลกสมัยนี้ ผู้ปกครองอีกคนเขียนว่า “ยิ้มไว้เสมอ”

เด็ก ๆ เรียนรู้ภาษาจีนเหล่านี้ไม่ใช่การกล่าวคำทอหยาบ แต่เป็นวิธีที่ผู้ปกครองแสดงความรัก ความห่วงใย และความคาดหวัง กล่าวโดยสรุปกิจกรรมเพื่อการศึกษาได้ช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วย

นอกจากนี้เด็กยังได้รับรู้ว่าจักรพรรดิและพระราชบิดาของพระองค์ เป็นบุคคลที่มีตัวตนและมีความรู้สึก พระราชบิดาทรงแสดงความรัก ความห่วงใย และความคาดหวังผ่านภาษิตสี่ตัวอักษรนี้

เช่นนี้แล้วการศึกษาในพิพิธภัณฑสถานจึงไม่จำกัดอยู่ภายในพิพิธภัณฑสถานเท่านั้น แต่ขยายไปถึงในชั้นเรียนและบ้านของนักเรียน วัตถุประสงค์ของเรื่องนี้คาดหวังว่าให้นักเรียนมีมุมมองใหม่เกี่ยวกับงานสะสมยุคจักรพรรดิหย่งเจิ้งและชีวิตของพระองค์ เมื่อใดที่พวกเขาเห็นแผนป้ายภาษาจีนของหย่งเจิ้ง พวกเขาจะระลึกถึงกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและพิพิธภัณฑสถานที่เขาเคยเข้าร่วม และบางทีอาจจะนำความทรงจำดังกล่าวไปพูดคุยกันต่อในครอบครัว

สุดท้าย หลิน หุย เสียน กล่าวถึงรายงานของสมาคมพิพิธภัณฑ์แห่งสหรัฐอเมริกา เรื่อง “พิพิธภัณฑ์เปลี่ยนชีวิต” (Museums Change Lives) ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2013⁶ รายงานดังกล่าวสร้างให้คนทำงานพิพิธภัณฑ์ตระหนักถึงบทบาทของพิพิธภัณฑ์ ที่ไม่ใช่เพียงสถานที่สำหรับการเรียนรู้ แต่พิพิธภัณฑ์สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนชีวิตของผู้คน ซึ่งจะต้องมาจากการทำงานกับหลายภาคส่วน สิ่งที่หลิน หุย เสียน นำเสนอเป็นการตอบคำถามกับหัวข้อการบรรยาย “พิพิธภัณฑ์เปลี่ยนแปลงชีวิตผู้คนได้หรือไม่” คำตอบคือ “เราทำได้และเรากำลังทำอยู่ทุกวัน” โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์ สถานศึกษา และภาคส่วนอื่น ๆ พิพิธภัณฑ์สามารถเปลี่ยนความคิด จิตใจ และชีวิตของผู้เข้าชม ฉะนั้นเราต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์

ถาม-ตอบ

คำถาม (1) : จากกิจกรรมต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระราชวัง สามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างพิพิธภัณฑ์กับผู้ชมได้อย่างน่าประทับใจ แต่ขอให้อธิบายเพิ่มเติมถึงวิธีการในการสร้างความเชื่อมโยงอย่างไร กระบวนการในการส่งเสริมให้เกิดการตีความหลายลักษณะเกิดขึ้นได้อย่างไร

หลิน หุย เสียน : ในเบื้องต้นพิพิธภัณฑ์ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสิ่งจัดแสดง ทั้งข้อเท็จจริงและข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุชิ้นต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องราวของมันด้วย ในตอนแรกพวกเขามักจะท่องจำข้อมูล แต่เราสามารถตั้งคำถามให้พวกเขาถ่ายทอดความคิดและประสบการณ์ชีวิตของตนเองเข้าไปกับสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้ นับเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับเนื้อหา เช่น เมื่อเขาได้เรียนรู้จากเรื่องราวของวัตถุชิ้น ๆ และตีความให้เข้ากับชีวิตของตนเอง

ดังปรากฏในการตีความยอดพระมาลาที่เด็กหญิงกล่าวถึงความรับผิดชอบและเป้าหมายของเธอเพื่ออนาคตที่ดีขึ้น พวกเขาเรียนรู้ถึงอุปสรรคในอดีต และพวกเขาไม่ควรทำเช่นนั้นอีก พวกเขาควรกล้าเผชิญหน้ากับความท้าทาย ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการพูดคุยและเปิดโอกาสให้พวกเขาแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้แรงบันดาลใจของกลุ่มเพื่อนที่ร่วมกิจกรรมยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ แต่ไม่ได้กล่าวในที่นี้ด้วยข้อจำกัดของเวลาในการบรรยาย

คำถาม (2) : ตัวอย่างที่คุณยกมานั้นกล่าวถึงกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กในระดับชั้นประถมศึกษาและเยาวชนที่กระทำความผิด สำหรับผู้สูงวัย มีวิธีการที่แตกต่างอย่างไรในการพัฒนาให้สาธารณชนที่เป็นผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วม โปรดยกตัวอย่าง

⁶ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://www.museumsassociation.org/download?id=1001738>

หลิน ห้วย เสียน : ด้วยข้อจำกัดในเรื่องเวลา จึงเลือกกล่าวถึงเรื่องความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับพิพิธภัณฑ แต่ได้แสดงภาพกิจกรรมบางส่วนของโครงการเพื่อการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุแล้ว หนึ่งในโครงการที่ดำเนินการ คือการนำวัตถุจำลองของพิพิธภัณฑ ไปยังสถานดูแลผู้สูงอายุ เพราะการใช้ประสาทสัมผัสเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะกับผู้ป่วยอัลไซเมอร์ พิพิธภัณฑทำงานร่วมกับนักจิตวิทยาและนักบำบัด เพื่อเตรียมนักการศึกษาพิพิธภัณฑให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในโครงการดังกล่าวอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ในช่วงสองปีที่ผ่านมา พิพิธภัณฑพยายามส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ในบางครั้งพิพิธภัณฑจัดกิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสำหรับ “คน 3 วัย” หรือบางครั้งจัดโครงการสำหรับผู้สูงอายุและผู้ดูแล ซึ่งโดยส่วนมากมาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นกิจกรรมให้กับผู้สูงวัยและผู้ดูแลพร้อมกัน รูปแบบของโครงการมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่าง พิพิธภัณฑต้องรับมือกับความต้องการของผู้ชมอย่างสร้างสรรค์

คำถาม (3) : ในฐานะผู้ทำงานพิพิธภัณฑและนักวางแผนพิพิธภัณฑ ดิฉันได้เห็นพิพิธภัณฑไทยจำนวนมาก ที่ยังวางสถานะตัวเองเป็นผู้ให้ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น ในขณะที่เราเห็นว่าทางตะวันตกหรือแนวทางทั่วโลกกำลังส่งเสริมให้เรื่องเล่าหรือเสียง หลากหลายเกิดขึ้นในพิพิธภัณฑ คุณจะมีคำแนะนำอย่างไรสำหรับภัณฑารักษ์ที่ทำงานการศึกษา และคงมีมุมมองแบบเดิม ๆ ในการตีความ จะทำอย่างไรให้พวกเขาสบายใจ และร่วมพัฒนาแนวคิดในการสร้างความหลากหลายของเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ

“อย่ายอมแพ้ต่ออุปสรรค”

นั่นเป็นสิ่งที่เราเรียนรู้จากเยาวชนที่กระทำความผิด เราไม่ควรหลีกเลี่ยงอุปสรรค และต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายเหล่านี้ การต่อสู้ต้องใช้เวลาและคงดำเนินต่อไป

หลิน ห้วย เสียน

หลิน ห้วย เสียน : “อย่ายอมแพ้ต่ออุปสรรค” นั้นเป็นสิ่งที่เราเรียนรู้จากเยาวชนที่กระทำความผิด เราไม่ควรหลีกเลี่ยงอุปสรรคและต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายเหล่านี้ การต่อสู้ต้องใช้เวลาและคงดำเนินต่อไป คำแนะนำอีกประการหนึ่ง คือการพัฒนาความคิด ดังกล่าวในกลุ่มภคินทรารักษ์รุ่นเยาว์ พวกเขามีหัวใจที่จะเปิดรับสิ่งใหม่ๆ พวกเขาลเล่นเฟสบุ๊กและโพสต์ข้อความต่างๆ ที่บางครั้งตลก แต่บางครั้งให้ความรู้ พวกเขาสามารถสื่อสารภาษาของคนรุ่นใหม่ อีกประการหนึ่งคือการใช้พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์สำหรับการพัฒนาเรื่องเล่าที่หลากหลายในกลุ่มวัยรุ่น จากประสบการณ์บนสื่อสังคมออนไลน์ อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ การต่อสู้และการเดินทางคงดำเนินต่อไป

ความเป็นปัจเจกบุคคล มอบความเป็นเอกเทศ
ทุกคนล้วนแตกต่างจากคนอื่น
แต่ในความแตกต่าง เราสามารถเชื่อมโยง
เข้าหากันและต้องเคารพความต่างนั้น
แต่หากเรายึดมั่นกับตัวตน เราไม่ต้องการ
คนอื่น เราไม่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
ละทิ้งพันธะทางจริยธรรมที่มีต่อผู้อื่น
การศึกษาจะช่วยให้ผู้คนกลับมาเข้าใจ
เห็นอกเห็นใจ และเกิดความต้องการผู้อื่น
นอกเหนือจากความต้องการของตัวเอง
ได้อย่างไร

สเตฟาโน ฮาร์นี

การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ ที่พัฒนาความเป็นมนุษย์

สเตฟาโน ฮาร์นี¹

¹บรรยายเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร

ในทัศนะของฮาร์นี เห็นว่าผู้คนได้รับการสั่งสอนแต่เยาว์วัยให้ดำรงตนเป็นปัจเจกชนนิยม ที่นึกถึงตนเองเป็นเบื้องต้น และมุ่งปรารถนาการครอบครอง เมื่อเป็นดั่งนั้น หากผู้คนพัฒนาความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น จนเพิกเฉยต่อบุคคลอื่นในสังคม ทั้ง ๆ ที่ผู้คนต่างต้องพึ่งพากันและกัน อาจจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ดังนั้นนักการศึกษาจะมีส่วนในการพัฒนาตัวตนของบุคคลให้สมดุลกับการตระหนักถึงความสำคัญของผู้อื่นและการพึ่งพิงได้อย่างไร

ฮาร์นีให้ความสำคัญกับสิ่งที่ “กายาตรี จักรวรรตี สปิวัค” (Gayatri Chakravorty Spivak) ในฐานะนักทฤษฎีหลังอาณานิคมและนักปรัชญา เสนอถึงการสอนมนุษยศาสตร์ “ต้องพยายาม ‘จัดการกับความปรารถนาแบบไร้ซึ่งการบังคับ’” นั้นหมายถึงการลดทอนและบ่อนทำลายความเป็นปัจเจกชนนิยมที่มุ่งหมายการครอบครอง โดยอาศัย “การอ่านอย่างใส่ใจ” หรือเรียกได้ว่าเป็นการอ่านที่นำพาบุคคลหลุดออกจากความเป็นตัวเองอันคับแคบไปสู่การคำนึงถึงผู้อื่น เพื่อให้เข้าใจถึงมุมมองของผู้อื่นที่มีความแตกต่างและหลากหลาย

การเปิดใจจะนำไปสู่ความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นจะเกิดขึ้นอย่างไร ในบริบทของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ นับเป็นคำถามที่ไม่มีคำตอบเบ็ดเสร็จ แต่การก้าวออกจากที่มั่นของปัจเจกบุคคลด้วยกลวิธีในการสื่อสารต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์คือโอกาสสำคัญที่นักการศึกษาควรใคร่ครวญ และสร้างสรรค์การทำงานอย่างมีชั้นเชิง เพื่อให้ผู้คนรู้จักเรียนรู้ทั้งตนเองและผู้อื่น จนกลายเป็นคุณภาพของความเป็นปัจเจกบุคคลกับภาวะในการพึ่งพิงทางสังคม

สิ่งที่ผมจะพูดจะเน้นเรื่องการศึกษาเป็นหลัก ผมเป็นครูประเภทที่ไม่มีพิธีรีตอง จึงไม่ชอบวางโครงสร้างเนื้อหาการบรรยายประกอบพาวเวอร์พอยต์ ผมจะขอเริ่มด้วยการไคร่ครวญถึงหัวข้อเรื่องของการประชุมวิชาการ ขอให้ทุกท่านพินิจคำ ["Museum Education NOW!"] คำเหล่านี้มีความสำคัญอย่างไร จากนั้นลองดูหัวข้อรอง [Agenda, Practice, Conflict and Solution] เพื่อพิจารณาถึง “วาระ การปฏิบัติ ข้อขัดแย้ง หรือการแก้ปัญหา” สัมพันธ์อย่างไรกับการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ นักศึกษามักกล่าวกับผมว่า “ผมชอบตั้งคำถาม แต่ไม่เคยให้คำตอบ” ซึ่งผมจะทำอย่างนั้นในวันนี้ แต่ผมหวังว่าอย่างน้อยคำถามเหล่านี้จะเป็นประโยชน์

ในหัวข้อ เราทำความเข้าใจของคำเหล่านี้แค่ไหน คำเหล่านี้ไม่ใช่ “คำเปล่า” ผู้คนใช้ถ้อยคำด้วยความคาดหวังบางประการ บางสิ่งที่พวกเขาเชื่อ แต่ในบางครั้ง นำเสียดายที่ผู้คนใช้คำเหล่านี้ด้วยวาระส่วนตัว ทั้งที่ถ้อยคำเหล่านี้แสดงถึงพลังที่ใหญ่กว่า คำว่า “พิพิธภัณฑ์” ทำให้นึกถึงพัฒนาการของพิพิธภัณฑ์ อาจจะมองได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ในการฝ่าฟันต่าง ๆ บนเส้นทางของพิพิธภัณฑ์ ลองจินตนาการหากไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ (Louvre) กรุงปารีส ฝรั่งเศส ผู้ชมเห็นจิตรกรรมศตวรรษที่ 14-18 เราอาจกล่าวออกมาอย่างเปรมปรีดิ์ “ภาพนี้งดงาม และคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป เพื่อมาชมความสวยงามเหล่านี้” แต่จิตรกรรมโดยส่วนใหญ่ไม่ได้รังสรรค์มาเพื่อให้เรา คำว่า “เรา” ไม่ได้เจาะจงถึงผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่หมายถึงคนทั่วไป

ผลงานศิลปะในระยะแรกได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อราชวงศ์ เพื่อราชสำนัก เพื่อชนชั้นสูง มีเพียงศิลปะในคริสต์ศาสนาหรือศาสนาอื่น ๆ ทั่วโลกเท่านั้น ที่สร้างขึ้นมากสำหรับคนทั่วไป แต่จิตรกรรมทางศาสนาเหล่านั้นไม่ใช่งานสะสม หากแต่ประดิษฐานในอาราม โบสถ์ และอื่น ๆ กล่าวโดยรวม แล้วผลงานศิลปะจนถึงราวศตวรรษที่ 18 ไม่ได้สร้างเพื่อคนทั่วไป หรือเพื่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เช่นที่ปรากฏในทุกวันนี้ ผลงานสะสมเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มสำหรับคนไม่กี่คนเท่านั้น แต่พิพิธภัณฑ์เริ่มเปิดให้กับสาธารณะในช่วงศตวรรษที่ 18 และ 19 แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นมาพร้อมกับสิ่งที่ต้องแลกเปลี่ยน

ปัจจุบันงานสะสมศิลปะมีลักษณะเป็นสาธารณะมากขึ้น แต่อยู่ในกำกับของกฎเกณฑ์บางชุด กฎเกณฑ์ในแบบที่มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ชี้ให้เห็นว่า “ในพิพิธภัณฑ์ประกอบด้วยสิ่งสะสม ซึ่งบางอย่างได้รับการคัดสรรและจัดไว้เป็นงานสะสม ในขณะที่บางสิ่งไม่ควรค่าแก่การสะสม” กฎเกณฑ์ดังกล่าวยังหมายรวมถึง “บางสิ่งที่กลายเป็นงานสะสม ได้รับการกำหนดความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นกับสิ่งอื่น ของสิ่งนั้นกับผู้คน” กล่าวอีกอย่างหนึ่ง พิพิธภัณฑ์สมัยใหม่เริ่มสะสม และจัดหมวดหมู่ด้วยวิธีการหลายลักษณะ และเปลี่ยนแปลงความหมายของสิ่งนั้น จากที่เคยเป็นสิ่งที่แปลกแยก ไม่เกี่ยวข้องกับเรา ให้กลายเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อเรา

สิ่งสะสมได้รับการจัดหมวดหมู่ จัดระเบียบ เก็บสะสม เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ดี กฎเกณฑ์ดังกล่าวจึงวางเป้าหมายให้ชุดงานสะสมนั้นสมบูรณ์ และกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชาติ คุณค่าต่อการทำความเข้าใจในสถานการณ์ หรือมีคุณค่าในแง่ของประวัติศาสตร์

การประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์
แกะปมแก้ปัญหา
งานการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ไทย
2-3 สิงหาคม 2560

สเตฟาโน ฮาร์นี
Stefano Harney

สเตฟาโน ฮาร์นี (Stefano Harney) ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ด้านการศึกษากิจการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Education) มหาวิทยาลัยการจัดการสิงคโปร์ (Singapore Management University) และเป็นผู้ร่วมก่อตั้งสำนักศึกษาโครงการด้านการสอน

ฮาร์นีให้ความสนใจกับทฤษฎีหลังอาณานิคมและอัตโนมัตินิยม (autonomist theory) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเชื้อชาติ การทำงาน และการจัดระเบียบทางสังคม เขายังมีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการ “Ground Provisions” ร่วมกับโทนิกา ซีลีย์ ทอมป์สัน (Tonika Sealy Thompson) และเป็นผู้เขียน/ผู้เขียนร่วมในหนังสือหลายเล่ม เช่น The Undercommons: Fugitive Planning and Black Study (2013), The Ends of Management (2013) และ State Work: Public Administration and Mass Intellectuality (2002)

เป็นต้น กฎเกณฑ์กับงานสะสมในพิพิธภัณฑ์นำพาเราจากชีวิตประจำวันสู่สิ่งจัดแสดงที่อยู่ตรงหน้าเรา ฉะนั้น จากสิ่งสะสมที่แปลกแยก กลับกลายเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับเรา พิพิธภัณฑ์และงานสะสมที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 18 และ 19 เกิดขึ้นจากจักรวรรดินิยม พิพิธภัณฑ์ในอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเบลเยียม ล้วนแต่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่แรกเริ่มถูกสร้างขึ้น เพื่อจักรวรรดิของตัวเอง แสดงถึงความไพบลูย์ของอาณาจักร วิธีคิดดังกล่าวคงเป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน และในขณะเดียวกันกลับกลายเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มาจนถึงปัจจุบัน

ในหลายกรณี พิพิธภัณฑ์จึงเกี่ยวข้องกับจักรวรรดินิยมและการล่าอาณานิคม แต่อีกหลายกรณี ไม่ใช่เช่นนั้น ทั้งหลายทั้งปวง พิพิธภัณฑ์ได้รวบรวมความรู้และนำมาจัดระบบ เพื่อตอบสนองกับเป้าประสงค์บางประการ เช่น การปกครอง การสร้างอิทธิพล หรือการควบคุม แต่เมื่อถึงเวลานี้ ความหมายของพิพิธภัณฑ์นั้นเปลี่ยนแปลง ในตะวันตกทศวรรษ 1980 “วัฒนธรรมศึกษา” เกิดขึ้น นักวิชาการตะวันตกบางคนอย่างเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ตั้งคำถามอย่างจริงจังถึงเส้นแบ่งระหว่างวัฒนธรรมชั้นสูงและชั้นล่าง ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมชั้นสูง วัฒนธรรมชั้นต่ำ วัฒนธรรมสมัยนิยม เส้นแบ่งนี้จำเป็นต้องถูกวิจารณ์และตั้งคำถาม แนวคิดเหล่านั้นชวนให้เราวิพากษ์กับชุดคุณค่าที่ต่าง ๆ ดังนั้นหากย้อนกลับไปยังคำถามว่า “อะไรบ้างที่ควรอยู่ในพิพิธภัณฑ์” ดุลยพินิจที่ใช้ตัดสินมาจากไหน ใครเป็นคนตัดสิน บนฐานคิดของใครหรือสิ่งใด อะไรเป็นสิ่งที่ตัดสินว่าวัตถุชิ้นนี้มีคุณค่าต่อวัฒนธรรมของเรามากกว่าอีกชิ้น ทั้งหมดนี้เพื่อชวนให้พิจารณาถึงคำว่า “พิพิธภัณฑ์”

คราวนี้ ลองพิจารณาคำว่า “การศึกษา” สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งในประเทศไทย นั่นคือเรายอมรับเรื่อง “โฮมสกูล” (Home School) นั่นเป็นสิ่งที่ดี เป็นเรื่องที่น่าภูมิใจ แต่ในอีกหลายสังคมกลับกังวลเกี่ยวกับการโฮมสกูล ซึ่งรวมถึงสังคมในสหรัฐอเมริกา ในศตวรรษที่ 19 สหรัฐอเมริกาเริ่มใช้การศึกษาภาคบังคับกับเด็กทั่วไปตอนที่เราเริ่มมีโรงเรียนสำหรับเด็กยากจนสำหรับชนชั้นแรงงานในสหรัฐอเมริกา ผู้ปกครองก่อการจลาจลทุกที่ที่พยายามจะเปิดโรงเรียน พวกเขาเผาโรงเรียนและไม่ยอมส่งลูก ๆ เข้าเรียน หลายคนที่ศึกษาประวัติศาสตร์การศึกษาคงประหลาดใจ เพราะเราถูกสอนเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ทุกคนสามารถไปโรงเรียนได้ นับเป็นความก้าวหน้าของมนุษยชาติ สำหรับปัจจุบันนี้ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการต่อสู้ที่เกิดขึ้นทั่วโลกเพื่อให้เด็กผู้หญิงได้รับการศึกษา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลานั้น ผู้ปกครองไม่ต้องการส่งลูกไปโรงเรียน เพราะพวกเขเป็นครอบครัวชนชั้นแรงงานยากจน ไม่สามารถแม้แต่จะหยุดงานไปส่งลูกเข้าเรียน นอกจากนี้ พวกเขาคิดว่าโรงเรียนพวกนี้จะครอบงำและทำลายจิตวิญญาณของลูก ๆ คนธรรมดาจำนวนมากกล่าวถึงระบบที่สร้างขึ้นหรือสถาบันที่เด็ก ๆ ต้องไปใช้เวลาทั้งวันนั่งอยู่หน้าครูและได้เรียนรู้ นั่นไม่สามารถสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ได้จริง แต่ผู้ฟังอาจจะกล่าวว่า “คนพวกนี้ช่างโง่เขลา พวกเขาไม่รู้อะไร พวกเขาไม่เคยได้ไปโรงเรียนเอง” แต่ผมไม่ค่อยแน่ใจในเรื่องนั้นเพราะพวกเขาก็รู้อะไรบางอย่างอยู่

ถึงเวลาที่เราจะคิดทบทวนใหม่ เพราะว่าคนธรรมดา คนทำงานทั่วไป มีความรอบรู้บางอย่างที่เราไม่เคยรู้มาก่อน เนื่องจากแต่ละวันเราอยู่ในภาระหน้าที่ในการทำงาน ถึงเวลาที่ส่งลูกเข้าเรียน หลายครั้งที่ผมในฐานะเป็นลูกคนโต ต้องรับหน้าที่ดังกล่าว ทั้งน้องชาย น้องสาว และลูก ๆ ของพวกเขา ผมต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง คอยจ้ำจี้จ้ำไช หรือบางครั้งห้ามทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ทั้งหลายทั้งปวง การศึกษาคืออะไร เรามักเข้าใจกันเองถึงความหมายของการศึกษาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน แต่กลับไม่ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาที่สร้างจากรากฐาน

โรงเรียนโดยส่วนใหญ่ก็จะแตกต่างกันไปในแต่ละที่ทั่วโลก แต่มีสองสามสิ่งที่เราเรียนรู้ในตอนยังเป็นเด็กเล็กในชั้นเรียน หนึ่งก็คือ คุณจะต้องตัวคนเดียวไม่ได้ ต้องนั่งตัวตรง นั่งอยู่กับที่ วางมือบนตัก การจับเนื้อต้องตัวระหว่างตัวเองและคนอื่นโดยไม่รู้กาลเทศะ กลายเป็นสิ่งต้องห้าม เราเรียกการฝึกฝนดังกล่าวว่า “การทำให้เป็นปัจเจก” (an act of individuation) นั่นหมายถึง การทำให้คน ๆ หนึ่งกลายเป็นปัจเจกบุคคล บทเรียนดังกล่าวสอนให้เด็กคิดถึงความเป็นปัจเจกบุคคลก่อนสิ่งอื่นใด มากกว่าที่จะคิดถึงตัวเองในแง่ความสัมพันธ์ต่อคนอื่นรอบตัว ในความเห็นของผม นี่เป็นบทเรียนที่โหดร้ายมากสำหรับเด็ก

บทเรียนต่อมาคือการเรียนรู้เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ เช่น เราไม่สามารถไปห้องสุขา หรือรับประทานอาหารได้ทุกเมื่อที่ต้องการ แต่จะต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ที่มีกฎเกณฑ์กำกับไว้ บทเรียนดังกล่าวนั้นว่าเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติของเด็ก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผิดธรรมชาติสำหรับพวกเราที่เป็นสัตว์สังคม เราเรียนรู้ทั้งสองสิ่งก่อนจะเรียนรู้ตัวอักษรและการนับเลข บทเรียนดังกล่าวขัดแย้งกับชีวิตของเด็ก ๆ แต่ที่เราคงถ่ายทอดบทเรียนดังกล่าว เพราะการศึกษาเพื่อมวลชน การศึกษาที่พยายามป้อนคนสู่การผลิต เราฝึกความเป็นปัจเจกบุคคล เรียนรู้เวลา เพื่อควบคุมการผลิต ปัญหาเฉพาะหน้านั้นคือการยึดเย็ดความเป็นปัจเจกบุคคล

บางคนอาจกล่าวว่าการสร้างความเป็นปัจเจกบุคคลนั้นจำเป็น การทำให้เป็นปัจเจกอาจดูเหมือนสิ่งที่ไร้พิษภัย เพราะเราต่างยอมรับถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล เช่นในสังคมอเมริกันกล่าวว่า “เขาเป็นคนที่แตกต่างไม่เหมือนใคร” นั่นถือเป็นคำชมในวัฒนธรรมในสังคมอเมริกัน โดยเฉพาะในแวดวงธุรกิจ ยิ่งถือเป็นคำชม หรือลองพิจารณาแวดวงบันเทิง ความเป็นปัจเจกบุคคลของนักแสดงยิ่งตอกย้ำคุณค่ากับความเป็นปัจเจกบุคคล อย่างไรก็ตามถึงเวลาที่เรควรประเมินใหม่หรือไม่ เราควรเสนอให้บุคคลลดความเป็นปัจเจกบุคคลหรือไม่

ผมขออธิบายโดยอ้างอิงถึงนักวิชาการ “กายาตรี จักรวรรตี สปิวัค” (Gayatri Chakravorty Spivak) ในฐานะนักทฤษฎีหลังอาณานิคมและนักปรัชญา ที่กล่าวถึงการสอนมนุษยศาสตร์ “ต้องพยายาม ‘จัดการกับความปรารถนาแบบไร้ซึ่งการบังคับ’”² ในช่วงแรก

² Humanities teaching attempts ‘the uncoercive rearrangement of desire.’ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://web.stanford.edu/dept/news/pr/01/spivak221.htm>

ผมกล่าวถึงการกำหนดให้เด็กต้องอยู่ในชั้นเรียน นั่นไม่ใช่สิ่งที่ไร้การบังคับ ในเวลานี้เราทุกคนสนใจการปฏิรูปการศึกษาแบบต่าง ๆ ซึ่งก็ตรงประเด็นกับสิ่งที่เราอภิปรายกันอยู่ที่นี่ เราต้องการพัฒนาไปสู่การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่สปีดนำเสนอ นั่นคือ รูปแบบการศึกษาที่บีบบังคับน้อยลง บงการน้อยลง จำจำจ้าน้อยลง แต่ส่วนที่ยุ่งยากกว่า คือ ส่วนที่สอง “การจัดการกับความปรารถนา” เราจะทำอย่างไรให้ผู้คนปรับเปลี่ยนความต้องการ ผู้คนสามารถพัฒนาจริยธรรมรูปแบบใหม่ และพัฒนาความสัมพันธ์กับคนอื่น เธอกล่าวว่า เราไม่สามารถทำอย่างนั้นโดยอาศัยการศึกษาแบบเดิมได้ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ฯลฯ นั่นเป็นความท้าทายที่เธอมอบให้กับเรา

ทำไมเธอถึงเสนอให้ผู้คนจัดการกับความปรารถนา เหตุผลอยู่ตรงนี้ “ปัจเจกชนนิยมแบบครอบครอง” (possessive individualism) ปัจเจกชนนิยมนั้นไม่มีพิษภัยก็จริง แต่หากมุ่งเน้นการครอบครองและการคำนึงเพียงตนเอง คงเป็นสิ่งที่ต้องไตร่ตรอง

สัปดาห์ก่อน ผมพานักศึกษาจากสิงคโปร์ไปเชียงใหม่เป็นการเดินทางไปเพื่อบรรยาย และมีโอกาสเยี่ยมชมงานขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และองค์กรเพื่อสังคม ในการเดินทาง ผมใช้บริการอูเบอร์ (Uber) สำหรับเดินทางในพื้นที่ เพราะผมพูดภาษาไทยไม่ได้ และกลัวหลงทาง ผมมีโอกาสพูดคุยกับคนขับอูเบอร์ ทุกคนกล่าวในทำนองเดียวกันว่า ตัวเขาย้ายมาอยู่เชียงใหม่เพราะกรุงเทพฯ มีแต่เรื่องเงิน ทุกคนมีชีวิตอยู่เพื่อเงินแต่ใช้ชีวิตอย่างลำบาก และต้องทำงานตลอดเวลา เราเองคงไม่อยากให้ลูกหลานของเรา สังคมของเรา เป็นสังคมที่ให้คุณค่ากับเงินอย่างเดียว ให้ค่ากับการครอบครองสิ่งต่าง ๆ ฉะนั้น เราจะทำอย่างไรให้สังคมเกิดความสมดุล แน่แน่นอนว่าคุณต้องใช้เงินเพื่อทำสิ่งต่าง ๆ เงินเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เศรษฐกิจขับเคลื่อน แต่เรารู้สึกบ้างหรือไม่ว่าสังคมถูกครอบงำมากขึ้นทุกทีด้วยบริโภคนิยม

หากพิจารณาข้อเสนอของสปีดอีกครั้ง คำว่า “ปัจเจกนิยม” กับ “การครอบครอง” คำทั้งสองเกิดขึ้นในยุคเรืองปัญญาของยุโรป (European Enlightenment) เมื่อทั้งสองคำทำงานด้วยกัน นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมเป็นปัจเจกบุคคลมุ่งหมายแต่การครอบครอง และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน บุคลิกภาพของผู้คนวนเวียนอยู่กับการสร้างความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น และต้องการครอบครองมากขึ้น ในยุคเรืองปัญญา เกิดยึดอำนาจมาจากชนชั้นสูงและจากศาสนจักร เพราะเดิมทีชนชั้นสูงและศาสนจักรจะกล่าวกับทุกคนว่า “พวกคุณต้องการเรา” “พวกคุณไปไหนไม่รอดหรอกถ้าไม่มีเรา” “พวกคุณทำอะไรไม่ถูกหรอกถ้าไม่มีเราที่เป็นสถาบัน” “พวกคุณไปไหนไม่รอดหรอกถ้าไม่มีประวัติศาสตร์และประเพณีจากเรา” นักคิดที่มาจากชนชั้นนักธุรกิจกลับผงาดขึ้นและมีความคิดเห็นแตกต่างออกไป พวกเขา “ไม่ต้องการใครทั้งนั้น” “เราเป็นปัจเจกบุคคล” “เราเป็นเจ้าของตัวเราเอง” “เราสร้างตัวตนของเราเอง” “เรากำหนดชีวิตของเราเอง” แต่พวกเขาเองรู้ดีว่าไม่มีใครที่กำหนดชีวิตตัวเองจริง ๆ หรือ? เมื่อคุณเกิดมาบนโลกใบนี้ คุณต้องพึ่งพาคนอื่นและเราทุกคนต่างต้องพึ่งพากันและกัน เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดต่อไปได้

อย่างไรก็ดี “ความจริงใหม่” ของยุคเรืองปัญญาที่คนสามารถเป็นมนุษย์ที่เป็นอิสระ สามารถขีดเขียนและกำหนดชีวิตตัวเองได้ ชนชั้นนักธุรกิจผุดขึ้นต่อเนื่องไปในยุคสมัยของจักรวรรดินิยม ลัทธิล่าอาณานิคมพร้อม ๆ กับการเพิ่มสถาบันการศึกษาและพิพิธภัณฑ์และการศึกษา ในช่วงเวลานั้น คนหนุ่มที่มีการศึกษามีส่วนช่วยขับเคลื่อนจักรวรรดิอังกฤษ และปรากฏในร่างของ “ปัจเจกบุคคล” การรุกรานสุดินแดนใหม่เกิดขึ้น ผู้ตั้งถิ่นฐานเดินทางไปในดินแดนใหม่และตั้งบ้านเรือน ชุมชน ป้อมปราการ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย บราซิล อาร์เจนตินา นั่นก็เป็นประวัติศาสตร์ของการล่าอาณานิคม หรือกล่าวได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ของผู้ตั้งถิ่นฐานที่ขโมยดินแดนของชนพื้นเมือง ซึ่งนั่นก็เป็นปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่ง

หากตัวอย่างของการรุกรานสุดินแดนใหม่ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นปัจเจกบุคคลนั้นดูไกลตัว ลองคิดถึงอุตสาหกรรมบันเทิงอย่างฮอลลีวูด ดาราอย่างจอห์น เวย์น ในอดีต หรือแมตต์ เดมอน ในยุคนี้ ตัวละครเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นปัจเจกบุคคลเสมือนว่าเขาใช้ชีวิตด้วยตัวเองและไม่ต้องการใคร่อื่น ทั้ง ๆ ที่คนนั้นต้องดิ้นรนพยายามไปอย่างมหาศาลเพื่อให้ดูเหมือนเขาสามารถยืนหยัดด้วยตัวเอง

สิ่งที่กายาตรี สปิวัคกล่าว นั่นคือร่างของปัจเจกบุคคลแบกเอาประวัติศาสตร์ไปด้วยเหตุดังกล่าวดำรงไว้ถ้าเราใช้การศึกษาที่มุ่งพัฒนาแต่ตัวปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว เราจะบ่มเพาะเอาความเป็นปัจเจกบุคคลต่อไปและให้การเปลี่ยนแปลง ฉะนั้น การสอนมนุษยศาสตร์ต้องทำหน้าที่เพื่อการเปลี่ยนแปลง สิ่งหนึ่งที่เธอเสนอไว้ ได้แก่ การอ่านร่วมกับคนอื่น โดยอาศัยการอ่านอย่างตั้งใจ ฟินิจตัวบท ฟินิจประโยค การอ่านนำพาเราไปสู่ความเข้าใจผู้อื่นจากภายใน การจัดการความปรารถนาของปัจเจกบุคคลเพื่อไม่ให้ผู้คนบ่อนสาะระบบและทำลายสังคมจากการทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อเงินอย่างไร้สติ ต่อไปสังคมอาจล่มสลายถ้าเราไม่เปลี่ยนแปลง

ดังนั้นคำถามที่ศาสตราจารย์สปิวัคตั้งขึ้น คือคำถามที่ผมจะถามพวกเราในฐานะนักศึกษาในพิพิธภัณฑ์ ในมหาวิทยาลัย ในหอศิลป์ เราสามารถใช้การศึกษาด้านสุนทรียศาสตร์ไปจัดการกับความปรารถนาโดยไม่ต้องบังคับได้หรือไม่ ผมจะพยายามอธิบายความคิดในเรื่องนี้กับการทำงานพิพิธภัณฑ์ การศึกษาในแบบที่กายาตรี สปิวัคเสนอนั้นคือการใช้จินตนาการที่ผู้คนมีอยู่ เราในฐานะนักศึกษาสามารถช่วยชี้แนะการค้นคว้าไปสู่การศึกษาผู้อื่น เธอกล่าวไว้ว่า “คุณสามารถนำผู้เรียนสู่เนื้อหาและอ่านอย่างตั้งใจกับพวกเขา บางคนเข้าไปในจินตนาการของอีกคน ทุกคนสามารถเข้าไปอยู่ในจินตนาการของคนอื่นได้ การทำอย่างนั้นทำให้พวกเขากลับมาหาตัวเองเป็นคนอื่นได้ ดังนั้น เมื่อตนเองใช้จินตนาการเข้าไปแทนที่คนอื่น พวกเขาได้ละทิ้งตัวตนไปชั่วคราวเพื่อจะเริ่มรู้สึกว่าการเป็นคนอื่นนั้นเป็นอย่างไร หรือเรียกได้อีกอย่างว่า “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา” กายาตรี สปิวัค เชื่อว่านี่เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการความปรารถนาของเรา

จากนั้นเมื่อคุณอ่านงานเขียน ก็จะเริ่มอ่านงานอื่น ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นคือ คุณเริ่มมีความเอาใจใส่ในหลายด้านด้วยจินตนาการและมุมมองต่อโลกที่แตกต่างและหลากหลายสำหรับเธอแล้ว หากเราสามารถเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของบางสิ่งได้อย่างเต็มตัว อย่างเช่น จินตนาการของใครบางคน ย่อมทำให้ตระหนักได้ว่า สิ่งที่เป็นเรานั้นเป็นเพียงด้านเดียว มุมมองเดียว เมื่อใดเรามีความเอาใจใส่ต่อผู้อื่น นั่นเป็นโอกาสของการเริ่มทำลายปัจเจกชนนิยมแบบครอบครอง และทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อส่วนรวมมากขึ้น คนเราเริ่มตระหนักถึงบทบาทที่หลากหลาย

กายาตรี สปิวัค เสนอคำศัพท์เชิงเทคนิคสำหรับสิ่งนั้น นามนัย (metonymy) ในที่นี้หมายถึงการแทนที่ความต้องการของตัวเองด้วยความต้องการของคนอื่น อีกคำที่เธอใช้คือ อนุนามัย (synecdoche) ในที่นี้หมายถึง การที่คุณเริ่มรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของหลายสิ่ง และด้วยเหตุนี้ จึงมีหลายสิ่งที่สามารถแสดงตัวตนของคุณได้ คุณอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของงานสะสม หรือของความร่วมมือ ภาวะดังกล่าวจะเกิดขึ้นจากการอ่านและการเข้าไปในเนื้อหา เวลาที่คุณเข้าไปอยู่ในวรรณกรรมหรือนิยาย คุณจะเข้าไปในจินตนาการของคนนั้นจริง ๆ และถ้าคุณเปิดใจ จินตนาการของพวกเขาจะเริ่มเป็นของคุณด้วย และสิ่งที่จะพบต่อไปนั่นคือ จรรยาบรรณ เพราะเมื่อพวกเขาเขียนโดยตระหนักว่าถึงพวกเขาจะเป็นคนอ่านคนแรก และเขียนเพื่อคุณคนอ่าน พวกเขาจึงคิดเสมอว่า จะเขียนให้คนอื่นอ่านได้อย่างไร

สำหรับกายาตรี สปิวัค การอ่านเป็นวิธีที่ชัดเจนที่เราจะสามารถพัฒนาความเอาใจใส่ผู้อื่นที่ไม่ใช่การบังคับ ลดทอนการบริโภคนิยม ความเป็นปัจเจกบุคคลแบบครอบครอง สันคลอนความคิดที่ว่าเราไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น ผู้ประพันธ์สร้างตัวตนเอง จากการคิดถึงผู้อ่าน และผู้อ่านเดินทางเข้าสู่จินตนาการของผู้ประพันธ์ด้วยการอ่านอย่างใส่ใจ มุมมองต่าง ๆ ได้รับการถ่วงดุล ฉะนั้นในบริบทของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ เราจะนำความคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้อย่างไร

ลองจินตนาการถึงพิพิธภัณฑ์ “The Exploratorium” ในซานฟรานซิสโก สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่ พิพิธภัณฑ์สร้างขึ้นในคลังสินค้าเดิม ผมเดินทางไปที่นั่นกับหลานชายวัย 11 ปี หลานวิ่งจากสิ่งจัดแสดงหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่งอย่างกระตือรือร้นเพื่อทดลองปฏิบัติการบางสิ่งบางอย่าง ทุกครั้งที่ผมสังเกตหลานชาย จะเห็นภาพของเขากำลังพูดคุยกับเด็กคนอื่นในจุดนั้น บางครั้งเขาสนทนากับผู้อื่นเพราะความเขินอาย และความไม่แน่ใจว่าต้องปฏิบัติอย่างไรในจุดจัดแสดงดังกล่าว ปฏิสัมพันธ์จึงเกิดขึ้นไม่เพียงกับสิ่งจัดแสดงตรงหน้า แต่กับบุคคลที่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน สิ่งที่น่าสนใจนั่นคือ พวกเขา รู้สึกถึงคนอื่นอย่างไรในพื้นที่นั้น พวกเขาจะพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลนั้นได้อย่างไร นับเป็นโอกาสของการหลุดออกจากความเป็นปัจเจกบุคคล ในช่วงเวลาสั้น ๆ นั้น เราจะใช้ความคิดจัดการกับความปรารถนาของตนเองและความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร ภาพการณ์ดังกล่าวเกิดในช่วงเวลาที่เขาเล่า เรียกได้ว่าเป็น “การโจมตีความเป็นปัจเจกบุคคลอย่างนุ่มนวล” ไร้การบังคับและเป็นโอกาสของการผสานความคิดในการจัดการกับความปรารถนา

ทั้งหมดนี้เพื่อกล่าว้าว่า คนเราต้องการการสนับสนุนจากคนอื่นเพียงใด คนเราต้องพึ่งพาคนอื่นเพียงใด “ปัจเจกชนนิยมแบบครอบครอง” คงเป็นปมปัญหาในสังคมที่เรียกร้องผู้คนให้ความสำคัญกับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ข้อเรียกร้องดังกล่าวดูสมเหตุสมผลสำหรับพวกเรา โดยเฉพาะถ้าเราต้องการสร้างความรู้สึกร่วมมือ หรือความเป็นหนึ่งเดียวกันในครอบครัว พิพธิภณท์และการศึกษาจะช่วยส่งต่อสารนี้ได้อย่างไร

ถาม-ตอบ

คำถาม (1) : คำถามแรก คุณกล่าวถึงอันตรายของปัจเจกชนนิยมแบบครอบครองซึ่งเห็นด้วยในระดับหนึ่ง แต่ในอีกปลายด้านหนึ่งของปัจเจกชนนิยม นั่นคือครอบครั้ว สังคม การปกครอง รัชชาติ หากพิจารณากันให้ถี่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีภาวะของการกดขี่พอ ๆ กัน เรามีทางเลือกอะไรบ้าง หากคุณกล่าวว่า เราควรจะถอยห่างจากปัจเจกชนนิยมแบบครอบครอง คำถามที่สอง คุณกล่าวถึงความรู้สึกเอาใจใส่ผู้อื่น ดิฉันไม่ค่อยแน่ใจว่าเวลาที่พูดถึงการอ่านเราหมายความว่า การอ่าน ตามนัยตรงของคำ หรือเป็นการอ่านเนื้อหาที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น หรือกล่าวได้ว่าเป็นการอ่านในความหมายกว้าง ๆ อาจจะหมายถึง การดูรูปภาพ การฟังเพลง หรือรูปแบบการแสดงออกอื่น ๆ ของมนุษย์ เพราะหนึ่งในตัวอย่างของคุณกล่าวนั้นคือการเล่น ฉะนั้น การอ่านที่คุณกล่าวนั้นหมายถึงสิ่งใด

สเตฟาโน ฮาร์นี : ขอตอบข้อสองก่อน ผมจะอธิบายให้ชัดเจนขึ้น ศาสตราจารย์สปีวัก หมายถึงการอ่านนิยายหรือบทความวรรณกรรม สิ่งที่เขาพูดถึงคือ หากคุณใช้เวลาานพอ และให้ความสนใจกับจินตนาการของใครสักคน นั่นเป็นเวลาที่คุณหลุดออกมาจากตัวเอง และเริ่มรู้สึกว่าคุณเป็นอย่างอื่นนอกจากตัวเอง ตามที่เขาบอก

นี่อาจจะเป็นเวลาที่เกิดความเอาใจใส่ผู้อื่นได้ ฉะนั้น หากมีความใส่ใจเป็นเวลา ยาวพอ เธอคิดว่าเราจะสามารถจัดการกับความปรารถนาและความเป็นปัจเจกชน ลองพิจารณาในบริบทของงานพิพธิภณท์ เราจะใช้วิธีการใดในการเข้าถึงจินตนาการของผู้อื่น และเข้าถึงโลกของคนอื่น เหมือนอย่างเวลาเด็ก ๆ เล่นบทบาทสมมุติ ตรงนี้น่ากลับมาถึงคำถามแรก ผมไม่ได้เสนอว่าเราต้องละทิ้งความเป็นปัจเจกบุคคลเสียทั้งหมด เพราะความเป็นปัจเจกบุคคลมอบความเป็นเอกเทศ ทุกคนล้วนแตกต่างจากคนอื่น แต่ในความแตกต่าง เราสามารถเชื่อมโยงเข้าหากันและต้องเคารพความแตกต่างนั้น แต่หากเรายึดมั่นกับตัวตน เราไม่ต้องการคนอื่น เราไม่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ละทิ้งพันธะทางจริยธรรมที่มีต่อผู้อื่น เราต่างมองกันและกันว่าเป็นปัจเจกบุคคล โดยไม่ได้คำนึงว่าโชคชะตาของพวกเขาส่งผลกระทบต่อเราด้วยเช่นกัน ในสังคมสหรัฐอเมริกาพูดถึงเสรีภาพเหนือสิ่งอื่นใด “ปัจเจกบุคคลกำหนดชีวิตตัวเอง” ความคิดเช่นนั้นทำให้เราไม่ต้องการผู้อื่น ซึ่งเป็นปัญหาของแนวคิดชายเป็นใหญ่ ผู้ชายก้าวขึ้นมาและบอกว่าเขาไม่ต้องการพึ่งพาใครอื่น แต่ในหลายกรณี มีผู้หญิงที่ทำงาน เพื่อช่วยให้เขาไปสู่จุดนั้นได้ ดังนั้นผมคิดว่าสมดุลปัจเจกชนนิยมกับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คือสิ่งที่กายาตรี สปีวัก พยายามจะเสนอ การศึกษาจะช่วยให้ผู้คนกลับมาเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และเกิดความต้องการผู้อื่น นอกเหนือจากความต้องการของตัวเองได้อย่างไร